

153 4
พ 2320

3

การทอเย็บสอนความรู้รับนิคมอเนกแก่เด็กที่ระดับพัฒนาการ
ทางสติปัญญาต่างกันโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์

18 ส.ค. 2526

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ตึก 23 พระโขนง กรุงเทพฯ 11 โทร. 3921575, 3915058

ปรวิญญาน

ของ

ศิริกร พงษ์จินดากร

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้า

ปริศนาการศึกษามหาบัณฑิต

กันยายน 2525

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

150928

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำนิสิตและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาปริญญาบัตร
ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการที่ปรึกษา

..... นริศ งาม

..... ประธาน

..... อร

..... กรรมการ

คณะกรรมการสอบ

..... นริศ งาม

..... ประธาน

..... อร

..... กรรมการ

..... อ. พิชัย กรรมการ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อการปลูกฝังจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยของภาคจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สวนา พรพจน์กุล ประธานโครงการ ที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดีในทุก ๆ ด้าน

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา ชรรมา และอาจารย์ วัฒนา ศรีสัตย์วาจา ซึ่งเป็นประธานและกรรมการ ในการที่ได้ให้ความกรุณาช่วยตรวจแก้ไข ให้คำแนะนำ และขอเสนอแนะ ทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี

ในโอกาสนี้ ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ประศรี แสงณฤทธิ์ อาจารย์ใหญ่ โรงเรียนอานวนกนกศิริอนุสรณ์ และอาจารย์เรณูภา รังสิโยภาส ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกเป็นอย่างดีในการทดลองสอนและเก็บรวบรวมข้อมูล และขอขอบคุณนักเรียนทุกคนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งโรงเรียนที่สังกัด กรุงเทพมหานคร ในเขตพระโขนง ที่ได้ให้ความร่วมมืออย่างดีในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณ คุณบุญยงค์ นิสกวานิชย์ คุณวิริยาภรณ์ ชัยชลทรัพย์ คุณวัชร วงษ์สกล และคุณวิจิต อิศระวิริยะกุล ที่ได้ช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และขอขอบคุณ เพื่อนๆ สาขาวิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการทุกคนที่ร่วมอยู่ในโครงการวิจัยนี้ในการมีส่วนช่วยเหลือและให้กำลังใจ

ขอระลึกถึงน้ำใจอันเชื้อเพื่อของคุณสมพร พลอยงาม ที่ได้ให้แก่วิจัยตั้งแต่เริ่มต้น การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จนสำเร็จลงด้วยดี

ผู้วิจัยตระหนักดีในความห่วงใยของคุณสัญญาลักษณ์ เหมือนประสิทธิเวช ซึ่งได้คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจอยู่เสมอ

ท้ายสุดนี้ ขอกราบขอบพระคุณ และขอเทิดพระคุณของแม่ที่ได้เป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัย ในการศึกษาตลอดมา

สารบัญ

บทที่ ๑

หน้า

1	บทนำ	1
	บทนำ	1
	ความหมายของการศึกษาค้นคว้า	6
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	7
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	7
	คำนิยามศัพท์เฉพาะ	8
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	14
	เอกสารเกี่ยวกับความรับผิดชอบ	14
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ	23
	เอกสารเกี่ยวกับทัศนคติ	24
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ	30
	เอกสารที่เกี่ยวกับทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ในการสอน	31
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์	38
	ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาตามแนวความคิดของเพียเจต์	42
	ความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางสติปัญญาและจริยธรรม	46
	สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า	49
3	วิธีดำเนินการวิจัย	50
	กลุ่มตัวอย่าง	50
	เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	51
	วิธีดำเนินการรวบรวมข้อมูล	61

การจักกระทำข้อมูล	62
- สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	63
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	69
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	69
การวิเคราะห์ข้อมูล	70
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	70
5. บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	91
บทย่อ	91
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	91
กลุ่มตัวอย่าง	91
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	91
วิธีดำเนินการรวบรวมข้อมูล	92
วิธีจักกระทำกับข้อมูล	93
สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล	94
อภิปรายผล	96
ข้อเสนอแนะ	103
บรรณานุกรม	104
ภาคผนวก	115

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	แสดงการจัดกลุ่มตัวอย่างและลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	51
2	แสดงค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบ ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม จากผลการทดสอบครั้งที่หนึ่ง ครั้งที่สอง และครั้งที่สาม	71
3	แสดงค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบของ กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม จากผลการทดสอบครั้งที่หนึ่ง ครั้งที่สอง และ ครั้งที่สาม	73
4	เปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม จากคะแนนการทดสอบครั้งที่หนึ่งและครั้งที่สอง	75
5	เปรียบเทียบทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม จากคะแนนการทดสอบครั้งที่หนึ่งและครั้งที่สอง	76
6	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนรวมของคะแนนความรู้ ความเข้าใจ เรื่อง ความรับผิดชอบของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม	77
7	เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วของความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องความรับผิดชอบเป็นรายคู่ในแต่ละวิธีการ	79
8	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนรวมของคะแนนทัศนคติ ต่อการแสดงความ รับผิดชอบต่อกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม	80
9	เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วของทัศนคติต่อการแสดง ความรับผิดชอบต่อเป็นรายคู่ ในแต่ละวิธีการ	81
10	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนรวมของคะแนนความรู้ ความเข้าใจ เรื่อง ความรับผิดชอบในแต่ละระดับพัฒนาการทางสติปัญญาของกลุ่มตัวอย่าง ที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์	82

11	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนรวมของคะแนนทัศนคติต่อการแสดงความ รับนิโคตอม ในแต่ละระดับพัฒนาการทางสติปัญญาของกลุ่มตัวอย่างที่สอนโดย วิธีกลุ่มสัมพันธ์	83
12	เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความรู้ ความเข้าใจในเรื่องความ รับนิโคตอมจากคะแนนการทดสอบครั้งที่หนึ่งกับครั้งที่สาม และคะแนน การทดสอบครั้งที่สองกับครั้งที่สาม ในกลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์	85
13	เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนทัศนคติต่อการแสดงความรับนิโคตอม จากคะแนนการทดสอบครั้งที่หนึ่งกับครั้งที่สาม และคะแนนจากการ ทดสอบครั้งที่สองกับครั้งที่สาม ในกลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์	86
14	เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความรู้ ความเข้าใจในเรื่องความ รับนิโคตอมจากคะแนนการทดสอบครั้งที่หนึ่งกับครั้งที่สาม และคะแนน การทดสอบครั้งที่สองกับครั้งที่สาม ในกลุ่มที่ใช้วิธีสอนแบบธรรมชาติ	87
15	เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนทัศนคติต่อการแสดงความรับนิโคตอม จากการทดสอบครั้งที่หนึ่งกับครั้งที่สาม และคะแนนการทดสอบครั้งที่สอง กับการทดสอบครั้งที่สามในกลุ่มที่ใช้วิธีสอนแบบธรรมชาติ	88
16	เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนน ความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความ รับนิโคตอม จากคะแนนการทดสอบครั้งที่หนึ่งกับครั้งที่สาม และจากคะแนน การทดสอบครั้งที่สองกับครั้งที่สาม ในกลุ่มควบคุม	89
17	เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนทัศนคติต่อการแสดงความรับนิโคตอม จากคะแนนการทดสอบครั้งที่หนึ่งกับครั้งที่สาม และคะแนนจากการทดสอบ ครั้งที่สองกับครั้งที่สาม ในกลุ่มควบคุม	90

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1	แสดงเครื่องมือวิเคราะห์สปีชีส์จากขั้นปฏิบัติการทำนายธรรมชาติ	59
---	--	----

ภูมิหลัง

ในสังคมปัจจุบันความเจริญทางค่านิยมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว พร้อมกับสภาพของจิตใจของคนทั่ว ๆ ไป ที่จะต้องเตรียมรับอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตเพื่อการอยู่รอด จะเห็นได้ว่าการแก่งแย่งชิงดี เอาจริงเอาจัง แข่งขัน เห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มากกว่าส่วนรวม ขาดความรับผิดชอบ และมีความคิดที่จะกระทำความผิดน้อยลง/ ฉะนั้นปัญหาเรื่องจริยธรรมจึงเป็นปัญหาสากลของสังคมปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจากพฤติกรรมบางประการของมนุษย์ในสังคมมิได้เป็นไปตามแนวทางจริยธรรมที่พึงประสงค์

อย่างไรก็ตาม หนทางที่จะช่วยให้คนในสังคมมีการกระทำผิดที่น้อยลง และมองเห็นคุณค่าและทัศนคติที่ดีก็คงจะพอมีอยู่บ้าง โดยการปลูกฝังศีลธรรมจรรยา แหล่งที่จะแก้สาเหตุเหล่านั้นประกอบด้วยการช่วยหลายสถาบันด้วยกัน ตั้งแต่ระดับครอบครัว โรงเรียน ไปจนถึงสังคม โรงเรียนนั้นแม้จะเป็นเพียงส่วนหนึ่งก็สามารถจะช่วยได้มากทีเดียว จะเห็นได้จากเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น ขาดการเอาใจใส่ดูแล และอยู่ในสังคมที่ยุ่งเหยิง มีแต่แก่งแย่งชิงดี อนาคตของเด็กก็คงจะไม่แจ่มใสนัก ด้วยเหตุนี้สถาบันโรงเรียนซึ่งเป็นสถานที่ให้การศึกษาก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง

การให้การศึกษาก็เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ดังนั้นคุณค่าของมนุษย์ นอกจากจะประกอบด้วยความรู้ ความสามารถในอาชีพแล้ว ความเป็นผู้มีจริยธรรมย่อมเป็นคุณลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่ง หากผู้มีความรู้ความสามารถสูง ขาดความสำนึกในเรื่องความดีแล้ว อาจใช้ความรู้ไปในทางที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนและสังคมได้ (สมพร เทพสิทธิ์ 2520 : 1) ในโรงเรียนโคถำศึกษาเพียงให้ความรู้ทางค่านิยมวิชาการ หรือวิชาชีพล้วน ๆ แต่อย่างเดียวก็นักเรียนโดยไม่คำนึงถึงเรื่องอื่น เช่น การมีความรับผิดชอบสูง การมีจริยศึกษาสูง และการมีมนุษยธรรมศึกษาสูงด้วยแล้ว ก็นับว่าโรงเรียนนั้นยังไม่ได้ทำหน้าที่ให้หมด ยังไม่ได้สนองความต้องการของชุมชน หรือของประเทศชาติโดยสมบูรณ์ (สาโรช บัวศรี 2505 : 38 - 39)

เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ และดังที่ไค้กล่าวแล้ว ว่าสถาบันโรงเรียนเป็นแหล่งสำคัญในการปลูกฝังศีลธรรม จรรยา เป็นการพัฒนจริยธรรม เพราะสถาบันโรงเรียนเป็นแหล่งหล่อหลอมคนในชาติ เพื่อเตรียมคนออกไปเป็นพลเมืองดี ที่รับผิดชอบประเพณีร่วมกันในอนาคตเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ สมดังพระบรมราโชวาทของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่พระราชทานแก่เด็กไทยเนื่องในปีเกิดกล่าวว่า เด็กเป็นผู้ที่ได้รับอย่างทุกสิ่งทุกอย่างจากผู้ใหญ่ รวมทั้งภาระหน้าที่รับผิดชอบในการดำรงรักษา อิศรภาพและความเป็นอยู่ของบ้านเมือง ดังนั้นเด็กทุกคนจึงจำเป็นต้องได้รับการอบรม เฝ้ายกอย่างถูกต้องเหมาะสมให้ความสามารถสร้างสรรค์ประโยชน์ต่าง ๆ พร้อมทั้งฝึกทักษะ กล้าหาญอดทนอดกลั้นให้ประณีตให้มีสมาธิสูงในคุณงามความดี มีความประพฤติเรียบร้อย สุจริต และมีปัญญานาคคณเริ่งในเหตุผล หน้าที่นี้เป็นของทุกคนที่จะร่วมมือกันกระทำความดี ความเจริญรุ่งเรืองทั้งปวง จึงจะแผ่ขยายออกไป ในปริมาณ เป็นพื้นฐานของการพัฒนา มาสู่กลีบไป (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช 2522 : 5) ฉะนั้น ผู้มีหน้าที่ ในการ ฝึกการศึกษาแห่งชาติ ตลอดจนผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องต่างก็มองเห็นความสำคัญของการพัฒนาจริยศึกษานี้ โรงเรียนนอกจากจะสอนและจริงจัง จะเห็นได้จากแผนการศึกษา แห่งชาติระยะที่ 5 (พ.ศ. 2526 - 2530) ได้วางแผนการพัฒนาการศึกษาด้านต่าง ๆ ไว้ 16 ประการ และหนึ่งในสิบประการคือ "การปรับปรุงจริยศึกษาย่างเร่งด่วน" (มณฑล ภาวะพล 2523 : 28)

ในรัฐธรรมนูญข้อหนึ่งของรัฐเป็นการที่จะส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเพื่อให้ดำรงตน เป็นพลเมืองดีของชาติในระบอบประชาธิปไตย คือมุ่งอบรมให้ผู้เรียนมีค่านิยมในด้านความ รับผิดชอบตามหน้าที่พลเมือง มุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้จักหน้าที่และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ของพลเมืองดีของประเพณีในด้านต่าง ๆ คือ การปกครอง วิถีธรรม การดำเนินชีวิต การรักษาสถาบันบิณและถึงช่วยงานต่าง ๆ ตามธรรมชาติ การรู้จักใช้และการสงวน ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์กับต่างประเทศเพื่อความเข้าใจอันดี และสันติสุขของโลก (กระทรวงศึกษาธิการ 2503 : 1)

สำหรับในโครงสร้างของหลักสูตรจริยศึกษาปี พ.ศ. 2521 มีจุดประสงค์เฉพาะวิชาข้อหนึ่งกล่าวว่า ให้สามารถรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง และปฏิบัติให้ไ้จ้เป็นนิสัย (กระทรวงศึกษาธิการ 2521 : 258)

จากจุดมุ่งหมายดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า มีความมุ่งหมายให้ผู้เรียนสามารถควบคุมความประพฤติของตนให้อยู่ในขอบเขตของสังคม มีความรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง ปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดชอบเป็นปัญหาที่แทรกแรงอยู่ในชีวิตประจำวันของมนุษย์เรา แทรกแรงอยู่ในกิจการทุกอย่างนับตั้งแต่กิจการในครอบครัว ในโรงเรียน ในชุมชน ตลอดจนไปจนถึงในองค์การระหว่างประเทศ งานใด ๆ จะประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวนั้นย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลผู้มีหน้าที่รับผิดชอบต่องานนั้น ๆ เป็นสำคัญ (สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย 2505 : หน้าหน้า) ความรับผิดชอบจึงเป็นจริยธรรมประการหนึ่งที่ต้องปลูกฝังเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าวข้างต้น การให้การศึกษเพื่อความรับผิดชอบจึงเป็นหน้าที่ประการสำคัญอย่างยิ่งของนักการศึกษาทั้งหลาย เพราะพลเมืองที่มีความสำนึกในความรับผิดชอบเท่านั้นที่จะสามารถดำเนินกิจการของตนเองให้เป็นผลอันน่าชื่นชม ซึ่งทั้งนี้ย่อมเป็นกำลังอันสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมให้ชาติไทยได้เจริญก้าวหน้าสถาพรยิ่งขึ้น (รัฐจวน อินทรกำแหง 2505 : 68)

สำหรับการเสริมสร้างจริยธรรมให้แก่บุคคลนั้นเป็นงานที่ยากลำบากมาก และไม่ว่าจะได้ผลเท่าที่ต้องการในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะผู้ทำการฝึกอบรมทางด้านนี้ยังขาดความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ โดยเฉพาะธรรมชาติของการพัฒนาทางจิตใจของเยาวชนไทย ในการจะสั่งสอนให้ใคร่คนนั้น ผู้ปฏิบัติหน้าที่ต้องรู้จักใช้วิธีการอบรมสั่งสอนและเลือกเนื้อหาที่จะสั่งสอนให้เหมาะสมกับระดับจริยธรรม และระดับสติปัญญา การใช้วิธีการเปลี่ยนแปลงบุคคลอย่างเหมาะสมกับลักษณะของเขาย่อมจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ (ดวงเคื่อน พันธมนาวิน 2524 : 2)

โรงเรียนมีหน้าที่ในการปลูกฝังคุณธรรมแก่เด็ก โดยจัดหลักสูตรและกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนและสังคมเห็นว่าดี ให้เด็กได้เรียนรู้ (Thomson and Others. 1959 : 349) และเนื่องจากโรงเรียนมีบทบาทอย่างยิ่งในการอบรมสั่งสอนจริยธรรมแก่เยาวชน การสอนจึง

เป็นสิ่งสำคัญมีข้อเสนอแนะเพื่อหาโดยวิธีอธิบายเพียงอย่างเดียว หรือสอนอย่างไรจุดหมาย
สอนเพียงครั้งเดียวแล้วเลิกไป การดำเนินการสอนให้สอดคล้องกับจุดหมายของการศึกษา
เพื่อให้บุคคลมีคุณภาพขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายด้าน ที่สำคัญคือ วิธีการสอนของครูซึ่งจะ
มีบทบาทสำคัญยิ่งในการให้การศึกษาและทำให้ความมุ่งหวังของการศึกษากลายเป็นความจริง
ขึ้นมาได้ ถึงแม้ผู้กล่าวถึงความสำคัญของวิธีการสอนของครูไว้ดังนี้ วิธีการสอนเป็นกระบวนการ
การที่ทำให้วัตถุประสงค์ หรือความมุ่งหมายของการศึกษาปรากฏผลขึ้นได้ ฉะนั้นวิธีการสอน
จึงเปรียบเสมือนเป็นสะพานเชื่อมโยงวัตถุประสงค์กับผลให้ต่อเนื่องกัน (หน่วยศึกษานิเทศก์
กรมสามัญศึกษา 2513 : 28) วิธีการสอนของครูจึงเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นสิ่งแรกในการ
จัดการศึกษาเพื่อให้ได้ผลตามความมุ่งหมาย

✓ การสอนทั่วไปส่วนใหญ่ในโรงเรียนในปัจจุบัน คือการสอนที่ใช้ครูเป็นศูนย์กลาง
ของการเรียนรู้ (Teacher Centric Method) ซึ่งจะเป็นบทบาทของครู และมีวิธี
การสอนโดยการบรรยาย (Lecture Type) หรือให้ผู้เรียนเรียนรู้โดยการจำ การเรียน
รู้ที่ผู้เรียนต้องท่องจำข้อเท็จจริง ไม่ช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิด การพิจารณาหา
เหตุผลด้วยตนเอง ทำให้เกิดทัศนคติที่จะยอมรับสิ่งต่าง ๆ โดยไม่มีการตั้งคำถามไม่วิพากษ์
วิจารณ์ แม้จะไม่เห็นด้วยก็ไม่โต้แย้งหักท้วงทำให้เกิดผลเสียหลายคือ ไม่ได้ปลูกฝังสร้างคน
ให้เป็นนักคิดช่วยให้เกิดความคิดอ่าน เกิดความเคยชินในการแก้ปัญหาและแสวงหาเหตุผล
หรือเกิดวิจารณ์อย่างใด (อดุลย์ วิเชียรเจริญ 2514 : 6)

✓ จะเห็นได้ว่าสภาพการเรียนการสอนแบบเดิม ไม่เหมาะสมกับปัจจุบัน จึงมีผู้นำเอา
เทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาปรับปรุง เช่น การใช้บทเรียนสำเร็จรูป (Program Learning)
การสอนเป็นคณะ (Team Teaching) เป็นต้น (Team Dynamics)

ยังมีวิธีที่คาดว่าจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนได้ คือ การเรียนรู้โดยให้ผู้เรียน
ทำงานเป็นกลุ่มย่อย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้าใจความต้องการของตนเองและผู้อื่น จากการ
ลงมือปฏิบัติ และค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เกิดผลดี 2 ประการคือ
ผู้เรียนจะได้เรียนเนื้อหาวิชาจากการมีส่วนร่วมทางความคิดและความรู้สึก ในขณะเดียวกัน
ผู้เรียนจะได้รับการฝึกหัดทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่าง

ผู้เรียน ดังที่ วิตฮอลล์ และ เลวิส (Withall and Lewiss. 1963 : 687) กล่าวหา วิธีการสอนที่ดีควรเป็นการเน้นการสอนที่ให้ผู้เรียนได้มีความสัมพันธ์กันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งสมาชิกได้มีโอกาสพบปะสนทนากันได้อย่างทั่วถึง การเรียนรู้ในสถานการณ์นี้จะก่อให้เกิดความรู้สึกรักใคร่ อารมณ์ และทักษะขึ้น วิธีการเช่นนี้เรียกว่า "กระบวนการกลุ่ม" (group process) และประโยชน์จากการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่นในกลุ่ม มีหลายประการคือ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ช่วยพัฒนาความเข้าใจตนเอง ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้สังคมทั้งปวงปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม และช่วยให้ผู้เรียนปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เข้ากับวัฒนธรรมของเขาได้ (Thelen and Tyler. 1967 : 700 - 701)

ด้วยเหตุผลข้างต้นจะเห็นได้ว่า การเรียนรู้แบบกลุ่มโดยอาศัยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองได้ทุก ๆ ด้าน ซึ่งเป็นวิธีการที่น่าสนใจในการช่วยให้สามารถสอนนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับเป้าหมายของการสอนจริยศึกษา ซึ่งการสอนจริยศึกษาคควรสอนให้ผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายทั้ง 3 ประการดังนี้ (อติศักดิ์ ทองบุญ 2522 : 60)

1. ให้ได้ปัญญาหรือความรู้ คือรู้เรื่องศีลธรรมและวัฒนธรรม อันเป็นเนื้อหาของวิชาอย่างถูกต้องครบถ้วน

2. ให้ได้เจตคติที่ดีต่อศีลธรรมและวัฒนธรรมที่เรียน คือให้เกิดความเชื่อ ความเลื่อมใสจนนำไปปฏิบัติตาม

3. ให้ได้ทักษะคือสามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง และได้รับผลดีตามที่เรียนมา

นอกจากนี้ในการปลูกฝังจริยธรรมนั้น วัยของเด็กก็มีผลต่อการปลูกฝังค่านิยมทางคุณธรรมและวัฒนธรรมแก่เด็ก และทัศนคติเชิงจริยธรรมนั้นควรมีการปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็กเล็กเป็นต้นมา วัยเด็กเล็กนี้เป็นวัยที่พร้อมจะได้รับการปลูกฝังทัศนคติเชิงจริยธรรมมากที่สุด และในระดับประถมศึกษานั้นควรเริ่มฝึกด้านต่าง ๆ ของจริยธรรมและพฤติกรรมเชิงจริยธรรม (ทองเคื่อน พันธมนาวิน 2524 : 60 - 62)

ทัศนคติของบุคคลหลายอย่างเกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากสถาบันโรงเรียน ซึ่งจะเป็นแหล่งที่มา และช่วยสนับสนุนให้เกิดทัศนคติบางอย่างได้ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ 2520 : 65)

และโรงเรียนมีหน้าที่ในการให้ความรู้ ทักษะ ทักษะ และคุณธรรมต่าง ๆ แก่นักเรียน ให้นักเรียนมีความรู้ดี มีความสามารถและทักษะสูง มีทัศนคติที่ดี และมีคุณธรรมอันดีงาม โดยอาศัยหลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน (ซูชิฟ ออนโคสูง 2516 : 2)

จะเห็นได้ว่า โรงเรียนประถมศึกษาที่มีบทบาทอย่างมากในการปลูกฝังทัศนคติเชิงจริยธรรมและโรงเรียนประถมศึกษาเป็นกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็ก (ดวงเดือน พันธุมนาวิน 2524 : 6) ฉะนั้นการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาจึงเป็นกระบวนการทางการศึกษาที่สำคัญต่อผู้เรียนและประเทศชาติ ซึ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับความรู้ และมีพัฒนาการขั้นมูลฐานเพื่อนำไปสู่การรับรู้และการปฏิบัติในระดับสูงขึ้น ผู้เรียนย่อมได้รับการหล่อหลอมบุคลิกภาพ การปลูกฝังทัศนคติ และค่านิยมที่ดีงาม สามารถเผชิญและแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ต่อไป

ทั้งที่ได้อธิบายข้างต้นแล้วว่า ความรับผิดชอบเป็นจริยธรรมที่สำคัญประการหนึ่ง อันควรปลูกฝังและจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้ย่อมเกิดจากการรับรู้และการเรียนรู้จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของบุคคล ซึ่งหมายถึงสติปัญญาของบุคคลย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลด้วย (ดวงเดือน พันธุมนาวิน 2524 : 34) นอกจากนี้ สติปัญญาของบุคคลนั้นยังมีความสัมพันธ์อย่างมากกับการตัดสินใจทางจริยธรรมและพฤติกรรมทางจริยธรรมของบุคคลอีกด้วย (Lickona. 1976 : 21)

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะทดลองสอนความรับผิดชอบแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกัน ด้วยวิธีกลุ่มสัมพันธ์เพื่อจะได้ทราบว่า การสอนนั้นเหมาะสมที่จะเริ่มต้นสอนตั้งแต่เมื่อไร ในระดับพัฒนาการทางสติปัญญาใดมากที่สุด โดยผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อจะได้ทราบว่า การสอนเรื่องความรับผิดชอบแก่กลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มที่ใช้วิธีสอนแบบธรรมดาและกลุ่มควบคุม ทั้งสามกลุ่มนี้กลุ่มใดจะได้รับผลในการเรียนรู้มากที่สุดในด้านต่อไปนี้

1.1 ความรู้ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบ

1.2 ทักษะต่อการแสดงความรับผิดชอบ

2. เพื่อศึกษาว่าผลของการสอนเรื่องความรับผิดชอบด้วยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ จะมีผลแตกต่างกันระหว่างเด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกันหรือไม่อย่างไร

3. เพื่อศึกษารวม (Interaction) ของวิธีการสอนและระดับพัฒนาการทางสติปัญญาที่มีต่อเรื่องความรับผิดชอบ

4. เพื่อศึกษาความคงทนของการเรียนรู้ (Retention) เรื่องความรับผิดชอบ

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ทราบว่า การสอนเรื่องความรับผิดชอบแก่กลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์จะทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติเกี่ยวกับความรับผิดชอบแตกต่างไปจากกลุ่มที่ใช้วิธีสอนแบบธรรมดา และกลุ่มควบคุมหรือไม่

2. ทำให้ทราบว่า การสอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติในเรื่องความรับผิดชอบ แก่เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาในชั้นใดได้อย่างมีผลมากที่สุด

3. ทำให้ทราบว่าผลรวมของวิธีการสอนและระดับพัฒนาการทางสติปัญญามีอิทธิพลต่อการสอนเรื่องความรับผิดชอบหรือไม่

4. ทำให้ทราบว่า การสอนวิธีใดที่ทำให้มีความคงทนของการเรียนรู้เรื่องความรับผิดชอบ

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่เด็กจำนวนประมาณ 90 คน ที่กำลังศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2524 โดยสุ่มตัวอย่างจากเด็กที่มีระดับสติปัญญาต่างกัน 3 ชั้น คือ

1.1 ขั้นก้าวไปสู่ขั้นรูปธรรม (Transitional to Concrete)

จำนวนประมาณ 30 คน

1.2 ขั้นรูปธรรม (Concrete) จำนวนประมาณ 30 คน

1.3 ขั้นก้าวไปสู่ขั้นนามธรรม (Transitional to Formal)

จำนวนประมาณ 30 คน

2. ตัวแปรที่จะศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

2.1.1 วิธีการ ได้แก่

ก. วิธีการกลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics)

ข. วิธีแบบธรรมชาติ

ค. วิธีควบคุม (คือวิธีที่ไม่ให้การสอนด้วยวิธีการใด ๆ

ในเรื่องความรับผิดชอบแก่กลุ่มควบคุม)

2.1.2 ระดับพัฒนาการทางสติปัญญา แบ่งออกเป็น 3 ชั้น ได้แก่

ก. ขั้นก้าวไปสู่ขั้นรูปธรรม

ข. ขั้นรูปธรรม

ค. ขั้นก้าวไปสู่ขั้นนามธรรม

2.2 ตัวแปรตาม คือ ความรู้ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบและทัศนคติ

ต่อการแสดงความรับผิดชอบ

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้ทราบความหมายของคำ หรือข้อความที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ให้เป็นที่เข้าใจตรงกัน จึงกำหนดความหมายของคำหรือข้อความ ดังต่อไปนี้

1. ความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความถูกต้อง ความพากเพียรและความละเอียดรอบคอบ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ยอมรับผลของการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ ทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น มีความสำนึกในหน้าที่ทั้งต่อตนเองและต่อสังคม

พฤติกรรมความรับผิดชอบ กำหนดตามหน้าที่และฐานะมีขอบข่ายดังต่อไปนี้คือ

1.1 ความรับผิดชอบต่อตนเอง ได้แก่

1.1.1 ความรับผิดชอบในด้านการรักษาสุขภาพอนามัย คือ รู้จักระวัง
รักษาสุขภาพอนามัยของตนเอง ให้สมบูรณ์อยู่เสมอ

1.1.2 ความรับผิดชอบในด้านการจัดหาเครื่องอุปโภคและบริโภค
คือสามารถจัดหาเครื่องอุปโภคและบริโภคสำหรับตนเองได้อย่างเหมาะสม

1.1.3 ความรับผิดชอบในด้านสติปัญญาและความสามารถคือตั้งใจ
เล่าเรียนหมั่นใฝ่หาความรู้ และฝึกฝนตนเองในด้านประสบการณ์ต่าง ๆ

1.1.4 ความรับผิดชอบในด้านการประพฤติ คือ รู้จักประพฤติปฏิบัติ
ตนให้เหมาะสม ละเว้นความชั่ว

1.1.5 ความรับผิดชอบในด้านมนุษยสัมพันธ์ คือ รู้จักปรับตัวให้เข้ากับ
ผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม

1.1.6 ความรับผิดชอบในด้านเศรษฐกิจส่วนตัว คือ รู้จักประมาณใน
การใช้จ่ายและมีความประหยัด

1.1.7 ความรับผิดชอบในด้านการงาน คือ ทำงานที่ได้รับมอบหมาย
ให้สำเร็จ

1.1.8 ความรับผิดชอบต่อผลของการกระทำของตนเอง คือ ยอมรับ
ผลของการกระทำของตนเอง

1.2 ความรับผิดชอบต่อสังคม ได้แก่

1.2.1 ความรับผิดชอบต่อชุมชน ในฐานะสมาชิกของชุมชนมีดังนี้คือ

- ปฏิบัติตนตามระเบียบข้อบังคับของสังคม
- ช่วยกันรักษาทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวม
- ให้ความร่วมมือในการทำงานเพื่อส่วนรวม
- เมื่อเห็นสิ่งที่เป็นอันตรายต่อชุมชน ควรช่วยแก้ไขตามความ
สามารถ
- คอยช่วยเหลือผู้อื่นที่อยู่ในสังคม
- ไม่ละเลยในหน้าที่พลเมืองที่ดี

1.2.2 ความรับผิดชอบต่อนิคมารดาและครอบครัว มีดังนี้คือ

- เคารพเชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสั่งสอนของนิคมารดา
- ช่วยเหลือภารกิจของนิคมารดาตามควรแก่โอกาส
- ไม่นำความเคืองแค้นมาสู่ครอบครัว
- ช่วยรักษาและเชิดชูชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล

1.2.3 ความรับผิดชอบต่อโรงเรียนและครู อาจารย์ มีดังนี้คือ

- ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน
- ไม่หนีโรงเรียน
- เคารพเชื่อฟังครู อาจารย์
- ช่วยเหลือภารกิจของครู อาจารย์ ตามโอกาสอันควร
- ปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับของโรงเรียน
- ช่วยรักษาความสะอาดบริเวณโรงเรียน
- ถนอมของใช้ในโรงเรียน ไม่ทำลายทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน
- ช่วยงานโรงเรียนตามความสามารถ
- รักษาชื่อเสียงของโรงเรียน

1.2.4 ความรับผิดชอบต่อเพื่อน มีดังนี้คือ

- ช่วยตักเตือนเมื่อเห็นเพื่อนกระทำความผิด
- คอยแนะนำให้เพื่อนกระทำความดี
- ช่วยเหลือเพื่อนตามความเหมาะสมและถูกต้อง
- ให้อภัยเมื่อเพื่อนกระทำความผิด
- พுகจากกันด้วยความไพเราะ ไม่ทะเลาะรังแกกัน
- ไม่เอาเปรียบเพื่อน

ความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติต่อพฤติกรรมทั้งหมดนี้ สามารถวัดได้จากแบบทดสอบ วัดความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2. วิธีกลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง วิธีการอันประกอบด้วยกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิด

การแสดงพฤติกรรมตอบสนอง อันเป็นผลเนื่องมาจากการที่ผู้เรียนได้มีการวิเคราะห์ค้นหา คำตอบด้วยตนเองมากที่สุด รวมทั้งมีการวิเคราะห์พฤติกรรมของตนเองและสมาชิกในกลุ่ม ในขณะที่กิจกรรมนั้นกำลังดำเนินอยู่ ตามที่ผู้สอนเป็นผู้สร้างสถานการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียน ได้ประสบการณ์ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดขึ้น

3. วิธีสอนแบบธรรมชาติ หมายถึง วิธีการสอนที่ประกอบด้วย การบรรยาย การเล่านิทาน การซักถาม การทำแบบฝึกหัด การสาธิต และอื่น ๆ ที่ไม่รวมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

4. วิธีควบคุม หมายถึง วิธีการที่กลุ่มไม่ได้รับการสอนในเรื่องความรับผิดชอบ แต่ประการใดทั้งสิ้น ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มควบคุม

5. ระดับพัฒนาการทางสติปัญญา หมายถึง ระดับพัฒนาการทางสติปัญญาตาม ทฤษฎีของเพียเจต์ ซึ่งสามารถวัดได้จากแบบทดสอบตามแนวคิดของเพียเจต์ ประกอบด้วย

5.1 เครื่องมือวัดการรวมประเภท (Class Inclusion)

5.2 เครื่องมือวัดการอนุรักษ์ปริมาณที่ต่อเนื่อง (Conservation of Continuous Quantity)

5.3 เครื่องมือวัดการอนุรักษ์น้ำหนัก (Conservation of Weight)

5.4 เครื่องมือวัดการนำมารวมกัน (Combination)

และเมื่อวัดด้วยแบบทดสอบดังกล่าวข้างต้นแล้ว แบ่งระดับพัฒนาการทางสติปัญญา ออกเป็น 3 ขั้นดังนี้

ก. ขั้นก้าวไปสู่ขั้นรูปธรรม (Transitional to Concrete ใช้อักษรย่อ T.C.) หมายถึง ช่วงต่อระหว่างขั้นพัฒนาการทางสติปัญญา ขั้นก้าวไปสู่ขั้น ปฏิบัติการ (Preoperation) และขั้นรูปธรรม (Concrete) ซึ่งเด็กในขั้นนี้มีการ รับรู้แบบรูปธรรม แต่การรับรู้ที่เด็กยังไม่สามารถที่จะใช้เหตุผลทางตรรกศาสตร์มาแก้ไข ปัญหาที่มองเห็น จับต้องได้ (Concrete Problem) ได้ทุกกรณี

ในขั้นนี้เด็กสามารถทำแบบทดสอบของแบบทดสอบขั้นรูปธรรมซึ่งประกอบด้วย เครื่องมือวัดการรวมประเภท การอนุรักษ์ปริมาณต่อเนื่อง และการอนุรักษ์น้ำหนัก ได้คะแนน รวมอยู่ในช่วง 6 - 9 คะแนน

ข. ขั้นรูปธรรม (Concrete ใช้ตัวย่อว่า C) หมายถึง
 ขั้นที่เด็กพัฒนาความสามารถที่จะคิดโดยใช้เหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์ มาแก้ปัญหาที่สามารถ
 มองเห็นจับต้องได้

ในขั้นนี้ เด็กสามารถทำแบบทดสอบในขั้นรูปธรรม ซึ่งประกอบด้วย
 การวัดการรวมประเภท การอนุรักษ์ปริมาณต่อเนื่อง และการอนุรักษ์น้ำหนัก ได้คะแนนเต็ม
 คือ 12 คะแนน

ค. ขั้นก้าวไปสู่ขั้นนามธรรม (Transitional to Formal
 ใช้ตัวย่อว่า T.F.) หมายถึงช่วงต่อระหว่างขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาขั้นรูปธรรม
 (Concrete) และขั้นนามธรรม (Formal) ซึ่งเด็กในขั้นนี้สามารถที่จะคิดโดยใช้เหตุผล
 ตามหลักตรรกศาสตร์ มาแก้ปัญหาที่มองเห็น จับต้องได้ ได้ทุกกรณี แต่ไม่สามารถที่จะใช้
 แก้ปัญหาที่เป็นนามธรรมได้ทุกกรณี

ในขั้นนี้เด็กสามารถทำแบบทดสอบของแบบทดสอบในขั้นรูปธรรม
 ซึ่งประกอบไปด้วย การวัดการรวมประเภท การอนุรักษ์ปริมาณต่อเนื่อง และการอนุรักษ์
 น้ำหนัก ได้คะแนนเต็มคือ 12 คะแนน และทำแบบทดสอบการนำมารวมกัน (Combination)
 ได้ อย่างมีระบบคือ

- สององค์ประกอบใดหมด
- สามองค์ประกอบใดอย่างน้อยหนึ่งในสอง

6. เด็ก หมายถึง เด็กที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาปีที่การศึกษา
 2524 ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาอยู่ในขั้น
 ก้าวไปสู่ขั้นรูปธรรม ขั้นรูปธรรมและขั้นก้าวไปสู่ขั้นนามธรรม

7. ผลรวม (Interaction) หมายถึง อิทธิพลร่วมระหว่างตัวแปร 2 ตัวขึ้นไป
 ซึ่งในที่นี้ได้แก่ วิธีการสอนและระดับพัฒนาการทางสติปัญญา

8. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความรับผิดชอบ หมายถึง ความรู้ความเข้าใจ
 ในเนื้อหาของคุณลักษณะความรับผิดชอบที่ได้เรียนไป โดยวัดได้จากแบบทดสอบวัดความรู้
 ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องความรับผิดชอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

9. ทศนคติต่อความรับผิดชอบ หมายถึง ความรู้สึก ความคิดและความเชื่อ
ในเรื่องความรับผิดชอบ ซึ่งทำให้บุคคลพร้อมที่จะกระทำสิ่งแวดล้อมในการตอบสนองใน
ลักษณะที่พึงชอบหรือไม่ชอบด้วยความพึงพอใจ โดยวัดได้จากแบบทดสอบวัดทศนคติต่อคุณลักษณะ
ความรับผิดชอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารเกี่ยวกับความรับผิดชอบ

ความหมายและพฤติกรรม

ได้มีผู้ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้ดังนี้

ชำนาญ นิสารัตน์ (ชำนาญ นิสารัตน์ 2524 : 53) ได้ให้ความหมายว่า ความรับผิดชอบคือการยอมรับรู้และสำนึกในการกระทำของตน ยอมรับผลแห่งการกระทำของตนด้วยความเต็มใจ ไม่ว่าจะเป็ผลดีหรือผลร้าย ไม่ว่าจะกระทำผิดหรือถูก ไม่บิดความรับผิดชอบไปให้ผู้อื่น และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่เกื้อหนุน ให้บุคคลปฏิบัติสอดคล้องกับกฎจริยธรรมและหลักเกณฑ์ของสังคมโดยไม่ต้องมีการบังคับควบคุมอย่างเข้มงวดจากผู้อื่น

นิคม ตั้งคะพิภพ (นิคม ตั้งคะพิภพ 2516 : 15) ให้คำนิยามของความรับผิดชอบว่า ผู้รับผิดชอบสูงคือ บุคคลที่เชื่อถือได้ มีhiri โอตคัปะเป็นผู็ชอบวางแผนก่อนลงมือทำงาน ละเลียบรอบคอบ รักความก้าวหน้าและพึ่งตนเอง

✓ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2514 : 57 - 58) สรุปองค์ประกอบของความรับผิดชอบว่า ประกอบด้วย ความซันหมั่นเพียร ความละเลียบรอบคอบ ความสามารถรอบรู้ในงาน ความเอาใจใส่จริงจัง และความฝักใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

ลอวชี (Lawsho. 1966 : 143) ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบว่าเท่ากับเป็นการค้นหาอุปนิสัย อารมณ์ของบุคคล ว่ามีความรอบคอบ รับผิดชอบ และเป็นทีไว้วางใจได้ มากน้อยเพียงใด

และ ฟลิปโป (Flippo. 1966 : 122) ได้สรุปความหมายของความรับผิดชอบไว้ว่า เป็นความผูกพันในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ และความสำเร็จนี้เกี่ยวข้องกับปัจจัย 3 ประการ คือ พันธะผูกพัน หน้าที่การงาน และวัตถุประสงค์

นอกจากนี้ได้มีผู้ให้ความหมายของความรู้สึกรับผิดชอบไว้ดังนี้

คนัย งามมานะ (คนัย งามมานะ 2518 : 9) ได้ให้ความหมายของความรู้สึกรับผิดชอบไว้ว่า เป็นความรู้สึกที่ตนเองสามารถปฏิบัติสิ่งต่อไปนี้ได้มากน้อยเพียงใด

1. ช่วยเหลืองานของครอบครัว และงานของส่วนรวมด้วยความเต็มใจ
2. ตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์ ไว้วางใจได้
3. กล้าเผชิญต่อความจริง
4. ตั้งใจทำงานโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคทั้งปวง
5. รับผิดชอบตนเองทั้งทางการเงิน การงานและการเรียน
6. ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด
7. ดูแลรักษาของส่วนรวมเสมือนของตัวเอง และทำงานร่วมกับคนอื่นได้ดี
8. รักษาสิทธิและหน้าที่ของตนเอง โดยไม่ละเมิดสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น

ชวาล แพร์ทกุล (ชวาล แพร์ทกุล 2514 : 33) ได้ให้ความหมายของความรู้สึกรับผิดชอบและแปรออกมาในรูปพฤติกรรมไว้ว่า ความรับผิดชอบหมายถึงความสนใจ ความตั้งใจที่จะทำงานและติดตามผลงานที่ได้กระทำแล้ว เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เป็นผลสำเร็จ ดุล่วงไปด้วยดี ยอมรับในสิ่งที่ตนกระทำลงไป ทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย โดยแสดงออกมาในรูปการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ ปฏิบัติงานด้วยความระมัดระวังอย่างมีจุดหมาย เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามที่ได้รับงานมา

ชม ภูมิภาค (ชม ภูมิภาค 2515 : 15) พูดถึงลักษณะความรู้สึกรับผิดชอบว่า หมายถึง การปฏิบัติงานให้สำเร็จดูล่วงไปตามเป้าหมายที่ได้รับมอบหมาย ความรับผิดชอบนี้มีความหมายรวมไปถึงความซื่อสัตย์สุจริต ความตรงต่อเวลา

บุพา อานันท์สิทธิ์ (บุพา อานันท์สิทธิ์ 2515 : 28) ได้นิยามปฏิบัติการของความรู้สึกรับผิดชอบว่า คือ บุคคลลักษณะหนึ่งของบุคคล ซึ่งเมื่อปะทะสัมพันธ์กับสถานการณ์หรือบุคคลจะแสดงพฤติกรรมออกมา รวม ๆ กันด้วยการทำงานขยันขันแข็งบากบั่น ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

อภิลิทธิ วรษา (อภิลิทธิ วรษา 2517 : 7) ได้สรุปพฤติกรรมเกี่ยวกับความรู้สึกรับผิดชอบไว้ดังนี้คือ

1. มีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นตัวของตัวเอง
2. มีความอดทนต่อสู้กับอุปสรรคอย่างไม่ท้อถอย
3. มีความปรารถนาที่จะทำงานให้ดีกว่าเดิม
4. มีความสามารถในการควบคุมตนเอง
5. ยึดมั่นในกฎเกณฑ์ ถือศักดิ์ศรี
6. เป็นที่ไว้วางใจได้

นอกจากนี้ บราวเน (Browne. 1958 : 58) ได้สรุปองค์ประกอบของความรู้สึกรับผิดชอบว่ามีดังนี้คือ ความไว้วางใจได้ ความคิดริเริ่ม ความไม่ท้อถอย ต่อสู้ อุปสรรค ทำงานขันแข็งมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความปรารถนาที่จะทำงานให้ดีกว่าเดิม

สำหรับ ฟังก์ และ แวกแนลส์ (Funk and Wagnalls. 1961 : 2095) ได้ให้ความหมายของความรู้สึกรับผิดชอบไว้ว่า ความรู้สึกรับผิดชอบคือการแสดงออกถึงการรับผิดชอบในการกระทำของตน มีความซื่อสัตย์ไว้วางใจได้ สามารถจัดหาเงินและทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังหมายถึงความสามารถในการตอบสนองต่อหน้าที่หรือข้อตกลงที่ตั้งไว้ตามอุดมคติ กฎของศีลธรรมและหลักธรรมอีกด้วย

จากความหมายและพฤติกรรมของความรู้สึกรับผิดชอบที่ได้กล่าวแล้ว ผู้วิจัยสรุปความหมายและพฤติกรรมของความรู้สึกรับผิดชอบได้ดังนี้คือ

ความรู้สึกรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความถูกต้อง ทุ่มเท และความละเอียดรอบคอบ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ยอมรับผลของการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ ทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น มีความสำนึกในหน้าที่ทั้งต่อตนเองและต่อสังคม

ความรู้สึกรับผิดชอบกำหนดตามฐานะและหน้าที่แบ่งได้ดังนี้คือ

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง ได้แก่

- 1.1 ความรับผิดชอบในด้านการรักษาสุขภาพอนามัย

- 1.2 ความรับผิดชอบในด้านการจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภค
- 1.3 ความรับผิดชอบในด้านสติปัญญาและความสามารถ
- 1.4 ความรับผิดชอบในด้านการประพฤติ
- 1.5 ความรับผิดชอบในค่านิยมและสัมพันธ
- 1.6 ความรับผิดชอบทางด้านการเศรษฐกิจส่วนตัว
- 1.7 ความรับผิดชอบในด้านการงานที่ได้รับมอบหมาย
- 1.8 ความรับผิดชอบในด้านการผลของการกระทำของตนเอง
2. ความรับผิดชอบต่อสังคม ได้แก่
 - 2.1 ความรับผิดชอบต่อชุมชนและประเทศชาติ
 - 2.2 ความรับผิดชอบต่อบิดามารดา และครอบครัว
 - 2.3 ความรับผิดชอบต่อโรงเรียนและครูอาจารย์
 - 2.4 ความรับผิดชอบต่อเพื่อน

ความสำคัญของความรับผิดชอบ

ทุกวันนี้มีปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เช่น ปัญหาความประพฤติของนักเรียน ปัญหาข้าราชการไม่ปฏิบัติตามหน้าที่และความสับสนวุ่นวายต่าง ๆ ในสังคม มีสาเหตุมาจากบุคคลกลุ่มหนึ่งขาดคุณสมบัติพื้นฐานซึ่งมีอยู่ 5 ประการคือ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2514 : 55 - 57)

1. ความรู้สึกรับผิดชอบ
2. ความสม่ำเสมอ
3. ความเชื่อมั่นในตนเอง
4. ความซื่อสัตย์เพียงตรง
5. ความพยายามพึ่งพาตนเอง

จะเห็นได้ว่า การขาดความรับผิดชอบเป็นสาเหตุประการหนึ่งของปัญหาต่าง ๆ ในสังคม นอกจากนี้จากหลักสูตรปี พ.ศ. 2521 ซึ่งมีความมุ่งหวังให้นักเรียนเป็นคนที่มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีความเสียสละ ซื่อสัตย์ อดทน คิดเห็นทำเป็น แก้ปัญหาเป็น

สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และให้รักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ (วรวิทย์
วสินสรการ 2522 : 175) ความรับผิดชอบจึงมีความสำคัญยิ่งในพัฒนาสังคม

✱ ประเทิน มหาพันธ์ (ประเทิน มหาพันธ์ ม.ป.ป. : 72) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ
ความรู้สึกรับผิดชอบ 2 ประการคือ

1. ความรับผิดชอบต่อหน้าที่
2. ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน

สำหรับความรับผิดชอบต่อหน้าที่นั้นคือ ต้องปฏิบัติหน้าที่การงานและหน้าที่ทางสังคม
หน้าที่อื่นทั้งปฏิบัติต่อตนเอง ต่อบิดามารดา ต่อญาติพี่น้อง ต่อบุคคลทั่วไปและต่อประเทศชาติ
มนุษย์ต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่เหล่านี้ ความรู้สึกรับผิดชอบ เป็นลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งที่ใช้เป็น
เกณฑ์ตัดสินว่าบุคคลใดบรรลุนิติภาวะมากน้อยเพียงใด

ในด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานนั้น เนื่องจากทุกคนต้องมีหน้าที่ที่จะต้อง
ปฏิบัติทั้งของตนเอง และหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในด้านการงานและในด้านส่วนบุคคล ก็ควร
จะตั้งใจทำหน้าที่ของตนให้เสร็จตามที่ได้รับมอบหมายมา ไม่ละเลยทอดทิ้งไป ผู้ที่มีความ
รับผิดชอบในการงาน เป็นผู้ที่เขาใจใส่ในการงานของตนคอยหาทางให้การงานของตน
ก้าวหน้าและหาทางป้องกันไม่ให้เกิดความบกพร่องเสื่อมเสียในวงงานที่ตนรับผิดชอบอยู่
ผู้รับผิดชอบต่อหน้าที่ย่อมถือว่า งานที่ได้รับมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของตนนั้นสำคัญที่สุด ซึ่งจะ
ละเลยหลีกเลี่ยงไม่ได้ จะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด และปฏิบัติตามระเบียบต่าง ๆ
ที่วางไว้ให้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับหน้าที่แต่ละอย่าง ผู้ที่รับผิดชอบในหน้าที่ย่อมจะถือเป็น
ข้อเสียหายน่าเศร้าร้ายแรงถ้าตนปฏิบัติงานในหน้าที่บกพร่องไป ดังนั้นจึงยอมไม่มอบงานของ
ตนให้ผู้อื่นทำแทน เพื่อเห็นแก่ความสะท้านใจเป็นครั้งคราว (ละออ การุณยะวนิช 2505 :
4 - 5) และ ละออ การุณยะวนิช ได้กล่าวต่อไปอีกว่า

ผู้ที่มีความรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง ย่อมจะยอมรับผลของการกระทำ
ของตน ทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย เพราะฉะนั้นผู้ที่มีความรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง
ย่อมจะไตร่ตรองดู หรือรอบคอบก่อนว่า สิ่งที่เราจะทำลงไปนั้นจะเกิดผลเสียขึ้นหรือไม่ จะปฏิบัติ
แต่สิ่งที่ทำให้เกิดผลดีเท่านั้น

ความรับผิดชอบที่สำคัญอีกด้านหนึ่งคือความรับผิดชอบต่อส่วนรวม บุคคลจะกระทำในสิ่งใดก็ควรจะต้องคิดถึงเสียก่อนว่า การกระทำของตนจะมีผลกระทบกระเทือน เกิดผลเสียหายต่อคนอื่นหรือไม่ ย่อมไม่ผิดถ้าเอาแต่ความพอใจ ความสะดวกสบายของตนฝ่ายเดียว ไม่ถือเอาผลประโยชน์ของตนเป็นที่ตั้งโดยไม่คำนึงถึงผลร้ายที่จะเกิดแก่คนอื่นหรือส่วนรวม ถ้าทุกคนในสังคมมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม สังคมนั้นก็จะมีแต่ความสุข ความเจริญ ความก้าวหน้า ปัญหาสังคมจะน้อยลง ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของความสงบสุข ความก้าวหน้า และการพัฒนาสังคม หากสังคมใด ผู้คนปราศจากความรับผิดชอบต่อส่วนรวม สังคมนั้นย่อมปั่นป่วนมีความทุกข์ยาก โอกาสของความก้าวหน้าในสังคมย่อมหาได้ยาก สังคมไทยซึ่งผู้คนยังขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวมอยู่เป็นอันมาก จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาความรับผิดชอบต่อส่วนรวมให้เกิดขึ้นในทุกคน สถาบันสังคมทุกระดับ ตั้งแต่ ครอบครัว สถานศึกษา และหน่วยงานอื่น ๆ ล้วนแต่อยู่ในฐานะที่จะต้องช่วยกันปลูกฝังความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ให้เกิดขึ้นแก่บรรดาสมาชิกทุกคนเพื่อความสงบสุข ความพัฒนาและความก้าวหน้าของประเทศชาติ (ชม ภูมิภาค 2518 : 47) ทั้งที่ จรรจา สุวรรณทัต กวางเคื่อน พันชุมนาวัน และ เพ็ญแข ปัจจุบันจัน (จรรจา สุวรรณทัต กวางเคื่อน พันชุมนาวัน และ เพ็ญแข ปัจจุบันจัน 2521 : 28) ได้กล่าวไว้ว่า

ความรู้สึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองที่สำคัญอย่างหนึ่ง นอกจากความมีวินัยทางสังคม ความเอื้อเฟื้อและความเกรงใจ ซึ่งลักษณะความเป็นพลเมืองนี้ก็คือนิสัยและการกระทำของบุคคลซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานและกฎเกณฑ์ของศาสนาและกฎหมาย บ้านเมืองรวมถึงลักษณะซึ่งเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว เนื่องจากว่าความรู้สึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมนี้เป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคลซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้ปฏิบัติตามระเบียบ การพลีหรือของผู้อื่น ทำความหน้าที่ของตนและมีความรับผิดชอบสุจริต ความเป็นคนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมนี้ เป็นลักษณะที่จะช่วยให้การอยู่รวมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่น สงบสุข นอกจากนั้น ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศด้วย

การปลูกฝังความรับผิดชอบ

ความรู้สึกรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะที่ดีประการหนึ่งที่ควรส่งเสริมให้เกิดขึ้นในเด็ก ทั้งนี้เพราะเป็นคุณลักษณะอันพึงปรารถนาในสังคม ดังได้กล่าวมาแล้ว แต่ความรู้สึกรับผิดชอบไม่ได้เกิดขึ้นมาแต่กำเนิด ความคิดรวบยอดเรื่อง "ถูก" และ "ผิด" เป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ และอบรมโดยตรง กล่าวคือ ถ้าการฝึกอบรมเน้นไป ความรู้สึกรับผิดชอบของเด็กก็จะตึงเกินไป ด้วยความเกรี้ยวที่เกิขึ้นจากการกระทำผิดและความวิตกกังวลจะขัดขวางการปรับตัวที่ดีของเด็ก และในทางกลับกันความรู้สึกผิดที่ไม่ได้รับพัฒนาจะนำไปสู่ความรับผิดชอบที่หย่อน

(Justin. 1950 : 722) จึงเห็นได้ว่า วิธีการปลูกฝัง อบรมนั้นมีความสำคัญมาก

ไซค์แมน (Siedman. 1962 : 408 - 411) ได้รวบรวมทัศนคติเกี่ยวกับการฝึกความรับผิดชอบของ มิทตัน (Mitton) และแฮริส (Harris) ไว้ดังนี้

1. การฝึกความรับผิดชอบควรเริ่มตั้งแต่เด็กยังมีอายุน้อย ๆ
2. เด็กทุกคนควรได้มีโอกาสฝึกให้มีความรับผิดชอบ
3. การฝึกให้มีความรับผิดชอบและการจัดประสบการณ์ความรับผิดชอบควรให้

เหมาะสมกับแต่ละบุคคล

4. ควรให้เด็กทราบว่าผู้ใหญ่หวังอะไรจากตัวเขา
5. การฝึกให้เด็กมีความรับผิดชอบ ผู้ใหญ่ต้องรู้จักยืดหยุ่นในการฝึกไม่เร่งรัด

เกินไป

6. เด็กต้องการคำแนะนำจากผู้ใหญ่
7. เด็กต้องการความไว้วางใจจากผู้ใหญ่ เมื่อสามารถเรียนรู้ว่าส่วนใดควรอยู่ใน

ในความรับผิดชอบ

8. ทัศนคติและพฤติกรรมต่อความรับผิดชอบของผู้ใหญ่ มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการรับผิดชอบของเด็ก

9. การฝึกให้เด็กมีความรับผิดชอบมากเกินไป บางครั้งก็เป็นโทษต่อตัวเด็ก

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ 2521 : 21) ได้เสนอแนะวิธีการปลูกฝังความรับผิดชอบไว้ดังนี้คือ

1. หักไม่ปลิดความรับผิดชอบในหน้าที่การงานของตนไปตกแก่ผู้อื่น
2. ฝึกหัดให้เกิดนิสัยรับผิดชอบตั้งแต่เด็กทั้งทางบ้านและทางโรงเรียน
3. ชี้แจงให้รู้จักขอบเขตหน้าที่การงานของตนว่ามีอะไรบ้าง เมื่อรู้หน้าที่ของตนแล้ว จะไม่ไปก้าวล่วงงานของผู้อื่น

นอกจากนี้ เกียรติ ศรีพงษ์ (เกียรติ ศรีพงษ์ 2505 : 16 - 19) ได้เสนอข้อคิดไว้อย่างประการเกี่ยวกับวิธีการที่จะปลูกฝังความรับผิดชอบ ได้แก่

1. ผู้ใหญ่ควรทำความเข้าใจในธรรมชาติของเด็กให้กระจ่างว่าเด็กมีอุปนิสัยเป็นอย่างไร เช่น อยากรู้ อยากเห็น ประสพการณ์ใหม่ ๆ เพื่อเป็นบทเรียนของชีวิต อยากโต อยากพึ่งตนเอง อยากทำตามผู้ใหญ่ อยากโชว์ ต้องการอวดว่าเขามีความสามารถ และอยากช่วยสื่อถึงสิ่งดูดย ขอบช่วยผู้ใหญ่ ต้องการให้ผู้ใหญ่ไว้วางใจ เป็นต้น

แต่เด็กทั้งหลายก็ยังเป็นเด็กอยู่ สติปัญญาและร่างกายยังอ่อนต่อโลก จึงเกิดความผิดพลาดได้ง่าย ผู้ใหญ่ควรช่วยเหลือแนะนำให้เขาได้กระทำตามความสามารถของเขา ความบกพร่องจะน้อยลง ถ้าพลาดก็อาจจะถือเป็นบทเรียนให้เขาปรับปรุงแก้ไขใหม่ ต่อไปเด็กจะมีความรับผิดชอบดีขึ้น

2. เด็กย่อมต้องการรับผิดชอบชั่วดีไปตามระดับความสามารถของเขา เราควรส่งเสริมหาวิธีทางให้เขาได้เรียนรู้การแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้รู้จักช่วยตนเองให้เขาเป็นตัวของตัวเอง โดยคอยควบคุมและแนะนำเมื่อจำเป็น คำสั่งหรือการบังคับควบคุมตลอดเวลา อาจทำให้เด็กมีสภาพเป็นเด็กอยู่ต่อไป จึงจะเป็นปัญหาต่อไป

3. การที่เด็กจะมีความรับผิดชอบได้นั้น เราควรต้องปลูกฝังให้เขามีระเบียบวินัยอันดีงามแต่เริ่มแรกไปก่อน บ้านและโรงเรียนจะส่งเสริมวินัยที่ดีได้ก็โดยการส่งเสริมให้เด็กได้มีการกระทำ มิใช่คอยควบคุมห้ามปราม วินัยที่ดีย่อมมีผลจากทัศนคติอันชอบธรรมซึ่งเกิดจากกระบวนการเรียนด้านต่าง ๆ ควรส่งเสริมให้เด็กได้ร่วมมือกันรับผิดชอบโดยการฝึกให้คิดและกระทำเป็นหมู่คณะ อิทธิพลอีกประการหนึ่งคือ แรงขับอันเกิดจากความต้องการ

ของเด็กเอง ฉะนั้นผู้ใหญ่จึงควรทราบความต้องการพื้นฐานของเด็กแต่ละวัย ว่ามีสภาพอย่างไร เพื่อนำไปเป็นหลักพิจารณา

4. บรรยายสภาพในบ้านและโรงเรียนย่อมเป็นรากฐานแห่งชีวิตจิตใจของเด็กอย่างสำคัญยิ่ง การสร้างบรรยากาศในบ้านให้ดี พ่อแม่ไม่ก่อเรื่องยุ่งยากเดือดร้อน การปกครองดี ย่อมคำนึงสายกลางไม่เคร่งไม่ครัดจนเกินไป ส่วนโรงเรียนควรคำนึงถึงประโยชน์ที่เด็กจะได้รับให้มาก เด็กต้องการครูที่มีน้ำใจรักใคร่เห็นอกเห็นใจ โรงเรียนมีบรรยากาศแห่งความภาคภูมิใจ สำหรับหลักสูตรและการสอนก็ควรจะเหมาะสมกับระดับความสนใจและความสามารถ เด็กมีโอกาสดำเนินกิจกรรมประเภทต่าง ๆ อันเป็นวิธีหนึ่งที่จะฝึกให้เขามีความสำนึกในสิทธิและหน้าที่

เด็กควรได้รับการฝึกความรับผิดชอบด้านใดบ้าง (นาฏเจลิยว สุมาวงศ์ 2505 :

25)

1. ฝึกให้รู้จักแบ่งความรับผิดชอบในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคม
2. ฝึกให้มีความรับผิดชอบต่อสุขภาพของตนเอง
3. ฝึกให้มีความรับผิดชอบในการดูแลผู้ที่อ่อนแอกว่า
4. ฝึกให้รู้จักรับผิดชอบเกี่ยวกับงบประมาณการใช้จ่าย
5. ฝึกให้รู้จักปรับตนให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน รวมทั้งการรู้จักตัดสินใจและแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้

6. ฝึกดำรงตนให้อยู่ในศีลธรรมและความประพฤติ มารยาทอันดีงาม

นอกจากนี้ เพื่อประกอบกับความรับผิดชอบโรงเรียนควรมุ่งสอนให้เด็กสร้างสมหลักธรรมประจำใจ ดังต่อไปนี้คือ (กอ ศวัศทิพาพิชญ์ 2505 : 54)

1. การรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนและเคารพในสิทธิของผู้อื่น
2. การทำงานให้สำเร็จเป็นชิ้นเป็นอันโดยไม่ละทิ้งงานที่ได้รับไว้แล้ว
3. ความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ

— เกื้อกูล ทาสี (เกื้อกูล ทาสี 2514 : 123) ศึกษาพบว่า ความรับผิดชอบสัมพันธ์กับความมั่นคงทางอารมณ์ ความเป็นระเบียบแบบแผน ความมั่นใจในตัวเอง ความสามารถในการควบคุมจิตใจ และความสามารถในการบังคับตนเอง

บุพผา อานันท์ (บุพผา อานันท์ 2515 : 140) ได้ทำการวิจัยผลการสอนแบบสอบถามสืบสวน (Active Inquiry) ในวิชาวิทยาศาสตร์ที่มีต่อความคิดแบบสอบถาม ความถนัดทางการเรียนและความรู้สึกรับผิดชอบ พบว่า ความคิดแบบสอบถามกับความรู้สึกรับผิดชอบไม่สัมพันธ์กัน และการสอนแบบสอบถามมีผลทำให้นักเรียนมีความรู้สึกรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

วรณี วัชรธรรม (วรณี วัชรธรรม 2515 : 70) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความวิตกกังวล ความต้องการผลสัมฤทธิ์ และความรู้สึกรับผิดชอบของเด็กไทย เชื้อชาติไทย และเด็กไทยเชื้อชาติจีน พบว่า ความวิตกกังวล มีความสัมพันธ์ทางลบกับความรู้สึกรับผิดชอบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ความต้องการผลสัมฤทธิ์ ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกรับผิดชอบ เด็กไทยเชื้อชาติไทยกับเด็กไทยเชื้อชาติจีนมีความรู้สึกรับผิดชอบไม่แตกต่างกัน

— อภิลิทธิ์ วงษา (อภิลิทธิ์ วงษา 2517 : 53 - 54) ได้วิจัยเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกรับผิดชอบ การปรับตัว และลักษณะความเป็นผู้นำ พบว่า ความรู้สึกรับผิดชอบ การปรับตัว และลักษณะความเป็นผู้นำ มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

— ในปี 2523 สมศักดิ์ ชินพันธ์ (สมศักดิ์ ชินพันธ์ 2523 : 74) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในชั้นเรียนกับความรู้สึกรับผิดชอบ พบว่า นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตย จะมีความรู้สึกรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบอัตตาธิปไตยและแบบปล่อยปละละเลย โดยที่แบบปล่อยปละละเลยจะมีความรับผิดชอบต่ำสุด

และ สมโชค พูลนวม (สมโชค พูลนวม 2523 : 46) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความซื่อสัตย์กับความรับผิดชอบ พบว่า ความซื่อสัตย์สัมพันธ์ในทางบวกกับความรู้สึกรับผิดชอบ

งานวิจัยในต่างประเทศ

ไมเคิล ซุนิค (Zunich. 1963 : 497 - 499) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการการรับรู้ด้านความรู้สึกรับผิดชอบของเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางสังคมต่ำและปานกลาง พบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางสังคมปานกลางมีการรับรู้ด้านความรู้สึกรับผิดชอบได้เร็วกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางสังคมต่ำ

เพค และ เฮวิงเฮิร์สต์ (Peck and Havinghurst. 1963 : 12) ศึกษาพบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีบรรยากาศประชาธิปไตย จะมีความเป็นอิสระในตนเองและรับผิดชอบสูงกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีบรรยากาศอัตตาธิปไตย

มุลเลอร์ (Mueller. 1969 : 495) ได้ศึกษาถึงความแตกต่างของความรู้สึกรับผิดชอบทางสังคมของนิสิตในมหาวิทยาลัยฮิลลินอยส์ พบว่า กลุ่มนิสิตเข้าใหม่และนิสิตเก่ามีความรู้สึกรับผิดชอบไม่แตกต่างกัน และนิสิตที่ได้ทุนทำคะแนนความรู้สึกรับผิดชอบสูงกว่านิสิตที่ไม่ได้ทุน

นอกจากนี้ยังมีผลงานวิจัยของ บัตเตอร์เวิร์ท (Butterworth. 1974 : 2043 - A) ได้วิจัยหาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการอ่าน ทักษะคิดต่อโรงเรียน ความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ความรับผิดชอบต่อตนเอง ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านและทักษะคิดต่อโรงเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และนักเรียนที่มีความสามารถทั่วไปสูง มีความรับผิดชอบต่อตนเองสูงกว่านักเรียนที่มีความสามารถทั่วไปต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าความรับผิดชอบเป็นคุณธรรมที่สำคัญที่ควรปลูกฝังแก่เยาวชน และโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจและมีทัศนคติที่ดีต่อเรื่องความรับผิดชอบ เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติต่อไป

เอกสารเกี่ยวกับทัศนคติ

พฤติกรรมหรือการปฏิบัติของมนุษย์เป็นผลมาจากทัศนคติ บรรทัดฐานของสังคม นิสัย และผลที่คาดว่าจะได้รับหลังจากทำพฤติกรรมนั้น ๆ แล้ว (ประภาเพ็ญ สุวรรณ

2520 : 9) จะเห็นได้ว่า ทศนคติเป็นองค์ประกอบที่สำคัญด้านหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือการปฏิบัติของมนุษย์ได้

ทศนคติเป็นนามธรรมเป็นส่วนที่ทำให้เกิดการแสดงออกทางด้านการปฏิบัติ แต่ทศนคติไม่ใช่แรงจูงใจ และแรงขับเคลื่อนเป็นสภาพแห่งความพร้อมที่จะตอบโต้และแสดงให้ทราบถึงแนวทางของการตอบสนองต่อบุคคล ต่อสิ่งเร้า เพราะทศนคติเป็นความเชื่อ เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ ซึ่งผ่านเข้ามาในประสบการณ์ของบุคคล ความรู้สึกนี้เป็นได้ทั้งทางด้านดีและไม่ดี ทำให้บุคคลพร้อมที่จะตอบโต้สิ่งนั้น ๆ ฉะนั้นทศนคติจึงเป็นสาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งที่ผลิตต่อพฤติกรรมของบุคคล

เชคส์กี้ โฆวาลินส์ (เชคส์กี้ โฆวาลินส์ 2520 : 38) ได้ให้ความหมายของทศนคติว่า หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการเรียนรู้ประสบการณ์ และเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมหรือแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ ไม่ในทิศทางใดทิศทางหนึ่งอาจเป็นไปในทางสนับสนุนหรือคัดค้านก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกระบวนการอบรมให้เรียนรู้ระเบียบวิธีของสังคม (Socialization) ซึ่งทศนคตินี้จะแสดงออกหรือปรากฏให้เห็นได้ชัดในกรณีที่เป็นสิ่งเร้าทางสังคม และ ทศนคตินี้ยังเป็นสิ่งที่กำหนดให้บุคคลประพฤติปฏิบัติ หรือตอบสนองในการที่จะชอบหรือไม่ชอบต่อบุคคล วัตถุ สถานการณ์ หรือแม้กระทั่งความคิดเห็นต่าง ๆ ทศนคติเป็นสิ่งที่ไม่สามารถวัดได้โดยตรง แต่สามารถอ้างอิงได้จากพฤติกรรมหรือการตอบสนองของบุคคลนั้น ๆ ทศนคติเป็นสิ่งที่ได้รับการปลูกฝัง และเปลี่ยนแปลงมาตั้งแต่วัยทารก จนกระทั่งถึงวัยผู้ใหญ่ และบางอย่างจะพัฒนาเพื่อมาสู่ความมั่นคงในภายหลัง หรือก่อตัวมาเป็นบุคลิกภาพของบุคคลนั้น

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ 2520 : 9) ได้ให้ความหมายว่า ทศนคติคือความคิดเห็นซึ่งถูกกระตุ้นด้วยอารมณ์ (emotion) ซึ่งทำให้บุคคลพร้อมที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ทศนคติจะมีบทบาทในการช่วยให้เราได้ปรับปรุงตัวเอง ป้องกันตัวเองให้สามารถแสดงออกถึงกานียมต่าง ๆ และช่วยให้บุคคลเข้าใจโลกที่อยู่รอบตัวเรา

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน 2518 : 3) กล่าวว่า ทศนคติคือความรู้สึกที่แสดงออกอย่างมั่นคงต่อบุคคลหรือสถานการณ์ใด ๆ ซึ่งอาจเป็นไป

ในทางที่ดี ชัดแจ้ง หรือเป็นกลางก็ได้ ซึ่งเป็นผลของการรับรู้เกี่ยวกับลักษณะที่ดีหรือเลวของบุคคลหรือสถานการณ์นั้น

นอกจากนี้ จินต์ รักรการดี (จินต์ รักรการดี 2508 : 4) กล่าวว่าทัศนคติ คือ ความรู้สึกของบุคคลที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งก็ได้ การเปลี่ยนทัศนคติ จึงหมายถึงการเปลี่ยนความรู้สึกนึกคิด ซึ่งอาจเปลี่ยนไปได้ทั้งทางดีและทางชั่ว

และ ชัยนาถ นาคบุปผา (ชัยนาถ นาคบุปผา 2515 : 36) ให้ความหมายว่า ทัศนคติเป็นสภาพของจิตใจที่เกิดจากประสบการณ์อันทำให้บุคคลมีท่าต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง จะเห็นได้ว่า ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้หรือเกิดจากประสบการณ์ของตน

สำหรับ เทอร์สโตน (พิสมัย วิบูลย์สวัสดิ์ 2520 : 22 อ้างอิงมาจาก Thurstone) ให้ความหมายของทัศนคติว่า เป็นความรู้สึกทางด้านบวก และลบของบุคคลที่มีต่อวัตถุทางจิตวิทยา วัตถุทางจิตวิทยาหมายถึงความถึงสิ่งมีชีวิตใด ๆ ก็ตาม บุคคลอาจมีความรู้สึกทางด้านบวกหรือลบ ต่อวัตถุทางจิตวิทยาที่แตกต่างกันไป

เครทซ์ และ ครัทช์ฟิลด์ (Kretch and Crutchfield, 1948 : 152) กล่าวว่า ทัศนคติเป็นผลรวมของกระบวนการที่ก่อให้เกิดสภาพการจิตใจ อารมณ์ การยอมรับ และพุทธิปัญญา (Cognitive) ซึ่งกระบวนการเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ของบุคคล

และ นิวคอมบ์ (Newcomb, 1954 : 128) กล่าวว่า ทัศนคติมีอยู่ในเฉพาะบุคคล ขึ้นอยู่กับลักษณะของสิ่งแวดล้อมที่เราได้รับ ทัศนคติของบุคคลนั้นอาจแสดงออกมาได้ทางพฤติกรรมเป็นไปได้ 2 ลักษณะ คือลักษณะพึงพอใจ หรือชอบ อันเป็นผลที่ให้นั้นเกิดความพอใจ อยากใกล้ชิดสิ่งนั้น ๆ เรียกว่า ทัศนคติทางบวก (Positive Attitude) กับทัศนคติอีกแบบหนึ่งซึ่งแสดงออกในรูปของความไม่พึงพอใจ เบื่อหน่าย เกิดความชิงชัง ไม่อยากเข้าใกล้ เรียกว่า ทัศนคติเชิงลบ (Negative Attitude)

ลักษณะของทัศนคติ

ชอร์ และ ไรท์ (เชิดศักดิ์ โฆวาสินธุ์ 2520 : 40 อ้างอิงมาจาก Shaw and Wright) ได้แบ่งลักษณะของทัศนคติไว้ดังนี้

1. ทัศนคติเป็นผลหรือขึ้นอยู่กับสิ่งที่บุคคลประเมินผลสิ่งเร้าแล้วแปรเปลี่ยนมาเป็นความรู้สึกภายใน ที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการที่จะแสดงพฤติกรรม
2. ทัศนคติของบุคคลจะแปรค่าได้ทั้งในค่านคุณภาพและความเข้ม โดยจะครอบคลุมช่วงของทัศนคติ (continuum) นั้น ซึ่งจะแปรค่าได้ทั้งมาก ปานกลาง และน้อย นั่นคือทัศนคติจะมีค่าทั้งทางบวกและทางลบ
3. ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้มากกว่าเป็นสิ่งที่กำเนิดขึ้นเองหรือเป็นผลมาจากลักษณะโครงสร้างภายในตัวของบุคคล หรือบุคลิกภาวะ
4. ทัศนคติขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าเฉพาะอย่างทางสังคม
5. ทัศนคติที่บุคคลมีต่อสิ่งเร้าที่เป็นกลุ่มเดียวกันอาจจะมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน
6. ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วจะมีลักษณะที่คงที่และเปลี่ยนแปลงได้ยาก

องค์ประกอบของทัศนคติ

ไทรแอนดิส (Triandis, 1971 : 2 - 3) ได้แบ่งองค์ประกอบของทัศนคติ ออกเป็น 3 ประการคือ

1. องค์ประกอบด้านความรู้ (Cognitive Component) ได้แก่ ความรู้และแนวความคิดที่บุคคลมีต่อสิ่งเร้า ไม่ว่าบุคคลกลุ่มหรือสภาวะการณ์ใด ๆ ก็ตาม ความรู้และแนวความคิดดังกล่าวจะเป็นสิ่งกำหนดลักษณะและทิศทางของทัศนคติของบุคคล กล่าวคือถ้าบุคคลมีความรู้และแนวความคิดต่อสิ่งเร้าใดครบถ้วนแล้ว บุคคลนั้นก็จะมีทัศนคติต่อสิ่งเร้านั้นไปในทางบวก หรือทางลบชัดเจนยิ่งขึ้น

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) ได้แก่ อารมณ์หรือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้า อารมณ์หรือความรู้สึกดังกล่าวจะเป็นสิ่งกำหนดลักษณะและทิศทางของทัศนคติของบุคคล กล่าวคือถ้าบุคคลมีอารมณ์หรือความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งใด บุคคลก็จะมีทัศนคติในทางบวกต่อสิ่งนั้น แต่ถ้าบุคคลมีอารมณ์หรือความรู้สึกที่ไม่ดีต่อสิ่งใด บุคคลก็จะ

มีทัศนคติในทางลบต่อสิ่งนั้น

3. องค์ประกอบด้านความพร้อมในการกระทำ (Behavioral Component) คือการที่พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกต่อสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่ง พฤติกรรมดังกล่าวจะเป็นสิ่งที่บอกลักษณะและทิศทางของทัศนคติของบุคคล กล่าวคือ ถ้าพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกต่อสิ่งเร้านั้นชัดเจนแน่นอน ทิศทางก็ย่อมมีลักษณะชัดเจนแน่นอนและมีทิศทางเป็นทางบวกหรือลบ ชัดเจนด้วย

การเกิดทัศนคติและการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

เนื่องจากทัศนคติมีได้คิดตัวมาแต่กำเนิด แต่ได้จากประสบการณ์และการเรียนรู้
ชัยนาถ นาคบุปผา (ชัยนาถ นาคบุปผา 2513:14) กล่าวว่าเกิดทัศนคติไว้ว่า

1. เกิดจากการรวบรวมแนวความคิดจากประสบการณ์หลาย ๆ อย่างสะสมเป็นเวลานาน ๆ เก็บไว้ในแต่ละบุคคล แล้วมาแสดงออกต่อสิ่งนั้น ๆ
2. เกิดจากสภาพทางจิตใจที่เกิดจากประสบการณ์ที่เด็กได้รับเหตุการณ์อย่างรุนแรงในชีวิต

3. เกิดจากการยอมรับทัศนคติ จากผู้อื่นที่ตนรักและไว้วางใจ

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าทัศนคติจึงเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคตินี้ ไทรแอนดิส (Triandis. 1971 : 3) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทัศนคติไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงทัศนคตินั้นเป็นเพราะ

1. ได้รับข้อมูลใหม่จากบุคคลหรือสื่อมวลชน
2. ได้รับประสบการณ์ตรงหรือความกระทบกระเทือนใจ
3. ถูกบังคับให้ปฏิบัติไม่ตรงกับทัศนคติของตน
4. การรักษาทางจิตใจ เพื่อให้เข้าใจเหตุผลที่ถูกต้องขึ้น
5. เปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมใหม่

แมคควาย (พิศมัย วิบูลย์สวัสดิ์ 2522 : 42 - 43 อ้างอิงมาจาก McQuire)

ได้อธิบายถึงขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติว่าประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ 5 ขั้นตอนคือ

1. การเอาใจใส่ (Attention) เป็นความสนใจความใส่ใจในการรับฟัง ถ้าบุคคลไม่ให้ความสนใจที่จะฟังแล้วขบวนการขั้นต่อไปก็จะไม่เกิดขึ้น และจะไม่มี การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ สาเหตุที่ทำให้คนสนใจฟัง เอาใจใส่ได้แก่ผู้ส่งความและเนื้อหาสาระนั้น ✓

2. ความเข้าใจ (Comprehension) ความเข้าใจนี้จะเกิดขึ้นได้เมื่อบุคคล เอาใจใส่ต่อการสื่อ ซึ่งควรใช้ข้อความชักจูงให้ผู้รับเกิดความเข้าใจได้โดยง่าย มีความน่าเชื่อถือ

3. การยอมรับ (Acceptance) ซึ่งเป็นผลมาจากข้อ 1 และ 2 หากบุคคล ตั้งใจฟังเกิดความเข้าใจแจ่มแจ้ง ก็จะทำให้เกิดการยอมรับ การยอมรับมี 3 แบบคือ

3.1 การยอมรับตาม (Compliance) บุคคลยอมรับการชักจูงเพราะหวังผลตอบแทนหรือได้รับการยอมรับ

3.2 การเทียบเคียง (Identification) บุคคลยอมรับการชักจูง เพราะหวังที่จะทำตนให้คล้ายคลึงกับผู้ชักจูง ซึ่งเป็นสิ่งที่ตนพอใจและอยากเลียนแบบ

3.3 การยอมรับเข้าเป็นส่วนตน (Internalization) บุคคลยอมรับ การชักจูงเพราะผู้ชักจูงชี้ให้เห็นประโยชน์ที่จะได้รับและเข้าใจมากขึ้น

4. การเก็บเอาไว้ (Retention) เป็นความคงทนหรือการจำเก็บไว้ ถ้าเป็น เรื่องราวที่มีความสำคัญต่อตัวบุคคล จะทำให้จำได้นาน วิธีการสื่อสารที่ดึงดูดความสนใจแก่ ผู้รับ และเสนอบ่อย ๆ จะช่วยให้จำได้นาน

5. การกระทำ (Action) เป็นขบวนการขั้นสุดท้ายของการเปลี่ยนทัศนคติ คือการแสดงพฤติกรรมเพื่อแสดงถึงการมีทัศนคตินั้น ๆ

นอกจากนี้ จินต์ รักษการดี (จินต์ รักษการดี 2508 : 14) ยังได้กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงทัศนคติไว้ว่าสามารถทำได้ 3 วิธีคือ การให้ความรู้ การทำงานร่วมกัน และการให้ความช่วยเหลือ และ เฟสทิงเจอร์ (Triandis. 1971 : 78 - 79 citing Festinger) เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติไว้ว่า เกิดขึ้นเนื่องจากเกิดความไม่สอดคล้อง (Dissonance) ขึ้นในตัวบุคคล ความไม่สอดคล้องดังกล่าวนี้เกิดขึ้นได้เนื่องจาก รับรู้เหตุการณ์หรือข้อมูลใหม่ ที่ขัดแย้งกับทัศนคติและความคิดเห็นเดิมของตน

ประกอบกับการได้รับข้อมูลใหม่ที่คาดไม่ถึงก็เมื่อเกิดความไม่สอดคล้องก็พยายามปรับให้เกิดความสอดคล้อง (Consistency) เพื่อให้ความคิดสัมพันธ์กับพฤติกรรมหรือเปลี่ยนความคิดให้สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือพยายามหาข้อมูลมาสนับสนุนความคิดเดิมของตนเอง หรือหลีกเลี่ยงไม่รับข้อมูลที่ทำให้เกิดความไม่สอดคล้องขึ้น เหล่านี้เป็นสาเหตุที่จะทำให้คนเปลี่ยนหรือไม่เปลี่ยนทัศนคติของตนก็ได้

ทัศนคติเชิงจริยธรรม

ทัศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้สึกชอบ ไม่ชอบลักษณะพฤติกรรมต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด ทัศนคติเชิงจริยธรรมนี้มีความหมายกว้างกว่า ความรู้เชิงจริยธรรม เพราะทัศนคตินั้นรวมทั้งความรู้ และความรู้สึกในเรื่องนั้น ๆ เข้าด้วยกัน (เดช วิโย 2522 : 9)

ทัศนคติเชิงจริยธรรมนี้ ควรมีการปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็กเล็กเป็นต้นมา และวัยเด็กเล็กนี้เป็นวัยที่พร้อมจะได้รับการปลูกฝังทัศนคติเชิงจริยธรรมมากที่สุด ส่วนวัยเด็กโตและวัยรุ่นนั้น การพัฒนาบุคคลจะต้องประกอบด้วยการใช้วิธีการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติเชิงจริยธรรมในเรื่องต่าง ๆ ให้เหมาะสม วิธีการปลูกฝังคือ การก่อให้เกิดความพอใจในคุณธรรมต่าง ๆ และก่อให้เกิดความเกลียดชัง และความไม่พอใจในความชั่วความเลวต่าง ๆ วิธีการปลูกฝังอาจจะแบ่งตามขั้นตอนการทางจิตออกได้เป็นสามประเภท คือ การให้แรงเสริม การเชื่อมโยงและการให้เลียนแบบ ส่วนการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติก็น่าจะทำได้ตามวิธีการสามประเภทที่ได้กล่าวมานี้รวมทั้งการให้ความรู้เพิ่มเติมในด้านคุณหรือโทษของคุณธรรมชนิดหนึ่งหรือความเลวประเภทหนึ่ง และก่อให้เกิดการรู้ที่ขัดแย้งกันด้วยวิธีการชักจูงให้กระทำพฤติกรรมที่ขัดกับทัศนคติเดิมของตน (ทองเดือน พันธุมนาวิน 2524 : 74 อ้างอิงมาจาก Brown. 1964 และ Kay. 1970)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

อัศนี ศรีสุข (อัศนี ศรีสุข 2521 : 30) วิจัยเรื่องการศึกษาทัศนคติในการอนุรักษ์ธรรมชาติและผลสัมฤทธิ์ในการเรียนเรื่องสิ่งแวดล้อมด้วยบทเรียนสำเร็จรูปของ

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาทัศนคติในการอนุรักษ์ธรรมชาติ และผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนที่เรียนเรื่องสิ่งแวดล้อม และหลังสอนได้เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง และศึกษาความสัมพันธ์ของทัศนคติในการอนุรักษ์ธรรมชาติ กับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนเรื่องสิ่งแวดล้อม พบว่า ทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองสูงขึ้นกว่าเมื่อยังไม่ได้เรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และทัศนคติของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมและทัศนคติมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนเรื่องสิ่งแวดล้อมในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วิเชียร คำจันทร์ (วิเชียร คำจันทร์ 2522 : 54) ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลการเรียนวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง โดยใช้การสอนแบบ การเรียน การสอนแบบปกติ พบว่า เจตคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นอกจากนี้ สุนันทา ลิ้มอารีย์ (สุนันทา ลิ้มอารีย์ 2521 : 64) ทำการวิจัย เรื่อง การเปรียบเทียบผลการเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการให้ชมวีดิทัศน์ การสอนปกติ เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและเปรียบเทียบทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยให้ชมวีดิทัศน์กับการสอนปกติ พบว่า ทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ นักเรียนกลุ่มทดลองมีแนวโน้มสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าการปลูกฝังทัศนคตินั้น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญได้แก่ โรงเรียน ฉะนั้นวิธีการที่จะถ่ายทอดปลูกฝังทัศนคติได้แก่การเรียนการสอน จึงเป็นสิ่งสำคัญด้วยเช่นกันในการจะเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปสู่พฤติกรรมอันพึงประสงค์

เอกสารเกี่ยวกับทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ในการสอน

ทิสนา เทียนเสมอ (Tissana Tiansame. 1972 : 158 - 159) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับวิธีการกลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics) ไว้ว่า เป็นวิธีการที่ใช้กลุ่มในการแก้ปัญหาหรือกระทำสิ่งใดร่วมกันเพื่อเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ผู้เรียนจะเป็นผู้เข้าร่วม

กิจกรรมด้วยตนเองและใช้วิธีวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้เรียนซึ่งเกิดขึ้นในขณะที่เรียนเป็นกระบวนการสำคัญของการเรียนรู้

คาร์เตอร์ วี กูด (Carter v. Good. 1959 : 256) ได้ให้ความหมายของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ว่า หมายถึงรูปแบบของการปะทะสังสรรค์ในกลุ่ม หรือวิถีทางการดำเนินงานของกลุ่ม

เบรคฟอร์ด (ทิกนา แชนมณี 2522 : 6 - 8 อ้างอิงมาจาก Bradford) กล่าวถึงที่มาของการนำเอาพลังกลุ่มมาใช้เป็นวิธีการสอนว่าเกิดจากหลัก 2 ประการคือ

1. จุดมุ่งหมายที่สำคัญทางการศึกษา คือการให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาพฤติกรรม จุดมุ่งหมายนี้มีความหมายที่ลึกซึ้งและกว้างกว่าการให้ความรู้แต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้นการใช้พลังกลุ่มมาเป็นวิธีสอนนี้ จะเป็นการพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนในแง่การลงมือปฏิบัติ เพื่อการแก้ปัญหามากกว่าการสอนเนื้อหาวิชาเพียงอย่างเดียว ซึ่งผู้เรียนไม่สามารถนำไปภายในเพื่อการแก้ปัญหาได้ในชีวิตจริง

2. วิธีที่ดีที่สุดในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้คือ การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีอิสระในการสร้างความรู้สึกร่วมกันของคนในกลุ่มได้รับรู้ และเปิดเผยตนเองได้มากที่สุด ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นอย่างมาก

ประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นนั้น ควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้เนื้อหาวิชาจากการมีส่วนร่วมกระทำกิจกรรมที่ส่งเสริมการวิเคราะห์ ความรู้สึก ความต้องการ ตลอดจนพฤติกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งการฝึกเช่นนี้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาคุณภาพของตนได้เป็นอย่างดี

หลักการเรียนรู้โดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ (ทิกนา แชนมณี 2522 : 199)

1. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ควรเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา ดังนั้นผู้เรียนจึงควรมีบทบาทรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ของตน

2. การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากแหล่งต่าง ๆ กัน มิใช่จากแหล่งใดแหล่งหนึ่งเพียงอย่างเดียว ประสบการณ์ ความรู้สึกนึกคิด ของแต่ละบุคคลถือว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ

3. การเรียนรู้ที่ดีจะต้องเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากความเข้าใจจึงจะช่วยให้ผู้เรียนจดจำ และสามารถใช้องค์ความรู้ให้เป็นประโยชน์ได้ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบด้วยตนเองนั้นมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ ลึกซึ้ง และจดจำได้ดี

4. การเรียนรู้ถึงกระบวนการเรียนรู้ที่มีความสำคัญ หากผู้เรียนเข้าใจและฝึกทักษะในเรื่องนี้แล้ว จะสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ และคำตอบต่าง ๆ ที่ตนเองต้องการ

5. การเรียนรู้มีความหมายแก่ผู้เรียนคือ การเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้

หลักการเรียนการสอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์

ทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ในการสอนคือการสอนที่ยึดหลักทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน เป็นการสอนที่เน้นเป็นพิเศษในเรื่องพฤติกรรมของคนที่มีผลกระทบต่อกัน โดยครูผู้สอนพยายามจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักการเรียนรู้ของทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ดังนี้ (ทิสนา แวมมณี 2522 : 200 - 201)

1. หลักการที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นให้ครูพยายามจัดการสอนให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนให้ทั่วถึงกัน เพราะการที่ผู้เรียนได้มีบทบาทต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อม ความกระตือรือร้นที่จะเรียน

2. หลักการสอนที่ยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ เน้นให้ครูพยายามจัดการสอนให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้จากกลุ่มให้มาก

3. หลักการสอนที่ยึดการค้นพบด้วยตัวเอง เป็นกระบวนการสำคัญในการเรียนรู้ ซึ่งเน้นให้ครูพยายามจัดการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นหาและพบคำตอบด้วยตนเอง ซึ่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้มากกว่าการเรียนรู้ที่ได้รับจากการบอกเล่าจากผู้อื่น

4. หลักการสอนที่ยึดความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ว่าเป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้และคำตอบ ดังนั้นครูจึงควรพยายามเน้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ถึงกระบวนการและวิธีการที่ได้คำตอบนั้นมา

5. หลักการสอนที่บ่งชี้ความสำคัญของการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายยิ่งขึ้น ครูจึงควรพยายามจัดกระบวนการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดค้นหาแนวทางที่จะนำความรู้ ความเข้าใจที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งพยายามติดตามผลการปฏิบัติของผู้เรียนด้วย

บทบาทของผู้สอนตามทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์

การสอนโดยให้ทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ เป็นการสอนที่บ่งชี้หลักการเรียนรู้ที่จะส่งเสริมคุณสมบัติบางประการในตัวผู้เรียน บทบาทของครูจึงเป็นส่วนสำคัญมากต่อผลสำเร็จตามหลักการ ครูจำเป็นต้องปรับบทบาทบางอย่างให้สอดคล้องกับลักษณะการสอน บทบาทที่สำคัญมีดังนี้คือ (เขาวพา เคระคุปต์ 2517 : 168 อ้างอิงมาจาก Bower and Seashore)

1. สนับสนุนและยอมรับฟังผู้เรียน โดยสนใจนักเรียนเป็นรายบุคคลและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สนทนาซักถามได้อย่างเป็นกันเอง
2. ให้ความสะดวกในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นและความร่วมมือในการทำงาน
3. กระตุ้นและช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจวัตถุประสงค์ในการทำงาน ตลอดจนวิธีการทำงานของผู้เรียน
4. ช่วยเหลือผู้เรียนในการจัดสภาพการเรียนรู้ สร้างบรรยากาศและแนะนำหรือช่วยจัดหาทรัพยากรวัสดุอุปกรณ์ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างดีที่สุด

ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สำหรับการสอนในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ (เขาวพา เคระคุปต์ 2516 : 157 - 158)

หลักการข้อที่ 1 การตั้งจุดมุ่งหมายของการสอนแบ่งเป็น 2 ด้านคือ

1. จุดมุ่งหมายทั่วไป เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน 3 ด้านคือ ด้านความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหา และทางค่านักตะ
2. จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม (Behavioral Objective) ซึ่งกำหนดโดยชัดเจนว่า จะให้ผู้เรียนกระทำพฤติกรรมอะไรในสถานการณ์อย่างไร และต้องการให้ผลดีปรากฏเพียงใด

หลักการข้อที่ 2 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experience) การเป็นประสบการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้ด้วยตนเองโดยดั่งแท้ (Insight) จึงมีแนวทางในการจัดดังนี้

1. เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีส่วนร่วมทางกาย (Physical Involvement) มีส่วนร่วมทางอารมณ์ (Emotional Involvement) และมีส่วนร่วมทางด้านสติปัญญา (Intellectual Involvement)
2. มีการแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย
3. มีการกำหนดขั้นกิจกรรมดังนี้

3.1 กิจกรรมเริ่มต้น ครูเป็นผู้เตรียมตัวล่วงหน้าในด้านสถานที่ การแบ่งกลุ่มวิธีการทำงาน กติกา หรือ กฎเกณฑ์การทำงาน ระยะเวลาในการทำกิจกรรมและเปิดโอกาสให้ซักถามก่อนลงมือทำงาน

3.2 กิจกรรมขั้นปฏิบัติอาจใช้กิจกรรมเรียนรู้ดังนี้

การอภิปราย (Discussion)	การตั้งคำถาม (Questioning Stratzy)
การแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing)	การศึกษาเฉพาะกรณี (Case Method)
การเล่นเกม (Games)	สถานการณ์จำลอง (Simulation)

กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมแบบสืบสวนแก้ปัญหา (Inquiry and Problem Solving) การจัดกิจกรรมควรวินิจฉัยให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการเรียน เป็นกิจกรรมที่ควรกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงอารมณ์ และความรู้สึก และให้ค้นพบหลักการที่เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความสัมพันธ์กับคนอื่นมากที่สุด

หลักการข้อที่ 3 การวิเคราะห์ประสบการณ์ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางปัญญา และมนุษยสัมพันธ์ การเรียนรู้ซึ่งผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในประสบการณ์ ผู้เรียนจะเกิดความรู้สึกจากการรับรู้ในประสบการณ์ที่ได้รับ ดังนั้นเพื่อให้การเรียนรู้กว้างขวาง มีการรับรู้ประสบการณ์ที่ตรงกัน จึงควรมีการอภิปรายเพื่อวิเคราะห์ประสบการณ์ของการเรียนรู้ ซึ่งแบ่งออกเป็น

1. การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ด้วยการอภิปรายถึงความคิด วิธีการทำงาน ความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์

ในการทำงานกลุ่มเพื่อช่วยให้เข้าใจตนเอง ปรับปรุงบุคลิกภาพและพฤติกรรมตลอดจนส่งเสริมแนวคิด ค่านิยมของตนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้เข้าใจผู้อื่นช่วยพัฒนานุชนสัมพันธ์ และความเป็นผู้นำ

2. การวิเคราะห์เนื้อหา คือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสิ่งที่ได้รับจากการเรียนรู้ เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ได้ค้นพบแนวคิดที่ต้องการช่วยตนเอง และขยายประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสมและมีความหมายต่อผู้เรียนแต่ละคน

หลักการข้อที่ 4 การสรุปแนะนำหลักการไปใช้และเมื่อผู้เรียนได้แนวคิดแล้วควรมีการสรุปแบบสังเคราะห์เชื่อมโยงแนวคิดของแต่ละคนให้ผสมผสานกันและช่วยค้นหาแนวทางในการนำหลักการที่ได้ประยุกต์ไปใช้ให้เข้ากับตนเองและกับผู้อื่น เพื่อแก้ปัญหาในอนาคตเพื่อพัฒนาสังคม และประยุกต์เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่

หลักการข้อที่ 5 การประเมินผล การประเมินผลนี้ช่วยให้ทราบว่าการสอนตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ควรประเมินผลการเรียน เปรียบเทียบเรียนการสอนของครู การเรียนรู้ของนักเรียน ทางด้านสัมฤทธิ์ผลของกลุ่มทางด้านวิชาการ และการทำงาน และการเรียนรู้ของนักเรียนด้านความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม ควรให้ข้อสังเกตแก่กัน และช่วยให้ผู้เรียนประเมินผลพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่มีต่อผู้อื่นได้

การจัดกิจกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์

การจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับหลักทฤษฎีมีหลายวิธีดังนี้คือ (ทิสนา แชนนีย์ 2522 : 202 - 204)

1. เกม (Games) ให้ผู้เรียนลงเล่นด้วยตนเองภายใต้ข้อตกลงหรือกติกาตามที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่ง วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความรู้สึกรักใคร่และพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสุขสนุกสนานในการเรียนด้วย

2. บทบาทสมมติ (Role - play) วิธีการนี้ยังมีลักษณะเป็นสถานการณ์สมมติเช่นเดียวกับเกม แต่มีการกำหนดบทบาทของผู้เล่นในสถานการณ์ที่สมมติขึ้น แล้วให้ผู้เรียนเข้าสวมบทบาทนั้น แสดงออกตามธรรมชาติโดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์ และความรู้สึก

นึกคิดของตนเป็นหลัก วิธีการนี้จึงมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาวิเคราะห์ถึงความรู้สึก และพฤติกรรมของตนอย่างลึกซึ้งและยังช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจ และน่าติดตามอีกด้วย

3. สถานการณ์จำลอง (Simulation) คือการจำลองสถานการณ์จริงหรือ สร้างสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง แล้วให้ผู้เรียนลงไปอยู่ในสถานการณ์นั้นและมีปฏิริยาโต้ตอบกัน วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทดลองพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งในสถานการณ์จริงผู้เรียนอาจจะไม่กล้าแสดง เพราะอาจจะเป็นการเสี่ยงต่อผลที่จะได้รับ

4. กรณีตัวอย่าง (Case) เป็นวิธีการสอนอีกวิธีหนึ่งซึ่งใช้กรณีหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงนำมาคิดแปลงและใช้เป็นตัวอย่างในการให้ผู้เรียนได้ศึกษาวิเคราะห์ และอภิปรายกัน เพื่อสร้างความเข้าใจและฝึกฝนหาทางแก้ไขปัญหานั้น การอภิปรายจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน รวมทั้งนำเอากรณีต่าง ๆ ซึ่งคล้ายกับชีวิตจริง มาใช้ จะช่วยให้การเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริงจึงมีส่วนทำให้การเรียนรู้มีความหมายต่อผู้เรียน

5. ตัวละคร (Acting or Dramatization) คือวิธีการที่ให้ผู้เรียนได้ทดลองแสดงบทบาทที่เรียนหรือกำหนดไว้ให้ โดยที่ผู้แสดงจะต้องพยายามแสดงให้สอดคล้องที่กำหนดไว้ โดยไม่เอาบุคลิกภาพและความรู้สึกนึกคิดของตนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง อันจะมีส่วนทำให้เกิดผลเสียต่อการแสดงบทบาทนั้น ๆ วิธีการนี้เป็นวิธีที่ช่วยทำให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ในกรณีที่จะเข้าใจในความรู้สึก เหตุผล และพฤติกรรมของผู้อื่น ซึ่งความเข้าใจอันนี้มีส่วนเสริมสร้างความเห็นอกเห็นใจกัน และการที่ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงละครรวมกันจะช่วยฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกรับผิดชอบในการเรียนร่วมกัน และได้ฝึกการทำงานร่วมกันด้วย

6. กลุ่มย่อย (Small Group) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงออก

นอกจากนี้ การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) ก็มีความสำคัญมาก เพราะเป็นกิจกรรมที่แทรกอยู่เสมอ การอภิปรายกลุ่มนี้เป็นการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือพิจารณาหัวข้อที่กลุ่มสนใจร่วมกัน ซึ่งจะประกอบด้วยผู้นำอภิปราย และสมาชิกในกลุ่ม

การอภิปรายจะเป็นการแก้ปัญหา สำนวญความคิดเห็นเพื่อประ เนิ่นผลและสรุปความคิดเห็นนั้น
จุดมุ่งหมายการอภิปรายมีดังนี้คือ เพื่อแก้ปัญหาร่วมกันเพื่อให้ทราบความคิดเห็นของบุคคลอื่น
ในแง่ของการยอมรับความรู้สึก และการมีส่วนร่วมในกลุ่ม ตลอดจนนำความคิดออกมาเป็น
การกระทำร่วมกัน การอภิปรายอาจจะไม่บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าวทุกข้อ แต่จะต้องสนอง
ข้อใดข้อหนึ่ง (Standford and Standford. 1969 : 15)

ในการอภิปรายเป็นกลุ่มต้องอาศัยบรรยากาศที่ส่งเสริมให้สมาชิกรู้สึกเป็นอิสระและ
ปลอดภัยในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแสดงความรู้สึกซึ่งบรรยากาศเช่นนี้จะช่วยให้
ผู้เรียนได้เรียนทักษะ การอภิปราย และการแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี

การอภิปรายมีประสิทธิภาพคือ การอภิปรายที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีความเข้าใจ
จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของกลุ่มร่วมกัน ซึ่งจะช่วยให้กลุ่มอภิปรายไปในแนวทางเดียวกัน
และสามารถสรุปปัญหาได้ตรงแนวและทำให้การทำงานของกลุ่มเป็นไปด้วยดี

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์

ในปี 1972 ทิศนา เทียนเสมอ (Tissana Teansame. 1972 : 158)
ได้ทำการวิจัยเรื่องแบบตัวอย่างการฝึกอบรมค่านิยมสัมพันธแก่นักเรียนฝึกหัดครูในประเทศไทย
ซึ่งเป็นการเริ่มต้นแพร่ความคิดในการนำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาใช้ในประเทศไทย ซึ่ง
ต่อมา เขียวหา เศรษฐ์ (เขียวหา เศรษฐ์ 2516 : 128) ได้ทำการวิจัยเรื่อง
ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สำหรับการสอนในระดับประถมศึกษาเพื่อเป็นแนวทางสำหรับครู
และผู้นสนใจสามารถนำไปใช้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบรรยากาศการเรียน
แบบประชาธิปไตย และตรงตามจุดมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ แล้วสร้างบทเรียน
ไปทดลองกับผู้เรียนที่มีอายุ และความสามารถแตกต่างกันได้จริง และพบว่า การเรียน
การสอนตามทฤษฎีนี้เป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ได้รับการฝึกทักษะ และเป็นการปลูกฝัง
ทัศนคติและก่านิยม ตลอดจนส่งเสริมค่านิยมสัมพันธที่ดีระหว่างผู้เรียนและผู้สอน

ต่อมาได้มีผู้นำการสอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์มาใช้ในการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ
และมีผลการวิจัยแตกต่างกันไป ได้แก่

นันทา เทพอักษรพงศ์ (นันทา เทพอักษรพงศ์ 2516 : 85) ได้วิจัยเรื่อง การสอนการอ่านเอาเรื่องภาษาอังกฤษด้วยกระบวนการกลุ่ม ผลปรากฏว่า สัมฤทธิ์ผลทางการ เรียนของนักเรียนที่สอนด้วยวิธีเปลี่ยนและวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ผลจากการสำรวจทัศนคติในการเรียนของนักเรียนปรากฏว่ามีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนด้วยวิธีกลุ่มสัมพันธ์

นันทา ฉากมงคล (นันทา ฉากมงคล 2517 : จ) ได้ทำการวิจัย เรื่องการสอนอังกฤษศึกษา หน่วย "วันสำคัญของชาติ" ประถมปีที่ 3 ด้วยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ ปรากฏว่านักเรียนที่เรียนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์โดยส่วนรวม หรือพิจารณาเป็นกลุ่ม เก่ง ปานกลาง และอ่อน มีสัมฤทธิ์ผลด้านการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีทัศนคติด้านมนุษยสัมพันธ์เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

ในปี พ.ศ. 2518 นันทา เทพบริรักษ์ (นันทา เทพบริรักษ์ 2518 : จ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการสอนวิทยาศาสตร์ หน่วย "พลังงาน" โดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์และวิธีการสอนแบบธรรมดา ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่านักเรียนทั้งสองกลุ่มนี้ผลสอบด้าน สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทางด้านทัศนคตินักเรียนกลุ่มทดลอง มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนกลุ่มควบคุมไม่มีการเปลี่ยนแปลง และภายใน 1 เดือน จากการสอบครั้งที่ 1 ทัศนคติของกลุ่มทดลอง มีแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุม

ในปีเดียวกันนี้ พันธ์ เอี่ยมทัศน์ (พันธ์ เอี่ยมทัศน์ 2518 : จ) ทำการวิจัย เรื่องการเปรียบเทียบการสอนวิทยาศาสตร์ หน่วย "รอยตะ" โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีการสอนแบบธรรมดา ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลปรากฏว่า การทดสอบหลังเรียนความแตกต่างของสัมฤทธิ์ผลในการเรียนระหว่างนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ไม่เป็นนัยสำคัญทางสถิติ แต่จากการทดสอบหลังสอน 1 เดือน ปรากฏว่าความแตกต่างของสัมฤทธิ์ผลในการเรียนของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนทางด้านทัศนคติต่อกิจกรรมและทัศนคติด้านมนุษยสัมพันธ์ของนักเรียนกลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนกลุ่มที่สอนด้วยวิธีการสอนแบบธรรมดาไม่เปลี่ยนแปลงจากเดิม.

✓ ก่อนในปี 2520 สุภาพรณ พ่วงจันทร์ (สุภาพรณ พ่วงจันทร์ 2520 : จ) ได้เปรียบเทียบผลการสอนวิชาศีลธรรม หน่วย "คุณธรรมเสริมสร้างลักษณะนิสัย" โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีการสอนแบบธรรมคา ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ ไม่ได้มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงขึ้นกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบธรรมคา ส่วนในด้านทัศนคติ พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ มีทัศนคติค่านิยมชุมชนสัมพันธ์เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบธรรมคา

สำหรับทางด้านวิชาเรขาคณิต มณฑา ชงอินเนตร (มณฑา ชงอินเนตร 2521 : 56) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการสอนโดยใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์และวิธีการสอนแบบธรรมคา กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนทั้งสองกลุ่มมีพัฒนาการทางสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยที่กลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์สูงกว่ากลุ่มที่สอนโดยวิธีธรรมคา หลังจากเรียนจบไปแล้ว 1 เดือน ปรากฏว่ากลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ยังคงพัฒนาการด้านสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนไว้ ในขณะที่กลุ่มที่สอนโดยวิธีการสอนแบบธรรมคานั้นลดลง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทางด้านทัศนคติและมนุษยสัมพันธ์นั้นปรากฏว่า หลังจากเรียนบทเรียนจบแล้ว กลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นอกจากนี้ ในปี 2523 วิริยะ บุญยะนิवासน์ (วิริยะ บุญยะนิवासน์ 2523 : 50 - 55) ได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบการสอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนแบบธรรมคา ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยสอนจริยธรรม 3 ลักษณะ คือ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบ ได้ผลการวิจัยสอดคล้องกันดังนี้คือ หลังจากสอนแล้วนักเรียนกลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ มีพัฒนาการ ทัศนคติทางจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มที่สอนโดยวิธีธรรมคาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และหลังจากสอนไปแล้ว 1 เดือน ทัศนคติของจริยธรรมของนักเรียนทั้งสองกลุ่มยังคงเดิม และกลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ยังคงสูงกว่ากลุ่มที่สอนโดยวิธีการสอนแบบธรรมคา

• ครรณี สิมปีวัฒนา (ครรณี สิมปีวัฒนา 2523 : 50) ได้ทำการวิจัยเรื่องการใช้วิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ในการสอนจริยธรรม ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยสอน

เรื่องความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบ เช่นกัน เพื่อศึกษาพัฒนาการทางทัศนคติทางจริยธรรมของนักเรียน ผลปรากฏว่า หลังจากสอนด้วยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ นักเรียนมีพัฒนาการทางทัศนคติทางจริยธรรมสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และหลังจากการสอนไปแล้ว 1 เดือน ทัศนคติทางจริยธรรมยังคงเดิม เท่ากับหลังการสอนใหม่ ๆ สอดคล้องกับ อัจฉรา จตุรพิชพร (อัจฉรา จตุรพิชพร 2523 : 48) ซึ่งได้ทำการวิจัยในทำนองเดียวกันและปรากฏผลเช่นเดียวกัน

สำหรับในต่างประเทศได้มีผลงานวิจัยดังนี้ คือ

✓ สปรังเกอร์ (Sprenger. 1973 : 13 - 15) ได้วิจัยเกี่ยวกับ Group work in foreign Language Learning) โดยทำการทำงานกลุ่มมาใช้ในการสอนวิชาภาษาต่างประเทศที่ประเทศไต้หวัน มหาวิทยาลัย Fugen โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาปีที่ 4 กับนักศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนภาษาเยอรมัน และเรียนเป็นกลุ่มย่อย แต่ละกลุ่มมีนักศึกษาปีที่ 2 จำนวน 4 - 5 คน กับนักศึกษาปีที่ 4 จำนวน 1 คน ที่มีทักษะการพูดภาษาเยอรมันมาแล้ว ได้ทำการทดลองโดยนักศึกษากลุ่มต้องพูดแต่ภาษาเยอรมันในระหว่างที่เรียนกลุ่มย่อย เรียนสัปดาห์ละ 2 - 3 ครั้ง ผลปรากฏว่า ทุกคนได้รับความรู้อย่างมากกับการเรียนแบบกลุ่มย่อย และตักจากนั้นเขาได้ทำการวิจัยทำนองนี้อีกโดยใช้นักศึกษาปีที่ 4 เป็นครูของนักศึกษาปีที่ 1 มีการใช้กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อฝึกทักษะทางภาษาแก่นักศึกษาปีที่ 1 เช่น การแลกเปลี่ยนสนทนาแต่งเรื่องจากหนังสือ การบรรยายภาพ ผลปรากฏว่า นักศึกษาปีที่ 1 ได้มีโอกาสฝึกทักษะของภาษาเป็นรายบุคคล เพราะหลีกเลี่ยงไม่รวมกิจกรรมกลุ่มไม่ได้ ทำให้เกิดความสนใจ แม้แต่นักศึกษาที่ขี้อายก็พยายามพูด ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และปรับปรุงกิจกรรมในกลุ่ม ได้เรียนรู้คุณค่าทางสังคมเกี่ยวกับการทำงานร่วมกัน การมีชีวิตร่วมกันต่างช่วยกันแก้ไขความผิดพลาดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกลุ่มและมีการพัฒนาทักษะ ในการติดต่อสื่อสารอย่างมาก ✓

เล็กซ์ (Lex. 1973 : 6093 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Attitude Change of Seminary Students Associated with A Course In Group Dynamics โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาที่เรียนธรรมะปีที่ 1 โรงเรียน St.

Meinard Seminary ในมลรัฐ Indiana เพื่อศึกษาพัฒนาการทางคำณิจใจ
ของนักศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มควบคุม ใช้วิธีสอนแบบเก่า กับกลุ่มทดลองใช้
วิธีสอนแบบวิธีกลุ่มสัมพันธ์ ผลปรากฏว่า การพัฒนาจิตใจของผู้เรียนทั้ง 2 กลุ่ม ไม่มีความ
แตกต่างกัน แต่กลุ่มทดลองนักศึกษารู้สึกพอใจต่อประสบการณ์ที่ได้รับ เพราะได้รับแรงกระตุ้น
ให้เกิดการอภิปรายอย่างอิสระในเรื่องค่านิยมซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ สำหรับนักศึกษา ทุกคนยินดีร่วม
กิจกรรมกลุ่ม และอยากเรียนแบบกลุ่มอีก

นอกจากนี้ อีแวน (Evan. 1964 : 123) ได้กล่าวถึงผลงานวิจัยของ
ริชาร์ดสัน และ ฮอลล์เวิร์ธ (Richardson and Hallworth) ซึ่งได้เปรียบเทียบ
ผลการสอนวิชาเรียงความภาษาอังกฤษด้วยวิธีกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนแบบเก่า ในระดับ
มัธยมศึกษาปีที่ 1 และปีที่ 2 มุ่งศึกษาสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนภาษาอังกฤษ ทักษะ และ
ผลทางสังคม ผลปรากฏว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนภาษาอังกฤษ
ทักษะ และผลทางสังคมดีขึ้น และเรียนได้มากกว่ากลุ่มควบคุม

จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่า วิธีกลุ่มสัมพันธ์เป็นวิธีที่สามารถ
ทำให้เด็กเรียนเกิดการเรียนรู้ และมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน ซึ่งเป็นวิธีที่เหมาะสมในการสอน
จริยธรรม เพราะในการสอนจริยธรรมนั้นมิได้มุ่งหวังให้เด็กจดจำแต่อย่างเดียว แต่ควรจ
นำเอาไปไว้ให้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตด้วย และในการเรียนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์นี้
เด็กต้องใช้ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วิจัยอย่างมากมาย รวมทั้งต้องหาเหตุผลด้วยตนเอง
จึงต้องใช้ความคิด และสติปัญญาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย และในการวิจัยครั้งนี้ได้เปรียบ
เทียบผลการสอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ในเด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกัน เพื่อจะดูว่า
จะได้ผลต่างกันหรือไม่อย่างไร

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาตามแนวความคิดของเพียเจต์ (Piaget's Cognitive
Development Theory)

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ได้กล่าวไว้ว่าตั้งแต่เกิดมาคนเรามีการ
เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และทำให้เด็กแรกเกิดรู้จักแยกตน (Self) ออกจาก
สิ่งแวดล้อมได้ และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับการเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทำให้เกิด

การพัฒนาการทางสติปัญญาขึ้น ระดับพัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดริเริ่ม มีการพัฒนา
อย่างต่อเนื่องระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมและสติปัญญาของบุคคล มิได้เกิดขึ้นที่ทันใดจาก
การพัฒนาการทางสมอง แต่มีความต่อเนื่องอย่างเด่นชัดกับผลของประสบการณ์หรือกระบวนการ
ที่ติดตัวมาแต่กำเนิด และนำมาใช้ประโยชน์ได้แก่การเคลื่อนไหวโดยอัตโนมัติ เช่น การดูด
การสัมผัส และจะใช้การเคลื่อนไหวนี้ในการปรับตัว การปรับตัวทำให้สามารถปรับขยาย
โครงสร้าง (Accommodation) มาสู่โลกภายนอกทีละน้อย ในขณะที่การปรับตัวเข้าสู่
โครงสร้าง (Assimilation) เกิดจากการเคลื่อนไหวอัตโนมัติซ้ำ ๆ กัน และผล
เหล่านี้ทำให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างทางสมอง (Schema) (Piaget. 1952 : 21 - 32)

ในการที่จะพัฒนาสติปัญญาให้ใกล้เคียงบุรุษที่สุดนั้น ขบวนการปรับขยายโครงสร้าง และ
ปรับตัวเข้าสู่โครงสร้าง จะต้องทำงานควบคู่กันไปอย่างมีความสมดุลย์ (Equilibrium)

เพียเจต์แบ่งขั้นต่าง ๆ ของพัฒนาการทางสติปัญญาออกเป็น 4 ขั้นใหญ่ ๆ คือ

(Spencer. 1970 : 470 - 475 citing Piaget and Inhelder. 1958)

1. ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (The Sensory - Motor Period)
พัฒนาการในขั้นนี้จะเริ่มตั้งแต่เกิดจนถึงอายุ 2 ปี ซึ่งอยู่ในวัยทารก ในช่วงนี้พฤติกรรมจะอยู่
ในรูปการเคลื่อนไหว และเกิดในรูปปฏิกิริยาสะท้อน พฤติกรรมที่เด็กทารกแสดง เช่น
การดูด การกำมือ หรือการร้องไห้นั้น เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากปฏิกิริยาสะท้อน ต่อจากนั้น
ทารกจะสร้างปฏิกิริยาสะท้อนที่เป็นส่วนประกอบซับซ้อนมากกว่าที่จะเป็นปฏิกิริยาสะท้อนอย่าง
ธรรมดา ๆ ขึ้น เช่น ในเรื่องของการกระทำซ้ำ ๆ กัน ทารกจะรวมเอาชนิดต่าง ๆ ของ
สิ่งเร้าเข้าไว้ด้วยกัน เช่น ไหวพริบ และสายตา พฤติกรรมที่แสดงมีการตั้งใจ (Intention)
เกิดขึ้น โครงสร้างทางสติปัญญา (Schema) จะเกิดขึ้นเรื่อย ๆ และสามารถนำเอาโครงสร้าง
ที่มีอยู่มาสัมพันธ์กันได้ จึงสังเกตได้จากพฤติกรรมที่ทารกแสดงโดยการอ้าปากเมื่อเห็นขวดนม

อีกสิ่งหนึ่งเริ่มพัฒนาในขั้นนี้คือ การพัฒนาในเรื่อง "ความคงที่ของวัตถุ" ซึ่งสำหรับ
ผู้ใหญ่เป็นการมองเห็นวัตถุไม่เปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะมองวัตถุทางทิศใด แต่สำหรับทารก
เพียเจต์ กล่าวว่า จะต้องสร้างสังกัดของความคงที่ของวัตถุในช่วงของขั้นประสาทสัมผัสและ
การเคลื่อนไหว โดยทั่วไป ความคงที่ของวัตถุจะเกิดก่อนความถาวรของวัตถุ ในระยะต้น ๆ

ทารกจะเข้าใจและพบความจริงเกี่ยวกับการย้ายที่อยู่ (Displacement) รวมทั้งพบว่า วัตถุไม่ได้หายไปดังที่เคยเข้าใจ ซึ่งเป็นการค้นพบความถาวรของวัตถุ (Permanent Object)

2. ขั้นความคิดเกิดก่อนปฏิบัติการ (The Period of Preoperational Thought) อยู่ในช่วง 2 - 7 ปี เป็นขั้นที่เด็กเริ่มรู้จักใช้สัญลักษณ์แทนคำพูดได้ เช่น รูปภาพ เด็กเริ่มรู้จักการใช้ภาษาแทนสิ่งต่าง ๆ ในขั้นนี้ประกอบด้วยความคิดก่อนเกิดสิ่งกับ (Preconceptual Thought) และความคิดแบบนึกรู้เอง (Intuitive Thought) ซึ่งในความคิดแบบหลังนี้เด็กจะเริ่มเข้าสู่ระดับการคิดหาเหตุผลทางตรรกศาสตร์ แต่ยังไม่สามารถแก้ปัญหาเรื่องการอนุรักษ์ได้ ความคิดส่วนใหญ่ตกอยู่ภายใต้การรับรู้ เด็กยังไม่เกิด ความเข้าใจในปฏิบัติการ (Operation) อันจะนำไปสู่การปฏิบัติการในทางตรรกศาสตร์ ได้ เช่น การจัดจำแนกประเภท (Classification) การจัดรวมประเภท (Class Indusion) และการจัดเรียงลำดับ (Seriation) เป็นต้น

3. ขั้นคิดปฏิบัติการด้วยรูปธรรม (The Period of Concrete Operations) อยู่ในระหว่างอายุ 7 - 11 ปี ถือว่าเป็นขั้นที่เด็กเกิดความคิดโดยใช้ปฏิบัติการ (Operation) ซึ่งจะนำไปสู่การคิดหาเหตุผลในทางตรรกศาสตร์ พัฒนาการทางความคิดจะสูงขึ้น การค้นหาความจริงเกี่ยวกับวัตถุและสิ่งแวดล้อม จะมีแบบแผนและไม่ติดอยู่ที่การรับรู้ เช่น ในขั้นก่อน ๆ เด็กจะพิจารณาสิ่งต่าง ๆ โดยใช้ตัวเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง อย่างไรก็ตาม แบบแผน โครงสร้างในด้านการคิดหาเหตุผลที่ถูกต้องยังต้องอาศัยเวลา ซึ่งเขาจะต้องมีระดับอายุสูงพอที่จะเกิดความคิด ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับวัตถุ และ โดยทั่วไปแล้วเด็กจะเกิดความคิด ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับวัตถุ โดยเด็กจะเกิดความคิด ความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์สสารในระดับอายุ 7 - 8 ปี เมื่ออายุประมาณ 10 ปี จะเกิดการอนุรักษ์น้ำหนัก และเมื่อระดับอายุประมาณ 11 - 12 ปี จึงจะเกิดการอนุรักษ์ ปริมาตรขึ้น โครงสร้างในเรื่องการอนุรักษ์ที่จะเกิดขึ้นได้จึงจำเป็นต้องอาศัยพื้นฐานของ โครงสร้างทางสติปัญญาที่มีระดับสูงพอที่จะเกิดปฏิบัติการ (Operation) ได้

โดยทั่วไปแล้ว เด็กในวัยอายุ 7 - 11 ปี จะเกิดตัวปฏิบัติการที่สำคัญ ๆ คือ

1. การรวมเข้าด้วยกัน (Combination) เป็นการจับประเภทสิ่งต่าง ๆ รวมเข้าด้วยกันเป็นองค์ประกอบใหม่ เช่น ลูกบดไม้สีน้ำตาลรวมกับลูกบดไม้สีขาว จะได้เป็นลูกบดไม้สีอีกประเภทหนึ่ง

2. การเชื่อมความสัมพันธ์ (Associativity) เป็นปฏิบัติการที่ใช้วิธีต่าง ๆ กัน ในการรวมเข้าด้วยกัน แต่ผลที่ได้เป็นอย่างเดียวกัน เช่น การนำเอาไม้ยาว 6 นิ้ว 2 อัน และ 24 นิ้ว 1 อัน มาวางได้หลายวิธี เพื่อให้ได้ระยะทาง 1 หลา โดยอาจจะเรียงไม้สั้นก่อน หรือเรียงไม้ยาวก่อน สลับกัน

3. การทวนกลับ (Reversibility) เป็นตัวปฏิบัติการที่จะสามารถคิดย้อนกลับไปสู่จุดเริ่มต้นและกลับมาสู่จุดจบได้ ตัวปฏิบัติการตัวนี้มีความสำคัญมากเป็นเครื่องบ่งถึงระดับสติปัญญา

4. ความเป็นเอกลักษณ์ (Identity) เป็นปฏิบัติการที่เป็นการรวมส่วนประกอบอันใดอันหนึ่ง (element) เข้ากับส่วนประกอบที่ตรงกันข้าม แล้วเกิดผลเป็นศูนย์ (0) ซึ่งอาจเขียนอยู่ในรูป $A + (-A) = 0$ เช่น มีน้ำ 1 ขัน ตักออกไป 1 ขัน ผลลัพธ์ที่เหลือคือ ไม่มีน้ำอยู่เลย

สิ่งที่พัฒนาขึ้นในขั้นปฏิบัติการด้วยรูปธรรมที่สำคัญคือ ปฏิบัติการเกี่ยวกับการให้เหตุผลทางตรรกศาสตร์ในเชิงคณิตศาสตร์ (Logical - Mathematical Operations) โครงสร้างของปฏิบัติการตัวนี้ไม่ได้อาศัยจากประสบการณ์ทางกายโดยตรง เพียเจต์ กล่าวว่า ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับโครงสร้างนี้แตกต่างกับประสบการณ์ทางกาย เพราะประสบการณ์ทางกายได้จากวัตถุภายนอกโดยตรง แต่ประสบการณ์ทางการให้เหตุผลทางตรรกศาสตร์เชิงคณิตศาสตร์ ได้แก่ โครงสร้างในเรื่องการจัดจำแนกประเภท (Classification) การหาความสัมพันธ์ (Relation) หรือในเรื่องจำนวน (Number) โครงสร้างที่กล่าวถึงนี้จะสามารถรวม (Integrate) ไปสู่ระบบใดโดยการกระทำและเชื่อมโยงกัน

(Opfer, 1971 : 8 - 10) และจะพัฒนาสูงขึ้นไปในขั้นที่สามารถปฏิบัติการในทางตรรกศาสตร์ได้อย่างสมบูรณ์ คือ ในขั้นปฏิบัติการด้วยนามธรรม (Formal Operations) เช่น โครงสร้างเกี่ยวกับเรื่องสัดส่วน (Proportion)

4. ขั้นปฏิบัติการค้ำยันนามธรรม (The Period of Formal Operations)
 เด็กที่อยู่ในขั้นนี้มีระดับอายุ 11 - 15 ปี พัฒนาการทางสติปัญญาที่เริ่มตั้งแต่ในชั้นประสาท
 สัมผัส และการเคลื่อนไหวจะดำเนินต่อไป และต่อเนื่องกันเป็นลำดับขั้น โดยจะพัฒนาสูงขึ้น
 เรื่อย ๆ จนกระทั่งสูงสุด ในขั้นนี้จึงเป็นขั้นที่โครงสร้างทางสติปัญญาพัฒนาอย่างสมบูรณ์
 จัดว่าเป็นขั้นของ "สติปัญญา" อย่างแท้จริง เด็กสามารถแก้ปัญหาทั้งรูปธรรมและนามธรรมได้
 เด็กจะสามารถปฏิบัติการในทางตรรกศาสตร์ได้อย่างสมบูรณ์ เพียเจต์ (Piaget and
 Inhelder. 1969 : 141 - 144) กล่าวว่า ในขั้นปฏิบัติการค้ำยันนามธรรม เด็กจะ
 มีความสามารถในการใช้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์ และสร้างสมมติฐานขึ้นในการคิดแก้ปัญหา
 โครงสร้างทางสติปัญญา (Schema) ที่เป็นตัวปฏิบัติการใหม่ ๆ จะถูกสร้างขึ้น ได้แก่
 โครงสร้างเกี่ยวกับเรื่องสัดส่วน และโครงสร้างในเรื่องความน่าจะเป็น เป็นต้น

โครงสร้างดังกล่าวอาจกระบบการรวมเข้าอย่างมีลำดับ (Combinational Systems) ซึ่งมีความสำคัญในการขยายและเสริมพลังในการคิด โครงสร้างต่าง ๆ เหล่านี้
 จะสร้างให้เด็กเกิดความคิดหาเหตุผลอย่างสมบูรณ์เท่ากับผู้ใหญ่ โครงสร้างทางสติปัญญาจะ
 หยุดการพัฒนา เพราะถึงขีดสูงสุดแล้วในขั้นนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางสติปัญญาและจริยธรรม

เพียเจต์ เป็นผู้ริเริ่มทางความคิดว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ย่อมขึ้น
 อยู่กับความฉลาดในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่าง ๆ ทางสังคม พัฒนาการทางจริยธรรม
 ของมนุษย์จึงขึ้นอยู่กับการพัฒนาทางสติปัญญาของบุคคลนั้น (ดวงเคื่อน พันธุมนาวัน 2524 :
 27 อ้างอิงมาจาก Piaget) และจากทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ และ
 โคลเบอร์เกอร์ ได้เห็นว่า จริยธรรมมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านอื่น ๆ ของบุคคล เช่น
 การพัฒนาทางร่างกาย การพัฒนาทางด้านระดับสติปัญญาและอารมณ์ โดยเสนอว่า การใช้
 เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลนั้น
 และนอกจากนั้นโคลเบอร์เกอร์พบว่า การใช้เหตุผลในเชิงจริยธรรมของบุคคลมีความสัมพันธ์กับ
 พฤติกรรมประเภทต่าง ๆ ของบุคคลด้วย (Flavell. 1963 : 391) เนื่องจาก
 พัฒนาการทางสติปัญญาเป็นรากฐานของการพัฒนาทางจริยธรรม จริยธรรมจะพัฒนาขึ้นตาม

พัฒนาการทางการรู้ คิด จริยธรรมเป็นการอนุรักษ์ค่านิยม (Values) และถือว่าเป็น
ขบวนการปฏิบัติทางสมองอย่างหนึ่ง (Piaget. 1962 : 1 - 2)

ลิกโคนา (Lickona. 1976 : 21) ได้ประมวลผลการวิจัยจากหลายฝ่าย
ซึ่งทางใดสอดคล้องกันกว่า สถิติของบุคคลนั้นมีความสัมพันธ์อย่างมากกับการตัดสินใจทาง
จริยธรรม และพฤติกรรมทางจริยธรรมของบุคคล

โคลบี และ โคลเบอร์ก (Lickona. 1976 : 41 citing Colby and Kohlberg) ก็ให้ความเห็นเช่นเดียวกันกับเพียเจต์ คือเขาเชื่อว่าพัฒนาการทางด้านสติปัญญา
(Logical stage) และพัฒนาการทางด้านจริยธรรม (Moral stage) เป็นสิ่งที่
พัฒนาควบคู่กันไป บุคคลที่มีพัฒนาการทางการรู้ คิด อยู่ในขั้นปฏิบัติการด้วยรูปธรรม จะมี
ขีดจำกัดสูงสุดในการพัฒนาทางด้านจริยธรรมอยู่ในระดับที่ 1 คือ ระดับก่อนเกณฑ์ และบุคคล
ที่มีพัฒนาการทางการรู้ คิด อยู่ในขั้นต้น ๆ ของขั้นปฏิบัติการด้วยนามธรรม จะมีขีดจำกัดสูงสุด
ในการพัฒนาทางด้านจริยธรรมอยู่ในระดับที่ 2 คือระดับตามกฎเกณฑ์ จะเห็นได้ว่าพัฒนาการ
ทางด้านสติปัญญาเป็นเงื่อนไขอันสำคัญมากต่อพัฒนาการทางด้านจริยธรรม

นอกจากนี้ ฮาร์ทฮอร์น และ เมย์ (Hartshorne and May. 1928 : 78)
ยังพบว่า วัยรุ่นอังกฤษมีสติปัญญาคำเท่าใดก็จะมีพฤติกรรมไม่ซื่อสัตย์มากขึ้นเท่านั้น

งานวิจัยในประเทศไทย

สุริยา เหมตะศิลป์ (สุริยา เหมตะศิลป์ 2521) ได้วัดเหตุผลเชิงจริยธรรม
และระดับสติปัญญาของนักเรียนอายุ 15 - 16 ปี ในกรุงเทพมหานคร และในต่างจังหวัด
โดยใช้แบบวัดระดับสติปัญญาของ WISC ส่วนแบบวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมได้สร้างขึ้นเอง
แต่ไม่พบว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมกับระดับสติปัญญาของวัยรุ่นไทยมีความสัมพันธ์กันแต่
ประการใด สอดคล้องกับ วิรัช จาณอนม (วิรัช จาณอนม 2520) ซึ่งได้ศึกษาความ
สัมพันธ์ระหว่างความถนัดตามหลักตรรกศาสตร์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในเด็กกรุงเทพมหานคร
และต่างจังหวัดที่มีอายุ 13 - 15 ปี ไม่พบว่าความถนัดตามหลักตรรกศาสตร์ มีความสัมพันธ์
กับความสามารถในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมแต่อย่างใด

สำหรับ วิเชียร ทองนุช (วิเชียร ทองนุช 2521) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถทางการคิดและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในกลุ่มเด็กนักเรียนชั้นประถม 3 - 5 (อายุ 9 - 12 ปี) จำนวน 120 คน ในเขตกรุงเทพมหานคร และชนบท พบว่า นักเรียนไทยที่มีความสามารถทางการคิดแบบอนุรักษ์ 3 ประเภท ตามทฤษฎีของ เพียเจต์ มากเท่าไร ก็มีความสามารถที่จะให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงเท่านั้น

ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาการทางสติปัญญาและการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมนั้นมีผลงานวิจัยที่แตกต่างกันออกไป แต่จากส่วนใหญ่สรุปได้ว่า พัฒนาการทางสติปัญญานั้นมีความสัมพันธ์กับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ทั้งที่ ดวงเคือน พันธมนาวิน (ดวงเคือน พันธมนาวิน 2524 : 34 - 36) ได้สรุปไว้ว่า สติปัญญา การคิด และภาษา มีส่วนเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลอย่างเด่นชัดในบุคคลบางประเภท และบางช่วงอายุ แต่จะยืนยันว่า สติปัญญา การคิด และความสามารถทางภาษา เป็นสาเหตุให้เกิดจริยธรรมนั้น การวิจัยในลักษณะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามธรรมชาติเหล่านี้ ไม่อาจยืนยันได้ในความเป็นสาเหตุและเป็นผลของตัวแปรเหล่านี้ และยังได้กล่าวต่อไปอีกว่า จริยธรรมในชั้นสูงจะเกิดขึ้นจากการรับรู้และการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของบุคคล แล้วเกิดการสะสมความรู้ขึ้นจากรายละเอียดกลายเป็นกฎ และเป็นหลักในการปฏิบัติในสถานการณ์ต่าง ๆ ฉะนั้นความสามารถในการรับรู้ และการเรียนรู้จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันอันหมายถึงสติปัญญาของบุคคล สติปัญญาจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลด้วย

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่า การปลูกฝังจริยธรรมในเรื่องความรับผิดชอบและเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ในเรื่องความรับผิดชอบให้ดีขึ้นนั้น วิธีกลุ่มสัมพันธ์จะเป็นวิธีการที่คาดว่าจะเหมาะสมมากกว่าวิธีการสอนแบบธรรมดา และในการใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์นี้ ผู้เรียนจำเป็นต้องใช้ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ด้วยตัวเอง ดังได้กล่าวแล้ว ผู้วิจัยจึงเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกันตามทฤษฎีของเพียเจต์ เพื่อจะทดลองดูว่าการสอนเรื่องความรับผิดชอบโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์จะให้ผลแตกต่างกันหรือไม่ ในเด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาแตกต่างกัน และในระดับไหนจะได้ผลมากที่สุดเพื่อเป็น

แนวทางในการปลูกฝังเรื่องความรับผิดชอบต่อไป ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาประกอบการตั้งสมมติฐานไว้ดังนี้

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. วิธีการทั้ง 3 วิธี จะให้ผลในการสอนเรื่องความรับผิดชอบแตกต่างกันดังนี้
 - 1.1 กลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ มีความรู้ ความเข้าใจและทัศนคติเกี่ยวกับความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มที่สอนแบบธรรมดาและกลุ่มควบคุม
 - 1.2 กลุ่มที่สอนโดยวิธีธรรมดามีความรู้ ความเข้าใจและทัศนคติเกี่ยวกับความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุม
2. ในกลุ่มเด็กที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ เด็กที่มีระดับสติปัญญาต่างกันจะได้รับผลในการเรียนรู้เรื่องความรับผิดชอบแตกต่างกันดังนี้
 - 2.1 เด็กที่อยู่ชั้นก้าวไปสู่ขั้นนามธรรม จะได้รับผลในการเรียนรู้เรื่องความรับผิดชอบสูงกว่าเด็กที่อยู่ในขั้นรูปธรรม และชั้นก้าวไปสู่ขั้นรูปธรรม
 - 2.2 เด็กที่อยู่ในขั้นรูปธรรม จะได้รับผลในการเรียนรู้เรื่องความรับผิดชอบสูงกว่าเด็กที่อยู่ในชั้นก้าวไปสู่ขั้นรูปธรรม
3. ผลรวมของระดับสติปัญญาและวิธีการสอนจะให้ผลต่อการเรียนรู้เรื่องความรับผิดชอบแตกต่างกัน
4. การใช้วิธีการสอนต่างกันทำให้มีความคงทนของการเรียนรู้เรื่องความรับผิดชอบแตกต่างกันดังนี้
 - 4.1 กลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ จะมีความคงทนของการเรียนรู้ทั้งทางด้านความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ
 - 4.2 กลุ่มที่ใช้วิธีสอนแบบธรรมดา ไม่มีความคงทนของการเรียนรู้ ทั้งทางด้านความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา ปีการศึกษา 2524 จำนวน 90 คน

2. วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดำเนินการตามลำดับดังนี้

2.1 เลือกโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐบาลสังกัดกรุงเทพมหานคร 1 โรงเรียน โดยใช้วิธีจงใจเลือก (Purposive Sampling) เป็นโรงเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคลากรของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลางของท้องถิ่นนี้ โดยสอบถามจากครูใหญ่ และครูอื่น ๆ ในโรงเรียน

2.2 สุ่มนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ทุกห้องโดยวิธีสุ่มตามสัดส่วน (Stratified Random) มาประมาณ 200 คน นำมาทดสอบระดับพัฒนาการทางสติปัญญาตามแนวคิดของเพียเจต์ แล้วสุ่มนักเรียนที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกัน 3 ชั้น ตามจำนวนต่อไปนี้คือ

2.2.1 นักเรียนที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาขั้นก้าวหน้าไปสู่ขั้นรูปธรรม จำนวน 30 คน

2.2.2 นักเรียนที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาขั้นรูปธรรม จำนวน 30 คน

2.2.3 นักเรียนที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาขั้นก้าวหน้าไปสู่ขั้นนามธรรม จำนวน 30 คน

2.3 ทำการสุ่มตัวอย่างนักเรียนที่ได้จากข้อ 2.2 ของแต่ละระดับพัฒนาการทางสติปัญญา โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เข้ากลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มที่สอนแบบธรรมชาติ และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 30 คน ซึ่งผลจากการสุ่มได้กลุ่มตัวอย่างดังตาราง 1

ตาราง 1 แสดงการจัดกลุ่มตัวอย่างและลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับพัฒนาการ ทางสติปัญญา \	วิธีการ	กลุ่มสัมพันธ์	สอนแบบธรรมดา	กลุ่มควบคุม	รวม
ขั้นก้าวไปสู่ขั้นรูปธรรม		10	10	10	30
ขั้นรูปธรรม		10	10	10	30
ขั้นก้าวไปสู่ขั้นนามธรรม		10	10	10	30
รวม		30	30	30	30

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษากันว่าครั้งนี้ มีดังนี้

1. แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีวิธีดำเนินการตามลำดับดังนี้
 - 1.1 ศึกษาเนื้อหาเรื่องความรับผิดชอบ จากหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ และจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
 - 1.2 กำหนดขอบเขตในการศึกษาเรื่องความรับผิดชอบ
 - 1.3 สร้างตารางกำหนดน้ำหนักของเนื้อหาความรู้ในแต่ละเรื่องแล้วร่างข้อสอบให้มีจำนวนตามตารางกำหนดน้ำหนักนั้น ในครั้งแรกแบบทดสอบที่สร้างขึ้นมีจำนวน 60 ข้อ เป็นข้อสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ให้ผู้ตอบเลือกตอบคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว

ตัวอย่างข้อสอบ ข้อ ๑) ข้อใดที่แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อตนเอง

- ก. ช่วยพ่อแม่เลี้ยงเอง
- ข. มาโรงเรียนก่อนคนอื่น
- ค. ทำการบ้านจนเสร็จทุกครั้ง
- ง. รับประทานอาหารเมื่อเพื่อนกินขนม

1.4 นำแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ
ว่าครอบคลุมเนื้อหาหรือไม่ เพื่อความเที่ยงตรงตามเนื้อหา

1.5 นำแบบทดสอบไปทดลองสอบกับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6
ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวนประมาณ 200 คน

1.6 นำแบบทดสอบมาตรวจหาคะแนนคงที่ คือ ค่าตอบที่ถูกให้ 1 คะแนน
ค่าตอบที่ผิดหรือเกินหนึ่งตัวเลือกในข้อเดียวกันให้ 0 คะแนน จากนั้นนำคะแนนทั้งหมดจาก
การทดสอบมาวิเคราะห์ผลดังนี้

1.6.1 วิเคราะห์อำนาจจำแนกและความยากง่ายของแบบทดสอบโดย
ใช้เทคนิค 27% ของ Chung Teh Fan โดยพิจารณาความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนก
เป็นรายข้อ แล้วคัดเลือกข้อสอบเฉพาะข้อที่มีค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง .2 ถึง .8
และมีค่าอำนาจจำแนก (r) ไม่น้อยกว่า .2 ซึ่งได้แบบทดสอบทั้งหมด 28 ข้อ (ดูภาคผนวก ข)

1.6.2 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยนำข้อสอบที่คัดเลือกได้
ตามเกณฑ์ดังกล่าวในข้อ 1.6.1 ไปทดสอบอีกครั้งหนึ่งกับนักเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่ม
ตัวอย่างจำนวน 200 คน แล้วนำผลที่ได้มาหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้วิธี KR - 20 ของ
Kuder Richardson ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .8299 ซึ่งมีค่าสูงพอที่จะนำ
ไปใช้ในการวิจัย

2. แบบทดสอบวัดทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น มีวิธี
ดำเนินการดังนี้

2.1 ศึกษาเนื้อหาความรับผิดชอบ จากหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ
และจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.2 นำเนื้อหาจากข้อ 2.1 มาเขียนเป็นนิยามเชิงพฤติกรรม (Behavioral
Definition) จากนั้นนำมาเขียนนิยามปฏิบัติการ (Operational Definition)
ซึ่งจะเป็นแนวทางในการสร้างเป็นข้อสอบวัดทัศนคติต่อการแสดงพฤติกรรมความรับผิดชอบ

2.3 สร้างตารางกำหนดน้ำหนักของเนื้อหาความรู้ในแต่ละเรื่องแล้วนำนิยาม
ปฏิบัติการจากข้อ 2.2 มาสร้างเป็นข้อสอบในแต่ละเรื่อง ในครั้งแรกได้จำนวนข้อสอบ 50 ข้อ

2.4 ข้อสอบแต่ละข้อนั้นสร้างเป็นสถานการณ์ ที่มีความหมายต่อผู้ตอบ เป็นสถานการณ์ที่ผู้ตอบมีโอกาสได้พบในชีวิต ได้มีโอกาสรับรู้และเป็นสถานการณ์ที่ไม่เกินความจริง ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกต่อสถานการณ์นั้น ๆ ได้เช่นเดียวกับข้อสอบชนิดปลายเปิด

2.5 นำความคิดเห็นและความรู้สึกต่อสถานการณ์ต่าง ๆ จากข้อ 2.4 มาใช้เป็นแนวทางในการสร้างข้อสอบวัดทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ โดยปรับปรุงสถานการณ์ให้เหมาะสมกว่าเดิม ซึ่งมีทั้งสถานการณ์ที่แสดงทัศนคติไปในทางที่ดี และไม่ดีต่อเรื่องความรับผิดชอบต่อ โดยมีคำตอบให้นักเรียนเลือกเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 จุด คือ สมควรอย่างยิ่ง สมควร ไม่น่าใจ ไม่สมควร และไม่สมควรอย่างยิ่ง

2.6 นำข้อสอบไปหาความเที่ยงตรง โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา (Face - Validity)

2.7 นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นในข้อ 2.6 ไปลองทดสอบกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 คน

2.8 กำหนดน้ำหนักของการให้คะแนน โดยถือเกณฑ์ตัดสินว่า มีพฤติกรรมตรงกับข้อความนั้นมากน้อยเพียงใด ซึ่งแบ่งเป็น 2 กรณีคือ

กรณีที่ 1 สถานการณ์ที่แสดงทัศนคติที่ดีต่อเรื่องความรับผิดชอบต่อแต่ละข้อมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ถ้าตอบ สมควรอย่างยิ่ง	ให้	5	คะแนน
ถ้าตอบ สมควร	ให้	4	คะแนน
ถ้าตอบ ไม่น่าใจ	ให้	3	คะแนน
ถ้าตอบ ไม่สมควร	ให้	2	คะแนน
ถ้าตอบ ไม่สมควรอย่างยิ่ง	ให้	1	คะแนน

กรณีที่ 2 สถานการณ์ที่แสดงทัศนคติไปในทางที่ไม่ดี หรือไม่ถูกต้องต่อเรื่องความรับผิดชอบต่อ แต่ละข้อมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ถ้าตอบ สมควรอย่างยิ่ง	ให้	1	คะแนน
ถ้าตอบ สมควร	ให้	2	คะแนน

ถ้าตอบ ไม่แน่ใจ ให้ 3 คะแนน

ถ้าตอบ ไม่สมควร ให้ 4 คะแนน

ถ้าตอบ ไม่สมควรอย่างยิ่งให้ 5 คะแนน

ตัวอย่างข้อสอบ ข้อ ๐) ขณะเดินข้ามสะพาน สมชายเห็นสะพานจน
กระเฝ้าตกจากมือและหนังสือใหม่ ซึ่งสมชายยืมมาจากสายใจ เปียกน้ำเสียหาย สมชายจึง
ยอมออกขมมนำเงินค่าขมมไปซื้อหนังสือเล่มใหม่มาคืนสายใจ นักเรียนคิดว่าการกระทำของ
สมชายสมควรหรือไม่

ก. สมควรอย่างยิ่ง ข. สมควร ค. ไม่แน่ใจ ง. ไม่สมควร จ. ไม่สมควร
อย่างยิ่ง

2.9 นำแบบทดสอบวัดทัศนคติที่สร้างขึ้นนี้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง
ว่าครอบคลุมเนื้อหาหรือไม่

2.10 นำแบบทดสอบที่แก้ไขจากข้อ 2.9 ไปทดสอบกับนักเรียนระดับชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวนประมาณ 200 คน
นำผลการสอบมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ข้างต้น แล้วนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ดังนี้

2.10.1 วิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ โดยนำคะแนนของ
นักเรียนแต่ละคนมาเรียงจากคะแนนสูงสุดไปจนถึงคะแนนต่ำสุด แล้วแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม
โดยใช้เทคนิค 25% ให้กลุ่มสูงคือผู้ได้คะแนนสูง เรียงตามลำดับลงมาจำนวน 25 %
ของผู้เข้าสอบทั้งหมด และกลุ่มต่ำคือผู้ได้คะแนนต่ำเรียงตามลำดับขึ้นไปจำนวน 25 %
ของผู้เข้าสอบทั้งหมด แล้วทำการวิเคราะห์รายข้อ โดยใช้ t - test คัดเลือกข้อที่มี
อำนาจจำแนก (t) ตั้งแต่ 2 ขึ้นไป ได้แบบทดสอบทั้งหมด 38 ข้อ (ดูภาคผนวก ข)

2.10.2 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ หลังจากได้เลือกข้อสอบตาม
เกณฑ์ดังกล่าว โดยนำแบบทดสอบที่ได้ไปทดสอบอีกครั้งหนึ่งกับนักเรียนระดับประถมศึกษา
ปีที่ 4 - 6 ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 200 คน แล้วนำไปหา
ค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตร α - Coefficient ของ Cronbach ได้ค่าความเชื่อมั่น
เท่ากับ .7533 ซึ่งนับว่าเป็นแบบทดสอบวัดทัศนคติที่มีค่าความเชื่อมั่นในระดับสูงพอที่จะ
นำไปใช้ในการวิจัยได้

3. เครื่องมือวัดระดับพัฒนาการทางสติปัญญาตามทฤษฎีของเพียเจต์ ประกอบด้วย
เครื่องมือต่าง ๆ ดังนี้

3.1 เครื่องมือวัดระดับพัฒนาการทางสติปัญญาในชั้นปฏิบัติการด้วยรูปธรรม
ใช้เครื่องมือ 3 ชุด คือ

3.1.1 เครื่องมือวัดเรื่องการรวมประเภท (Class Inclusion)
ใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นโดยอาศัยทฤษฎีของเพียเจต์เป็นแนวทาง

อุปกรณ์ 1. ดอกกุหลาบสีแดง 8 ดอก

2. ดอกบานชื่นสีเหลือง 2 ดอก

วิธีทดสอบ - นำมาให้เด็กรู้จักชื่อของดอกไม้ (ในกรณีที่เด็กไม่รู้จัก
อาจใช้เรียกชื่อสีของดอกไม้แทนก็ได้) แล้วถามเด็กว่า เราเรียกทั้งหมดนี้ว่าอะไร กุหลาบ
เป็นดอกไม้หรือไม่ บานชื่นเป็นดอกไม้หรือไม่

- รวมอุปกรณ์ทั้งหมด แล้วถามเด็กว่า ในกำนี้มีดอกไม้
มากกว่า หรือมีดอกกุหลาบมากกว่า เมื่อได้คำตอบแล้วให้ตั้งคำถามต่อไปว่า เพราะเหตุใด

ถ้าเด็กตอบว่ามีดอกไม้มากกว่า ผู้ทดลองควรซักถามเพื่อให้แน่ใจใน
คำตอบ คือถามว่า ทำไมถึงว่ามีดอกไม้มากกว่า (คำว่าดอกไม้หมายถึงดอกไม้ทั้งหมด
ดอกไม้ทั้งหมดไม่ใช่มีแต่ดอกกุหลาบอย่างเดียว) ถ้าตอบว่ามีดอกกุหลาบมากกว่า ผู้ทดลอง
จะถามต่อไปว่า ทำไมถึงมีดอกกุหลาบมากกว่า และถ้าเด็กตอบอย่างอื่นแสดงว่าเด็ก
ไม่เข้าใจในคำถาม ผู้ทดลองต้องถามใหม่ ดำเนินการดังแต่เดิม

- ผู้ทดลองจะถามต่อไปว่า มีเด็ก 2 คน ต้องการทำดอกไม้
ให้เป็นช่อช่อหนึ่ง ดังนั้นครูจึงให้ดอกกุหลาบทั้งหมดแก่เด็กคนแรก เด็กคนนั้นเอาดอกไม้
ไปกำและส่งคืนให้ครู แล้วครูให้ดอกไม้ทั้งหมดแก่เด็กคนที่สอง เด็กคนที่สองเอาไปกำแล้ว
ส่งคืนให้ครู ผู้ทดลองถามเด็กว่า ใครจะมีช่อใหญ่กว่ากัน ระหว่างเด็กคนแรกและเด็กคนที่สอง
เพราะเหตุใด

ผู้ทดลองจะซักถามเพื่อความแน่ใจในคำตอบของเด็ก ถ้าเด็กไม่เข้าใจ -
คำถาม ผู้ทดลองจะถามซ้ำใหม่ โดยจะหยุดถามเป็นตอน ๆ คือจะหยุดหลังจากพูดถึงเด็กคนแรก

แล้วถามว่า "เด็กคนแรกได้อะไร" แล้วพูดต่อไปถึงเด็กคนที่สอง แล้วถามว่า "เด็กคนที่สองได้อะไร" แล้วจึงถามต่อไปว่า "ใครมีช็อกโกแลตมากกว่ากัน"

- ผู้ทดลองถามต่อว่า ถ้าครูให้ช็อกโกแลตหลายแท่งหนึ่งทั้งหมด จะเหลืออะไรอยู่ในช็อกนี้ เพราะอะไร และถ้าครูให้ช็อกไม้ทั้งหมดแท่งหนึ่ง จะมีช็อกอะไรเหลืออยู่ในช็อกนี้ เพราะอะไร

- คำถามสุดท้าย ผู้ทดลองจะถามว่า ในโลกนี้หนูคิดว่า มีช็อกโกแลตมากกว่าหรือมีช็อกไม้มากกว่า เพราะอะไร

เมื่อถามจบแล้ว ผู้ทดลองอาจจะกลับไปถามในคำถามตอนต้น ๆ ใหม่ ซึ่งคิดว่า เด็กยังไม่เข้าใจก็ได้ เพื่อเป็นการพิสูจน์ให้แน่ว่าเด็กรู้ หรือไม่จริง ๆ ในการทดสอบเกี่ยวกับเรื่องนี้

3.1.2 เครื่องมือวัดเรื่องการอนุรักษ์ปริมาณที่ต่อเนื่องกัน

(Conservation of Continuous Quantity) จะใช้เครื่องมือที่สร้างมาจากแนวความคิดของเพียเจต์

- อุปกรณ์
1. แก้วน้ำขนาดเท่ากัน 2 ใบ บรรจุน้ำเท่ากัน
 2. แก้วทรงสูงปากแคบ
 3. แก้วน้ำทรงเตี้ยปากกว้าง
 4. แก้วน้ำขนาดเล็ก 4 ใบ มีขนาดเท่า ๆ กัน

วิธีทดสอบ - ให้เด็กดูว่าน้ำในแก้ว 2 ใบ เท่ากันก่อน (ถ้าเด็กว่าน้ำไม่เท่ากัน ก็ให้เด็กทำให้เท่ากันก่อน)

- บอกเด็กว่าเรา (ผู้ทดลอง) จะเทน้ำจากแก้วใบหนึ่งลงในแก้วทรงสูงปากแคบ ให้เด็กประมาณดูว่า (ชี้ที่แก้ว) น้ำจะอยู่ในระดับไหน เมื่อเด็กชี้แจงแล้ว เราก็จะเทน้ำลงไปในแก้วทรงสูงปากแคบ แล้วถามเด็กว่า น้ำในแก้วทรงสูงปากแคบนี้ กับน้ำในแก้วใบเดิมที่เหลืออยู่นั้น จะมีน้ำเท่ากันหรือไม่ หรือน้ำในแก้วทรงสูงมากกว่า เมื่อเด็กตอบแล้วก็ถามว่า ทำไมจึงเท่ากัน หรือทำไมจึงไม่เท่ากัน หรือหนูทราบได้อย่างไรว่าน้ำเท่ากันหรือน้ำไม่เท่ากัน

- บอกเด็กว่าเรา (ผู้ทดลอง) จะเทน้ำจากแก้วใบที่มีรูปทรงสูงปากแคบลงไปในแก้วทรงเตี้ยปากกว้าง ให้นักเรียนประมาณว่า (ซีที่แก้ว) น้ำจะอยู่ในระดับไหนเมื่อเติมน้ำแล้ว เราก็เทน้ำลงไปในแก้วทรงเตี้ยปากกว้าง แล้วถามเด็กว่า น้ำในแก้วทรงเตี้ยปากกว้างกับน้ำในแก้วเดิมขึ้นเท่ากันหรือไม่ หรือน้ำในแก้วเดิมมากกว่า เมื่อเด็กตอบแล้วก็ถามว่าทำไมจึงเท่ากัน หรือ ทำไมจึงไม่เท่ากัน หรือหนูทราบได้อย่างไรว่า น้ำเท่ากันหรือไม่เท่ากัน

- บอกเด็กว่าเรา (ผู้ทดลอง) จะเทน้ำจากแก้วเตี้ยปากกว้างลงในแก้วใบเล็ก ๆ 4 ใบ แล้วถามเด็กว่า น้ำในแก้ว 4 ใบนี้ รวมกันจะเท่ากับน้ำในแก้วเดิมหรือไม่ เมื่อเด็กตอบแล้ว ถามเหตุผลว่าทำไม เด็กจึงทราบว่า เท่ากันหรือไม่เท่ากัน

ในกรณีที่เด็กตอบถูกหมด ผู้ทดลองจะตรวจสอบคำตอบของเด็กได้อีกครั้ง โดยถามว่า น้ำในแก้วธรรมดา มากกว่าหรือน้อยกว่าน้ำในแก้วทรงสูงปากแคบ (เทน้ำใส่แก้วทั้ง 2 ใบนั้น) และถามว่า น้ำในแก้วธรรมดา มากกว่าหรือน้อยกว่าน้ำในแก้วทรงเตี้ยปากกว้าง (เทน้ำใส่แก้วทั้ง 2 ใบนั้น)

ในกรณีที่เด็กตอบผิดหมด ผู้ทดลองจะถามคำถามอีกครั้งว่า น้ำในแก้วธรรมดา มีจำนวนเท่ากับน้ำในแก้วทรงสูงปากแคบหรือไม่ (เทน้ำใส่แก้วทั้ง 2 ใบนั้น) น้ำในแก้วธรรมดา มีจำนวนเท่ากับน้ำในแก้วทรงเตี้ยปากกว้างหรือไม่ (เทน้ำใส่แก้วทั้ง 2 ใบนั้น) และน้ำในแก้วธรรมดาจะมีจำนวนเท่ากับน้ำในแก้วใบเล็ก ๆ ทั้ง 4 ใบรวมกันหรือไม่ (เทน้ำใส่แก้วดังกล่าว)

3.1.3 เครื่องมือวัดเรื่องการอนุรักษ์น้ำหนัก (Conservation of weight) ใช้เครื่องมือที่สร้างจากแนวความคิดของเพียเจต์

- อุปกรณ์ - ดินน้ำมัน 2 ก้อน หนักเท่ากัน ปั้นให้เป็นรูปกลมเหมือนกัน
- ตาชั่ง สำหรับให้เด็กชั่งก้อนดินน้ำมันทั้ง 2 ก้อน

วิธีทดสอบ

- ผู้ทดลองบอกเด็กว่า ดินน้ำมันทั้ง 2 ก้อนนี้หนักเท่ากัน

โดยให้เด็กลองจับดู และลองชั่งดู

- เมื่อเด็กบอกว่าเท่ากันแล้ว ผู้ทดลองนำดินน้ำมันก้อนหนึ่งมาเปลี่ยนรูปร่างให้ผิดไปจากเดิมโดยปั้นให้เป็นรูปยาว คล้ายไส้กรอก แล้วถามเด็กว่า ดินน้ำมันทั้ง 2 ก้อนนี้หนักเท่ากันหรือไม่ หรือว่าก้อนหนึ่งหนักกว่าอีกก้อนหนึ่ง เมื่อได้คำตอบแล้ว ให้เด็กคาดคะเนโดยถามว่า ถ้าปั้นดินน้ำมันรูปไส้กรอกนี้กดไปเป็นรูปกลมอย่างเดิม มันจะหนักเท่ากันหรือไม่กับอีกก้อนหนึ่ง เพราะเหตุใด (ผู้ทดลองเปลี่ยนดินน้ำมันให้เป็นรูปกลมอย่างเดิมทั้ง 2 ก้อน)

- ผู้ทดลองเปลี่ยนรูปดินน้ำมันครั้งที่ 2 โดยเปลี่ยนดินน้ำมันก้อนหนึ่งให้เป็นรูปกลมแบน ถามเด็กว่า ดินน้ำมันทั้ง 2 ก้อนนี้หนักเท่ากันหรือไม่ หรือว่าก้อนหนึ่งหนักกว่าอีกก้อนหนึ่ง เพราะเหตุใด แล้วให้เด็กคาดคะเนโดยถามว่า ถ้าปั้นดินน้ำมันกลับไปเป็นรูปกลมอย่างเดิมมันจะหนักเท่ากันอีกก้อนหนึ่งหรือไม่ เพราะเหตุใด (แล้วผู้ทดลองเปลี่ยนดินน้ำมันกลับมาเป็นรูปกลมอย่างเดิม)

- ผู้ทดลองเปลี่ยนรูปดินน้ำมันครั้งที่ 3 โดยนำดินน้ำมันก้อนหนึ่งมาฉีกเป็นชิ้นเล็ก ๆ หลาย ๆ ชิ้น และกองรวมกันไว้ แล้วถามเด็กว่า ดินน้ำมันก้อนกลมนี้และกองที่ฉีกเป็นชิ้นเล็ก ๆ รวมกัน จะเท่ากันไหม หรือว่าอันไหนหนักมากกว่ากัน เพราะเหตุใด

- ในกรณีที่เด็กตอบคำถามถูกหมด ผู้ทดลองจะตรวจสอบ โดยถามคำถามอีกครั้งหนึ่ง โดยถามว่า ดินน้ำมันก้อนกลมทั้ง 2 ก้อนนี้ ถ้าปั้นก้อนหนึ่งให้เป็นรูปไส้กรอกแล้ว ดินน้ำมันก้อนกลมจะหนักมากกว่าหรือน้อยกว่าก้อนที่เป็นรูปไส้กรอก หรืออาจถามว่า ถ้าปั้นดินน้ำมันก้อนหนึ่งให้เป็นรูปแบนแล้วดินน้ำมันก้อนกลม จะหนักมากกว่าหรือน้อยกว่าก้อนแบน หรือถามว่า ถ้านำดินน้ำมันก้อนหนึ่งมาฉีกให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้ว ดินน้ำมันก้อนกลมจะหนักมากกว่าหรือน้อยกว่าดินน้ำมันที่ถูกฉีกเป็นก้อนเล็ก ๆ รวมกัน

- ในกรณีที่เด็กตอบคำถามผิดหมด ผู้ทดลองจะถามตรวจสอบอีกครั้ง โดยอาจถามข้อใดข้อหนึ่ง ดังนี้คือ ดินน้ำมันก้อนกลมและรูปไส้กรอกหนักเท่ากันหรือไม่ หรือดินน้ำมันก้อนกลมและดินน้ำมันรูปแบน หนักเท่ากันหรือไม่ หรือดินน้ำมันก้อนกลมและดินน้ำมันก้อนเล็ก ๆ ที่ถูกฉีกกองรวมกันนั้น จะมีน้ำหนักเท่ากันหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อเป็นการทดสอบอีกครั้ง ในคำตอบของเด็กในการทดสอบเรื่องนี้ ผู้ทดลองอาจจะถามเฉพาะข้อที่เด็กตอบผิดในแต่ละกรณี

เกณฑ์การให้คะแนน

สำหรับเครื่องมือวัดระดับพัฒนาการทางสติปัญญาในชั้นปฏิบัติการด้วยรูปธรรม
ในข้อ 3.1.1, 3.1.2 และ 3.1.3 นั้น มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

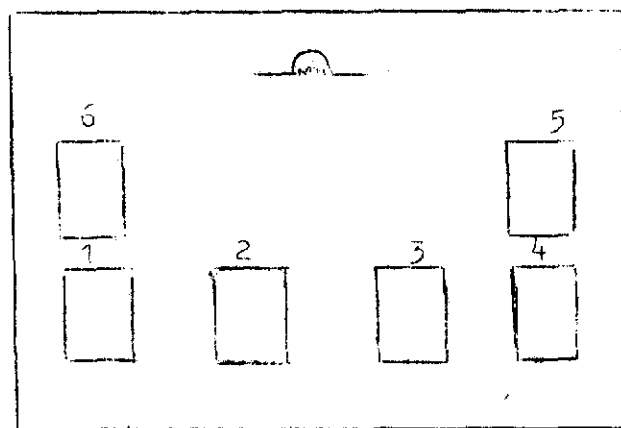
ถ้าตอบถูก อธิบายถูกต้องชัดเจน	ให้	4	คะแนน
ถ้าตอบถูก อธิบายถูกต้องแต่ไม่ชัดเจน	ให้	3	คะแนน
ถ้าตอบถูก อธิบายถูกต้องบ้าง	ให้	2	คะแนน
ถ้าตอบถูก อธิบายไม่ถูก	ให้	1	คะแนน
ถ้าตอบผิด อธิบายไม่ถูก	ให้	0	คะแนน

3.2 เครื่องมือวัดระดับพัฒนาการทางสติปัญญาชั้นปฏิบัติการด้วยนามธรรม

จะใช้เครื่องมือวัดด้านการนำมารวมกัน (Combination) ซึ่ง สมเกียรติ ทิพย์ทัศน์
(สมเกียรติ ทิพย์ทัศน์ 2522 : 28 - 32) ได้สร้างขึ้นโดยดัดแปลงมาจากเครื่องมือทดสอบ
"การรวมกันของสารเคมีที่มีสีและไม่มีสี" (Combination of Colored and Colorless
Chemical Bodies) ของลินเฮลเดอร์และเปียเจต์ (Inhelder and Piaget)

เครื่องมือมีลักษณะเป็นแผงอุปกรณ์ไฟฟ้าที่ประกอบด้วยสวิตช์ 6 อัน และหลอดไฟ

1 ดวง (ดังภาพ 1)

ภาพ 1 แสดงเครื่องมือวัดระดับสติปัญญาชั้นปฏิบัติการด้วยนามธรรม

(อ้างจาก สมเกียรติ ทิพย์ทัศน์ 2522 : 28 - 32)

การทอวงจรภายในแผงอุปกรณ์ไฟฟ้านี้จะทอเพื่อทำให้หลอดไฟสว่างได้ 3 วิธีคือ
 เบื้องกสวิตช์หมายเลข 6 กับ 5 ($6 + 5$) หมายเลข 1 กับ 3 กับ 5 ($1 + 3 + 5$)
 หมายเลข 1 กับ 2 กับ 3 กับ 5 ($1 + 2 + 3 + 5$) ถ้ากรวิธีอื่นนอกเหนือจาก 3 วิธีนี้
 หลอดไฟจะไม่สว่าง

วิธีทดสอบ จะทดสอบเด็กเป็นรายบุคคลโดยมีวิธีดำเนินการดังนี้

1. ผู้ทดสอบแสดงเครื่องมือให้เด็กดูว่ามีสวิตช์ 6 อัน คือหมายเลข 1 - 6 และหลอดไฟ 1 ดวง
2. ผู้ทดสอบกดสวิตช์หมายเลข 6 และ 5 ให้เด็กสังเกตพบว่าหลอดไฟสว่าง
3. ผู้ทดสอบให้เด็กทดลองหาว่า สวิตช์ 4 อัน ที่อยู่ในแนวเดียวกัน คือ สวิตช์หมายเลข 1 - 4 อันใดเบื่อกครวมกับหมายเลข 5 แล้ว ทำให้หลอดไฟสว่างได้ เช่นเดียวกับสวิตช์หมายเลข 6
4. เมื่อเด็กเริ่มทำการทดลองผู้ทดสอบจะต้องคอยเตือนเด็กเสมอว่า เมื่อ กดสวิตช์หมายเลข 5 ซึ่งต้องกดเป็นอันสุดท้ายในแต่ละวิธีแล้ว ไม่ว่าหลอดไฟจะสว่างหรือไม่ก็ตาม จะต้องกดสวิตช์ที่กดค้างไว้กลับคืนทุกครั้งก่อนที่จะเริ่มทดลองวิธีอื่นต่อไป
5. ในการทดลองกดครั้งแรก เด็กจะทดลองกดสวิตช์อันใดอันหนึ่งใน 4 อัน แล้วกดสวิตช์หมายเลข 5 จนครบทั้ง 4 อัน ซึ่งปรากฏว่าไม่มีสวิตช์อันใดจะทำให้หลอดไฟสว่างได้ ผู้ทดสอบจะต้องพยายามชักจูงให้เด็กคิดหาวิธีเลือกกดสวิตช์นอกเหนือไปจากที่เด็ก เคยทดลองแล้ว และจะต้องตอบคำถามที่เด็กสงสัยโดยไม่บอกคำตอบ หรือชี้แนะวิธีเลือกกด สวิตช์ให้กับเด็ก
6. เมื่อเด็กกดสวิตช์ทำให้หลอดไฟสว่างได้แล้ว ผู้ทดสอบจะต้องชักจูงให้เด็ก พยายามทดสอบกดสวิตช์วิธีอื่น ๆ ต่อไป จนกระทั่งเด็กยืนยันว่ากดครบทุกวิธีแล้วจึงหยุด การทดลอง

4. โครงการสอนเรื่องความรับผิดชอบโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีสอนแบบธรรมคา ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีวิธีดำเนินการตามลำดับดังนี้

4.1 ศึกษาเนื้อหาความรู้ เกี่ยวกับความรับผิดชอบจากหลักสูตร ประถมศึกษา

พุทธศักราช 2521 ของกระทรวงศึกษาธิการ และจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่อง ความรับผิดชอบ

4.2 กำหนดเวลาที่จะสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหาความรู้

4.3 จัดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมในแต่ละเนื้อหา

4.4 สร้างแผนการสอน และกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

(ดูรายละเอียดในภาคผนวก ค)

4.5 นำแผนการสอน และกิจกรรมที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาแก้ไข

4.6 นำกิจกรรมและแผนการสอนไปทดลองสอนกับเด็กนักเรียนชั้นประถม

ปีที่ 4 - 6 ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น

4.7 นำกิจกรรมและแผนการสอนที่แก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทดลองอีกครั้งหนึ่ง ก่อนนำไปทำการทดลองสอนจริง

วิธีดำเนินการรวบรวมข้อมูล

เมื่อได้กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มแล้ว ดำเนินการตามลำดับดังนี้

1. ทำการทดสอบกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม โดยใช้แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความรับผิดชอบ และแบบทดสอบวัดทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ

2. หลังจากทำการทดสอบแล้วในข้อ 1 เป็นเวลา 2 สัปดาห์ จึงทำการสอนเรื่องความรับผิดชอบ โดยใช้วิธีสอนที่แตกต่างกันดังนี้คือ

กลุ่มที่ 1 ทดลองสอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งแบ่งกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ออกเป็น

2 ประเภทคือ

1. กิจกรรมเตรียมตัวเด็ก ในการเรียนรู้ด้วยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ ใช้เวลา

1/2 วัน

2. กิจกรรมที่สอนเกี่ยวกับเรื่องความรับผิดชอบ ใช้เวลา 1 1/2 วัน

ตามโครงการสอนในภาคผนวก ค

กลุ่มที่ 2 ทดลองสอนโดยวิธีสอนแบบธรรมชาติ ซึ่งสอนโดยวิธีบรรยาย ประกอบด้วย การใช้อุปกรณ์การสอน เช่น รูปภาพ การเล่านิทาน การยกตัวอย่างประกอบ การซักถาม และการอภิปรายปัญหา เป็นต้น ใช้เวลาในการสอน 3 ชั่วโมงติดต่อกัน ตามโครงการสอน ในภาคผนวก ก

กลุ่มที่ 3 ไม่ได้รับการสอนด้วยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีสอนแบบธรรมชาติ ถือว่าเป็นกลุ่มควบคุม

3. ภายหลังจากการทดลองสอนแล้ว ทำการทดสอบทันทีด้วยแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องความรับผิดชอบ และแบบทดสอบวัดทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบต่อ กับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม

4. หลังจากนั้นอีก 2 สัปดาห์ ทำการทดสอบซ้ำอีกครั้งด้วยแบบทดสอบชุดเดิม กับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม

5. นำผลที่ได้จากการทดสอบมาทำการวิเคราะห์ เพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป

การจัดกระทำข้อมูล

1. นำผลจากการทดสอบมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์การให้คะแนนที่ได้กำหนดไว้
2. หาค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนที่ได้จากการทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจเรื่อง ความรับผิดชอบต่อ และทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบต่อ

3. ทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นของสถิติที่จะใช้วิเคราะห์ข้อมูล โดยการทดสอบ ดังต่อไปนี้คือ

3.1 การแจกแจงความโค้งปกติ (Normal Distribution)

3.2 การเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวน (Homogeneity of Variance)

4. หาค่าความแตกต่างระหว่างการทดสอบครั้งที่ 1 (Pre - test) และการทดสอบครั้งที่ 2 (Post - test) ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม

5. ทดสอบความแตกต่างของผลการเรียนรู้ ด้านความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติ เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อ จากการทดสอบครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ด้วยวิธีวิเคราะห์การแปรปรวนร่วม (ANCOVA)

6. เมื่อวิเคราะห์ความแปรปรวนรวมมีนัยสำคัญของสถิติแล้ว จึงเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยใช้ Newman - Kuels Test

7. ทดสอบความแตกต่างของผลการเรียนรู้ ด้านความรู้ความเข้าใจและทัศนคติเกี่ยวกับความรับผิดชอบ หลังจากการทดลองสอนของกลุ่มตัวอย่างที่สอนด้วยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ในแต่ละระดับพัฒนาการทางสติปัญญาทั้ง 3 ชั้น

8. ทดสอบความแตกต่างระหว่างการทดสอบครั้งที่ 1 กับการทดสอบครั้งที่ 3 และระหว่างการทดสอบครั้งที่ 2 กับการทดสอบครั้งที่ 3 ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม เพื่อพิจารณาความคงทนของการเรียนรู้ (Retention) โดยใช้ t - test

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาคะแนนเฉลี่ยโดยใช้สูตร (Ferguson. 1971 : 45)

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^N X_i}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ย
 $\sum_{i=1}^N X_i$ แทน ผลรวมของคะแนนเฉลี่ยทั้งหมด
 N แทน จำนวนในกลุ่มตัวอย่าง

2. หาค่าความแปรปรวนโดยใช้สูตร (Ferguson. 1971 : 62)

$$S^2 = \frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N - 1)}$$

เมื่อ S^2 แทน ค่าความแปรปรวน
 $\sum X^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละขอยกกำลังสอง
 $(\sum X)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
 N แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

3. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจ โดยใช้สูตร

KR - 20 ของ Kuder - Richardson (Lindquist. 1955 : 587)

$$r_{tt} = \frac{n}{n-1} \left[\frac{s_t^2 - \sum_{i=1}^N p_i q_i}{s_t^2} \right]$$

เมื่อ r_{tt} แทน ค่าความเชื่อมั่นของข้อสอบทั้งฉบับ
 n แทน จำนวนข้อของแบบทดสอบ
 s_t^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนรวมทั้งฉบับ
 p_i แทน สัดส่วนของคนตอบถูกในแต่ละข้อ
 q_i แทน สัดส่วนของคนตอบผิดในแต่ละข้อซึ่งเท่ากับ $1 - p_i$

4. หาค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบวัดทัศนคติ โดยใช้ t - test

(Guilford. 1965 : 184)

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{s_1^2}{N_1} + \frac{s_2^2}{N_2}}}$$

เมื่อ t แทน ค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบ
 $\bar{X}_1$ แทน คะแนนเฉลี่ยของแต่ละข้อของคนในกลุ่มสูง
 $\bar{X}_2$ แทน คะแนนเฉลี่ยของแต่ละข้อของคนในกลุ่มต่ำ
 s_1^2 แทน ความแปรปรวนของกลุ่มที่ได้คะแนนสูง
 s_2^2 แทน ความแปรปรวนของกลุ่มที่ได้คะแนนต่ำ
 N_1 แทน จำนวนคนตอบแบบสอบถามในกลุ่มสูง
 N_2 แทน จำนวนคนตอบแบบสอบถามในกลุ่มต่ำ

5. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดทัศนคติ โดยใช้ $\mathcal{L}$ - coefficient

ของ Cronbach (Cronbach. 1970 : 126)

$$\mathcal{L} = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum_{i=1}^n s_i^2}{s_t^2} \right]$$

เมื่อ α	แทน	ระดับประสิทธิผลของความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
n	แทน	จำนวนข้อของแบบทดสอบ
s_i^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ
s_t^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนทั้งหมด

6. หาค่าความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวน โดยใช้ (Winer. 1971 : 206)

$$F_{\max} = \frac{s_{\text{largest}}^2}{s_{\text{smallest}}^2}$$

เมื่อ $F_{\max}$	แทน	ค่าความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวน
s_{largest}^2	แทน	ความแปรปรวนที่มีค่าสูงสุด
s_{smallest}^2	แทน	ความแปรปรวนที่มีค่าต่ำสุด

7. หาค่าการแจกแจงแบบโค้งปกติ (Normal Distribution) โดยใช้
(Kirk. 1968 : 39)

$$\chi^2 = \frac{(N-1)\hat{\sigma}^2}{\sigma^2}$$

เมื่อ N	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
$\hat{\sigma}^2$	แทน	ความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่าง
σ^2	แทน	ความแปรปรวนที่กำหนดเพื่อการเปรียบเทียบ

8. ทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของการสอบ 2 ครั้ง โดยใช้
(Winer. 1971 : 45)

$$t = \frac{\bar{d}}{\sqrt{s_d^2 / n}}$$

เมื่อ	t	แทน ค่าที่ใช้พิจารณาใน t - distribution
	$\bar{d}$	แทน ผลต่างของคะแนนเฉลี่ยของการทดสอบ 2 ครั้ง
	s_d^2	แทน ความแปรปรวนของผลต่างของคะแนน
	n	แทน จำนวนคนกลุ่มตัวอย่าง

✓ 9. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในแต่ละระดับตัวแปรการทดลอง
ของกลุ่มตัวอย่าง โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance)
โดยไช (Winer. 1971 : 785)

$$F = \frac{MS_a}{MS_{error}}$$

$$F = \frac{MS_b}{MS_{error}}$$

$$F = \frac{MS_{ab}}{MS_{error}}$$

เมื่อ	F	แทน ค่าที่ใช้พิจารณาใน F - distribution
	MS_a	แทน Mean Square ของตัวแปร a
	MS_b	แทน Mean Square ของตัวแปร b
	MS_{ab}	แทน Mean Square ของ Interaction
	MS_{error}	แทน Mean Square ของ Error

✓ 10. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในแต่ละระดับตัวแปร การทดลอง
ของกลุ่มตัวอย่าง โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (Analysis of Covariance)
โดยไชคะแนนจากการทดสอบก่อนการทดลองเป็นตัวแปรร่วม โดยไช (Winer. 1971:
785)

$$\frac{MS'_a}{MS'_{error}}$$

$$\frac{MS'_b}{MS'_{error}}$$

$$\frac{MS'_{ab}}{MS'_{error}}$$

เมื่อ	F	แทน ค่าที่ใช้พิจารณาใน F - Distribution
	MS'_a	แทน Mean Square ของตัวแปร a ที่ปรับแล้ว
	MS'_b	แทน Mean Square ของตัวแปร b ที่ปรับแล้ว
	MS'_{ab}	แทน Mean Square ของ Interaction ที่ปรับแล้ว
	MS'_{error}	แทน Mean Square ของ Error ที่ปรับแล้ว

11. ทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วทีละคู่ โดยใช้

Newman - Keuls Test (Winer. 1971 : 191)

$$q_r = \frac{\bar{T}_j - \bar{T}_i}{\sqrt{MS_{error}/n}}$$

เมื่อ	q	แทน ค่าที่ใช้เปรียบเทียบใน Studentized Range Table
	r	แทน ชั้นที่คะแนนอยู่ต่างกัน
	$\bar{T}_j$	แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มมาก
	$\bar{T}_i$	แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มน้อย
	n	แทน จำนวนคนในแต่ละกลุ่มตัวอย่าง
	MS_{error}	แทน Mean Square ของ Error ที่ปรับแล้ว

12. เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยแต่ละระดับพัฒนาการทางสติปัญญาในกลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) โดยใช้ (Winer. 1971 : 778)

$$F = \frac{MS_{\text{treatments}}}{MS_{\text{error}}}$$

เมื่อ F แทน ค่าที่ใช้พิจารณาใน F - distribution
 $MS_{\text{treatments}}$ แทน Mean Square ของแต่ละระดับพัฒนาการทางสติปัญญา
 MS_{error} แทน Mean Square ของ error

✓ 13. เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยแต่ละระดับพัฒนาการทางสติปัญญาในกลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (Analysis of Covariance) โดยใช้คะแนนจากการทดสอบก่อนการทดลองเป็นตัวแปรร่วม โดยใช้ (Winer. 1971 : 778)

$$F = \frac{MS_{\text{treatments}}}{MS_{\text{error}}}$$

เมื่อ F แทน ค่าที่ใช้พิจารณาใน F - distribution
 $MS_{\text{treatments}}$ แทน Mean Square ของแต่ละระดับพัฒนาการทางสติปัญญาที่ปรับแล้ว
 MS_{error} แทน Mean Square ของ error ที่ปรับแล้ว

บทที่ 4

ผลการศึกษาค้นคว้า

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อความสะดวกและให้เป็นที่เข้าใจตรงกันในการวิเคราะห์ข้อมูล และการแปลความหมาย จึงได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ดังนี้

N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
n	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มทดลอง
$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
X'	แทน	คะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้ว
s^2	แทน	ค่าความแปรปรวนของคะแนน
s_d	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลต่างของคะแนน
SS	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนน
SS'	แทน	ค่าที่ปรับแล้วของผลบวกกำลังสองของคะแนน
MS	แทน	รายเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของคะแนน
MS'	แทน	ค่าที่ปรับแล้วของรายเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของคะแนน
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน F - distribution
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t - distribution
q	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน q - Studentized Range
r	แทน	อันดับคะแนนเฉลี่ยอยู่ทางกัน
df	แทน	อันดับองความเป็นอิสระ
*	แทน	ค่าความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
TC	แทน	กลุ่มที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาขึ้นกว่าไปสู่ขั้นรูปธรรม
C	แทน	กลุ่มที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาขั้นรูปธรรม
TF	แทน	กลุ่มที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาขึ้นกว่าไปสู่ขั้นนามธรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าเป็นตามลำดับขั้นดังนี้

ตอนที่ 1 เสนอค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนจากการทดสอบครั้งที่หนึ่ง ครั้งที่สอง และครั้งที่สาม ทั้งแบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจ และแบบทดสอบวัดทัศนคติต่อการ แสดงความรับผิดชอบ

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทราบผลการทดลอง และเป็นการทดสอบสมมติฐาน ข้อ 1 - 3 ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนรวม (ANCOVA) โดยใช้คะแนนจากการ ทดสอบครั้งที่หนึ่งเป็นตัวแปรรวม และการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของกลุ่ม ตัวอย่างเป็นรายคู่ เมื่อค่าของการวิเคราะห์ความแปรปรวนรวมมีนัยสำคัญทางสถิติด้วยวิธี Newman - Keuls Test

ตอนที่ 3 การทดสอบความคงทนของการเรียนรู้ (Retention) เป็น การทดสอบสมมติฐานข้อ 4 โดยการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนจากการ ทดสอบครั้งที่หนึ่งกับครั้งที่สาม และคะแนนจากการทดสอบครั้งที่สองกับครั้งที่สาม ของกลุ่ม ตัวอย่างทั้งสามกลุ่มที่ใช้วิธีการทดลองกัน โดยใช้ t - test

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 หากค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบ จากการทดสอบครั้งที่หนึ่ง ครั้งที่สอง และครั้งที่สาม

จากการนำแบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม โดยการทดสอบ 3 ครั้ง การทดสอบครั้งที่หนึ่งเป็นการทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลอง สอน 15 วัน การทดสอบครั้งที่สองเป็นการทดสอบทันทีหลังจากที่ทำการทดลองสอนแล้ว และการทดสอบครั้งที่สามกระทำเมื่อสิ้นสุดการทดสอบครั้งที่สองไปแล้วเป็นเวลา 15 วัน

ตาราง 2 การศึกษาพื้นฐานของคะแนนความรูความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบต่อกลุ่ม
ตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม จากผลการทดสอบครั้งที่หนึ่ง ครั้งที่สอง และครั้งที่สาม

ระดับ พัฒนาการ ทางสติปัญญา	ค่า สถิติ	กลุ่มตัวอย่างที่แบ่งตามวิธีการ								
		วิธีการชั้นพื้นฐาน			วิธีสอนแบบธรรมชาติ			วิธีควบคุม		
		ครั้งที่ 1			ครั้งที่ 2			ครั้งที่ 3		
		1	2	3	1	2	3	1	2	3
TC	n	10	10	10	10	10	10	10	10	10
	$\bar{X}$	20.5	22.5	22.9	17.3	20.2	18.6	18.9	18.6	19.5
	S^2	17.83	4.94	9.43	22.46	11.73	12.93	10.1	16.84	25.39
C	n	10	10	10	10	10	10	10	10	10
	$\bar{X}$	22.5	23.3	23.7	21	22.6	19.6	20.7	20.5	19.1
	S^2	11.39	9.07	6.9	23.11	18.71	25.16	17.79	10.72	25.43
TF	n	10	10	10	10	10	10	10	10	10
	$\bar{X}$	22.1	24.2	23.3	22.5	23.5	21.1	21.8	22.1	23.1
	S^2	13.88	6.4	4.01	11.83	9.83	15.43	12.62	8.32	13.88
รวม	n	30	30	30	30	30	30	30	30	30
	$\bar{X}$	21.7	23.5	23.5	20.27	22.1	19.77	20.47	20.47	20.57
	S^2	14.15	6.88	6.42	22.75	14.51	17.70	14.05	13.02	23.43

จากตาราง 2 แสดงว่าก่อนทำการทดสอบ คะแนนเฉลี่ยจากผลการทดสอบ ความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการรับมือกับของของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม มีความแตกต่างกันเล็กน้อย และมีความแปรปรวนของคะแนนแตกต่างกันมาก ภายหลังจากการทดสอบแล้ว ทำการทดสอบทันที จะเห็นว่า คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีสอนแบบธรรมดามีเพิ่มขึ้นจากเดิม แต่กลุ่มที่ใช้วิธีควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยคงเดิม ซึ่งทำให้คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มแตกต่างกันมากขึ้น เมื่อทำการทดสอบครั้งที่สาม ซึ่งกระทำเมื่อสิ้นสุดการทดสอบครั้งที่สองไปแล้วเป็นเวลา 15 วัน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีสอนแบบธรรมดามีค่าเฉลี่ยสูงกว่าผลของการทดสอบครั้งที่สอง แต่ก็ยังคงสูงกว่าผลการทดสอบครั้งที่หนึ่ง สำหรับคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มที่ใช้วิธีควบคุมเพิ่มขึ้นจากเดิมเพียงเล็กน้อย

ตาราง 3 ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบของกลุ่มตัวอย่าง
ทั้ง 3 กลุ่ม จากผลการทดสอบครั้งที่หนึ่ง ครั้งที่สอง และครั้งที่สาม

ระดับ พัฒนาการ ทางสติปัญญา	ค่า สถิติ	กลุ่มตัวอย่างที่แบ่งตามวิธีการ								
		วิธีกลุ่มสัมพันธ์			วิธีสอนแบบรวมกัน			วิธีควบคุม		
		ครั้งที่			ครั้งที่			ครั้งที่		
		1	2	3	1	2	3	1	2	3
TC	n	10	10	10	10	10	10	10	10	10
	$\bar{X}$	139.5	155.5	157	141.2	148.9	143.3	144.7	141.7	140.1
	S^2	96.94	107.83	104.67	128.18	227.43	101.57	95.57	157.57	209.66
C	n	10	10	10	10	10	10	10	10	10
	$\bar{X}$	145.8	156	156.5	142.6	145.1	145.4	140.7	138	139.3
	S^2	234.4	175.33	123.39	213.38	232.32	124.49	223.79	190	183.34
TF	n	10	10	10	10	10	10	10	10	10
	$\bar{X}$	136.5	156.6	158.2	145.3	150	143.5	146.1	144.2	146.2
	S^2	304.9	122.71	72.84	104.46	123.33	69.17	254.55	21.51	211.51
รวม	n	30	30	30	30	30	30	30	30	30
	$\bar{X}$	140.6	156.03	157.23	143.03	148	144.07	143.83	141.3	141.87
	S^2	213.01	126.17	93.91	141.41	185.52	92.55	183.52	177.11	197.43

จากตาราง 3 แสดงว่าก่อนทำการทดสอบ คะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบ
ทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม มีความแตกต่างกันเล็กน้อย
และมีความแปรปรวนของคะแนนแตกต่างกันมาก ภายหลังการทดสอบแล้วทดสอบทันที
จะเห็นว่า คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์และวิธีสอนแบบธรรมคาเพิ่มขึ้นจากเดิม
แต่กลุ่มที่ใช้วิธีควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยลดลงเล็กน้อย ซึ่งทำให้คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง
ทั้งสามกลุ่มแตกต่างกันมากขึ้น เมื่อทำการทดสอบครั้งที่สามซึ่งกระทำเมื่อสิ้นสุดการทดสอบ
ครั้งที่สองไปแล้ว เป็นเวลา 15 วัน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์และวิธีสอน
แบบธรรมคาเพิ่มขึ้นจากครั้งที่หนึ่ง และครั้งที่สอง สำหรับคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มที่ใช้วิธีควบคุม
เพิ่มขึ้นจากการทดสอบครั้งที่สองเล็กน้อย แต่มีค่าน้อยกว่าผลของการทดสอบครั้งที่หนึ่ง

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทราบผลของการทดลองและการทดสอบ
สมมติฐาน

1. เปรียบเทียบความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ
ของกลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มที่ใช้วิธีสอนแบบธรรมคา และกลุ่มที่ใช้วิธีควบคุม จากคะแนน
การทดสอบครั้งที่หนึ่ง และครั้งที่สอง ดังแสดงในตาราง 4 และตาราง 5

ตาราง 4 เปรียบเทียบความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบต่อกลุ่มตัวอย่าง
ทั้ง 3 กลุ่ม จากคะแนนการทดสอบครั้งที่หนึ่ง และครั้งที่สอง

การทดสอบ	ค่าสถิติ	กลุ่มตัวอย่างที่แบ่งตามวิธีการ		
		วิธีกลุ่มสัมพันธ์	วิธีสอนแบบธรรมคา	วิธีควบคุม
ครั้งที่หนึ่ง	$\bar{X}$	21.70	20.27	20.47
ครั้งที่สอง	$\bar{X}$	23.50	22.10	20.47
	S_d	3.14	2.78	2.57
	n	30	30	30
	t	3.14*	3.61*	

$$t_{.05} = 2.045 ; df = 29$$

จากตาราง 4 แสดงว่า

1. กลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ มีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องความรับผิดชอบต่อ
เพิ่มขึ้น จากเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. กลุ่มที่ใช้วิธีสอนแบบธรรมชาติ มีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบ เพิ่มขึ้น จากเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. กลุ่มที่ใช้วิธีควบคุม มีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบไม่แตกต่างกัน

ตาราง 5 เปรียบเทียบทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม จากคะแนนการทดสอบครั้งที่หนึ่ง และครั้งที่สอง

การทดสอบ	สถิติ	กลุ่มตัวอย่างที่แบ่งตามวิธีการ		
		วิธีกลุ่มสัมพันธ์	วิธีสอนแบบธรรมชาติ	วิธีควบคุม
ครั้งที่หนึ่ง	$\bar{X}$	140.60	143.93	143.83
ครั้งที่สอง	$\bar{X}$	156.03	148.99	141.30
	S_d	11.36	12.76	11.69
	n	30	30	30
	t	7.44*	2.13*	1.19

$$t_{.05} = 2.045 ; df = 29$$

จากตาราง 5 แสดงว่า

1. กลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์มีทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. กลุ่มที่ใช้วิธีสอนแบบธรรมชาติ มีทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. กลุ่มที่ใช้วิธีควบคุมมีทัศนคติต่อการแสดงความคิดเห็นชอบแตกต่างจากเดิม
อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

1

2. ทดสอบสมมติฐาน ข้อ 1 - 5

การทดสอบสมมติฐาน ข้อ 1 "วิธีการทั้ง 3 วิธีจะให้ผลในการสอนเรื่องความ
รับนิชอบแตกต่างกันหรือไม่"

1.1 กลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์มีความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติเกี่ยวกับ
ความรับนิชอบ สูงกว่ากลุ่มที่สอนโดยวิธีสอนแบบธรรมดา และกลุ่มควบคุม

1.2 กลุ่มที่สอนโดยวิธีสอนแบบธรรมดา มีความรู้ ความเข้าใจ และ
ทัศนคติเกี่ยวกับความรับนิชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุม"

ดังนั้นทดสอบด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนรวม โดยใช้คะแนนจากการทดสอบ
ครั้งแรกเป็นตัวแปรร่วม ดังแสดงในตาราง 6 และ 7

ตาราง 6 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนรวมของคะแนนความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความ
รับนิชอบของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม

Source	SS	df	MS	F
วิธีการ	96.97	2	48.49	6.15*
ระดับพัฒนาการทางสติปัญญา	24.92	2	12.46	1.58
Interaction	4.03	4	1.01	0.13
Error	631.10	80	7.89	
Total	757.02	88		

$$F_{.05} = 3.123 ; df = 2, 80$$

$$F_{.05} = 2.497 ; df = 4, 80$$

จากตาราง 6 แสดงว่า

1. ความรู้ ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบ ภายหลังการทดลองสอนของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มที่สอนโดยวิธีสอนแบบธรรมคา และกลุ่มควบคุม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หมายความว่าจากการใช้วิธีที่แตกต่างกัน คือวิธีกลุ่มสัมพันธ์ วิธีสอนแบบธรรมคา และวิธีควบคุมจะส่งผลให้เด็กมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องความรับผิดชอบแตกต่างกัน เพื่อให้ทราบว่าวิธีใดส่งผลให้เด็กมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบมากกว่า จึงนำคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วของความรู้ ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบของกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มมาเปรียบเทียบโดยใช้

Newman - Keuls Test ดังแสดงในตาราง 7

2. ความรู้ ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบ ภายหลังการทดลองสอนของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ในแต่ละระดับพัฒนาการทางสติปัญญา มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ หมายความว่า ระดับพัฒนาการทางสติปัญญาทั้ง 3 ชั้น คือ ขั้นก้าวไปสู่ขั้นรูปธรรม ขั้นรูปธรรม และขั้นก้าวไปสู่ขั้นนามธรรม ไม่มีผลต่อความรู้ ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบ

3. ไม่มี Interaction ระหว่างระดับพัฒนาการทางสติปัญญาและวิธีการ หมายความว่า ไม่มีร่วมกันระหว่างวิธีการสอนและระดับพัฒนาการทางสติปัญญา หากพอที่จะทำให้คะแนนความรู้ความเข้าใจในเรื่องความรับผิดชอบของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 7 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วของความรู้ ความเข้าใจ
ในเรื่องความรับผิดชอบเป็นรายคู่ในแต่ละวิธีการ โดยใช้ Newman - Keuls Test

วิธีการ		วิธีควบคุม	วิธีการสอนแบบธรรมชาติ	วิธีกลุ่มสัมพันธ์
	$\bar{X}$	20.62	22.34	23.11
วิธีควบคุม	20.62	-	2.12*	2.50*
วิธีการสอนแบบธรรมชาติ	22.34	-	-	0.78
วิธีกลุ่มสัมพันธ์	23.11	-	-	-
r			2	3
$q_{.95}(r, 87)$			2.82	3.38
$q_{.95}(r, 87) \sqrt{MS_{error}/n}$			1.45	1.73

จากตาราง 7 แสดงว่า

1. กลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์มีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบ สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1.1
2. กลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์และกลุ่มที่สอนโดยวิธีสอนแบบธรรมชาติ มีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน ข้อ 1.1
3. กลุ่มที่สอนโดยวิธีสอนแบบธรรมดามีความรู้ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบ สูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1.2

ตาราง 8 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนรวม ของคะแนนทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ
ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม

Source	SS	df	MS	F
วิธีการสอน	4335.97	2	2166.99	27.37 *
ระดับพัฒนาการทางสติปัญญา	230.41	2	115.21	1.45
Interaction	96.63	4	24.16	0.31
Error	6335.01	80	79.19	
Total	10996.02	88		

$$F_{.05} = 3.123 ; df = 2, 80$$

$$F_{.05} = 2.497 ; df = 4, 80$$

จากตาราง 8 แสดงว่า

1. ทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบภายหลังการทดลองสอนของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มที่สอนโดยวิธีสอนแบบธรรมชาติ และกลุ่มควบคุม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หมายความว่าจากการใช้วิธีการสอนที่แตกต่างกัน คือ วิธีกลุ่มสัมพันธ์ วิธีสอนแบบธรรมชาติ และวิธีควบคุม จะส่งผลให้เด็กมีทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบแตกต่างกัน เพื่อให้ทราบว่าวิธีการใดส่งผลให้เด็กมีทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบได้สูงกว่า จึงนำคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วของทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบของกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มมาเปรียบเทียบโดยใช้ Newman - Keuls Test ดังแสดงในตาราง 9

2. ทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบภายหลังการทดลองสอนของกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ในแต่ละระดับพัฒนาการทางสติปัญญา มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

หมายความว่า ระดับพัฒนาการทางสติปัญญาทั้ง 3 ชั้น คือชั้นก้าวไปสู่ขั้นรูปธรรม ขั้นรูปธรรม และขั้นก้าวไปสู่ขั้นนามธรรม ไม่มีผลต่อทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ

3. ไม่มี Interaction ระหว่างระดับพัฒนาการทางสติปัญญาและวิธีการ หมายความว่าไม่มีร่วมกันระหว่างวิธีการสอนและระดับพัฒนาการทางสติปัญญามากพอที่จะทำให้เกิดแนวโน้มทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 9 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วของทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบเป็นรายคู่ ในแต่ละวิธีการ โดยใช้ Newman - Keuls Test

วิธีการ		วิธีควบคุม	วิธีสอนแบบธรรมชาติ	วิธีกลุ่มสัมพันธ์
	$\bar{X}$	140.34	147.61	157.38
วิธีควบคุม	140.34	-	7.27*	17.03*
วิธีสอนแบบธรรมชาติ	147.61	-	-	9.76*
วิธีกลุ่มสัมพันธ์	157.38	-	-	-
r			2	3
$q_{.95}(r, 87)$			2.82	3.38
$q_{.95}(r, 87) / \sqrt{MS_{error}/n}$			4.58	5.43

จากตาราง 9 แสดงว่า

1. กลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์มีทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มที่สอนโดยวิธีสอนแบบธรรมชาติ และกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1.1

2. กลุ่มที่สอนโดยวิธีสอนแบบธรรมชาติมีทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1.2

4

การทดสอบสมมติฐานข้อ 2 ในกลุ่มเด็กที่ได้รับการสอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกันจะได้รับผลในการเรียนรู้เรื่องความรับผิดชอบแตกต่างกันหรือไม่

2.1 เด็กที่อยู่ในชั้นก้าวไปสู่ขั้นนามธรรม จะได้รับผลในการเรียนรู้เรื่องความรับผิดชอบ สูงกว่าเด็กที่อยู่ในขั้นรูปธรรม และชั้นก้าวไปสู่ขั้นรูปธรรม

2.2 เด็กที่อยู่ในขั้นรูปธรรมจะได้รับผลในการเรียนรู้เรื่องความรับผิดชอบสูงกว่าเด็กที่อยู่ในชั้นก้าวไปสู่ขั้นรูปธรรม

ตาราง 10 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนรวมของคะแนนความรู้ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบในแต่ละระดับพัฒนาการทางสติปัญญาของกลุ่มตัวอย่างที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์

Source	SS	df	MS	F
Total	136.35	28		
Error	130.02	26	5.00	
ระดับพัฒนาการทางสติปัญญา	6.33	2	3.16	0.63

$$F_{.05} = 3.37 ; df = 2, 26$$

จากตาราง 10 แสดงว่า

ความรู้ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบภายหลังการทดลองสอนของกลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ในแต่ละระดับพัฒนาการทางสติปัญญา 3 ชั้น คือ ชั้นก้าวไปสู่ขั้นรูปธรรม ขั้นรูปธรรม และชั้นก้าวไปสู่ขั้นนามธรรม มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ หมายความว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องความรับผิดชอบไม่แตกต่างกันซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 2

ตาราง 11 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนรวมของคะแนนทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ
ในแต่ละระดับพัฒนาการทางสติปัญญาของกลุ่มตัวอย่างที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์

Source	SS	df	MS	F
Total	2157.57	28		
Error	2012.98	26	77.42	
ระดับพัฒนาการทางสติปัญญา	144.59	2	72.29	0.93

$$F_{.05} = 3.37 ; df = 2, 26$$

จากตาราง 11 แสดงว่า

ทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบภายหลังการทดลองสอนของกลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ ในแต่ละระดับพัฒนาการทางสติปัญญา 3 ชั้น คือ ชั้นก้าวไปสู่ขั้นรูปธรรม ขั้นรูปธรรม และชั้นก้าวไปสู่ขั้นนามธรรม มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ หมายความว่า ในกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกัน มีทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน

ข้อ 2

6

การทดสอบสมมติฐานข้อ 3 "ผลรวมของระดับพัฒนาการทางสติปัญญาและวิธีการสอน จะให้ผลต่อการเรียนรู้เรื่องความรับผิดชอบแตกต่างกัน"

จากตาราง 6 และ 8 แสดงให้เห็นว่า ไม่มีผลรวม (Interaction) ระหว่างระดับพัฒนาการทางสติปัญญา และวิธีการ หมายความว่า ไม่มีผลรวมกับระหว่างวิธีการสอน และระดับพัฒนาการทางสติปัญญาตามที่คาดว่าจะได้ทั้งคะแนนความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องความรับผิดชอบและทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 3

ตอนที่ 3 การทดสอบความคงทนของการเรียนรู้ (Retention) ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มที่ใช้วิธีการที่แตกต่างกัน โดยเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนจากการทดสอบครั้งที่หนึ่งกับครั้งที่สาม และเปรียบเทียบคะแนนจากการทดสอบครั้งที่สองกับครั้งที่สาม เพื่อเป็นการทดสอบสมมติฐานข้อ 4 ซึ่งการทดสอบครั้งที่สามนี้ กระทำเมื่อสิ้นสุดการทดสอบครั้งที่สองไปแล้วเป็นเวลา 15 วัน

การทดสอบสมมติฐานข้อ 4 "การใช้วิธีการสอนต่างกันทำให้ความคงทนของการเรียนรู้เรื่องความรับผิดชอบต่างกัน ดังนี้"

4.1 กลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ จะมีความคงทนของการเรียนรู้ทั้งทางด้านความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ

4.2 กลุ่มที่ใช้วิธีสอนแบบธรรมชา ไม่มีมีความคงทนของการเรียนรู้ทั้งทางด้านความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ"

ตาราง 12 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความรู้ ความเข้าใจในเรื่องความรับผิดชอบ
จากคะแนนการทดสอบครั้งที่หนึ่งกับครั้งที่สาม และคะแนนการทดสอบครั้งที่สองกับครั้งที่สาม
ในกลุ่มที่ 1 วิชาศึกษาศาสตร์

การทดสอบ	ความรู้ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบ			
	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3
$\bar{X}$	21.7	23.3	23.5	23.3
n	30	30	30	30
S_d	3.46		1.59	
t	2.53*		0.69	

$$t_{.05} = 2.045 ; df = 29$$

จากตาราง 12 แสดงว่า

คะแนนความรู้ความเข้าใจในเรื่องความรับผิดชอบจากการทดสอบครั้งที่หนึ่ง
และครั้งที่สาม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่จากคะแนน
จากการทดสอบครั้งที่สอง และครั้งที่สาม มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
หมายความว่า หลังจากการสอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์แล้วเป็นเวลา 15 วัน คะแนนจากการ
ทดสอบครั้งที่สามลดลงเพียงเล็กน้อย และยังคงสูงกว่าผลจากการทดสอบครั้งที่หนึ่งอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า มีความคงทนของกระบวนการเรียนรู้ด้านความรู้ความเข้าใจ
เรื่องความรับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 4.1

ตาราง 13 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบจาก
คะแนนการทดสอบครั้งที่หนึ่งกับครั้งที่สาม และคะแนนจากการทดสอบครั้งที่สองกับครั้งที่สาม
ในกลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์

การทดสอบ ค่าสถิติ	ทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ			
	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3
$\bar{X}$	140.60	157.23	156.03	157.23
n	30	30	30	30
S_d	13.86		10.31	
t	6.58 *		0.64	

$$t_{.05} = 2.045 ; df = 29$$

จากตาราง 13 แสดงว่า

คะแนนทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบจากการทดสอบครั้งที่หนึ่งและครั้งที่
สาม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่คะแนนจากการทดสอบ
ครั้งที่สอง และครั้งที่สามมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ หมายความว่า
หลังจากการสอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์แล้วเป็นเวลา 15 วัน คะแนนจากการทดสอบครั้งที่สาม
เพิ่มขึ้นจากการทดสอบครั้งที่สองเล็กน้อยและสูงกว่าผลจากการทดสอบครั้งที่หนึ่งอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่ามีความคงทนของการเรียนรู้ด้านทัศนคติต่อการแสดงความ
รับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 4.1

ตาราง 14 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความรู้ความเข้าใจในเรื่องความรับผิดชอบ
จากคะแนนการทดสอบครั้งที่หนึ่งกับครั้งที่สาม และคะแนนการทดสอบครั้งที่สองกับครั้งที่สาม
ในกลุ่มที่ใช้วิธีสอนแบบธรรมชาติ

การทดสอบ	ความรู้ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบ			
	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3
$\bar{X}$	20.27	19.77	22.1	19.77
n	30	30	30	30
s_d	4.33		3.67	
t	0.63		3.48*	

$$t_{.05} = 2.045 ; df = 29$$

จากตาราง 14 แสดงว่า

คะแนนความรู้ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบจากการทดสอบครั้งที่หนึ่งและครั้งที่สามแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่คะแนนจากการทดสอบครั้งที่สองและครั้งที่สาม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หมายความว่าหลังจากการสอนเรื่องความรับผิดชอบโดยวิธีการสอนแบบธรรมชาติแล้วเป็นเวลา 15 วัน คะแนนจากการทดสอบครั้งที่สามลดลงจากการทดสอบครั้งที่สอง ซึ่งทำให้มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคะแนนจากการทดสอบครั้งที่สามยังมีค่าลดลงจากการทดสอบครั้งที่หนึ่งเล็กน้อย แสดงว่าไม่มีความคงทนของการเรียนรู้ด้านความรู้ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 4.2

ตาราง 15 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนทัศนคติต่อการแสดงความรักนิชชอมจากการทดสอบครั้งที่หนึ่งกับครั้งที่สาม และคะแนนการทดสอบครั้งที่สองกับการทดสอบครั้งที่สาม ในกลุ่มที่ใช้วิธีสอนแบบธรรมชาติ

การทดสอบ ค่าสถิติ	ทัศนคติต่อการแสดงความรักนิชชอม			
	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3
$\bar{x}$	143.03	144.07	148.00	144.07
n	30	30	30	30
s_d	7.23		10.42	
t	0.76		2.07 *	

$$t_{.05} = 2.045 ; df = 29$$

จากตาราง 15 แสดงว่า

คะแนนทัศนคติต่อการแสดงความรักนิชชอมจากการทดสอบครั้งที่หนึ่งและครั้งที่สาม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ละคะแนนจากการทดสอบครั้งที่สองและครั้งที่สามมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หมายความว่า หลังการสอนโดยวิธีสอนแบบธรรมชาติแล้วเป็นเวลา 15 วัน คะแนนจากการทดสอบครั้งที่สาม ลดลงจากการทดสอบครั้งที่สอง ซึ่งทำให้มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบครั้งที่สาม จะเห็นว่าแม้จะมีค่าสูงกว่าจากการทดสอบครั้งที่หนึ่ง แต่ก็มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าไม่มีความคงทนของการเรียนรู้ด้านทัศนคติต่อการแสดงความรักนิชชอม จึง สอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 4.2

ตาราง 16 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความรู้ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบ
จากคะแนนการทดสอบครั้งที่หนึ่งกับครั้งที่สาม และจากคะแนนการทดสอบครั้งที่สองกับ
ครั้งที่สาม ในกลุ่มควบคุม

การทดสอบ ค่าสถิติ	ความรู้ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบ			
	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3
$\bar{x}$	20.47	20.57	20.47	20.57
n	30	30	30	30
s_d	3.67		3.84	
t	0.15		0.14	

$$t_{.05} = 2.045 ; df = 29$$

จากตารางที่ 16 แสดงว่า

คะแนนความรู้ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบจากการทดสอบครั้งที่หนึ่ง
กับครั้งที่สาม และการทดสอบครั้งที่หนึ่งกับการทดสอบครั้งที่สอง ในกลุ่มควบคุม มีความแตกต่าง
กันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ หมายความว่า เมื่อสิ้นสุดการทดสอบครั้งที่สองไปแล้ว
เป็นเวลา 15 วัน ความรู้ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบไม่แตกต่างไปจากผลการทดสอบ
ครั้งที่หนึ่งและครั้งที่สอง

ตาราง 17 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบจาก
คะแนนการทดสอบครั้งที่หนึ่งกับครั้งที่สาม และคะแนนจากการทดสอบครั้งที่สองกับครั้งที่สาม
ในกลุ่มควบคุม

การทดสอบ ค่าสถิติ	ทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ			
	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3
$\bar{x}$	143.83	141.87	141.30	141.87
n	30	30	30	30
s_d	11.75		8.82	
t	0.92		0.35	

$$t_{.05} = 2.045 ; df = 29$$

จากตาราง 17 แสดงว่า

คะแนนทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ จากการทดสอบครั้งที่หนึ่งกับครั้งที่สาม และจากการทดสอบครั้งที่สองกับครั้งที่สาม ในกลุ่มควบคุม มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ หมายความว่า เมื่อสิ้นสุดการทดสอบครั้งที่สองไปแล้วเป็นเวลา 15 วัน ทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบไม่แตกต่างไปจากผลการทดสอบครั้งที่หนึ่งและครั้งที่สอง

ผลจากการศึกษาในตอนี่ 3 นี้ แสดงว่าในกลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์จะมีความคงทนของการเรียนรู้ ทั้งทางค่านิยม ความเข้าใจและทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ แก่กลุ่มที่สอนโดยวิธีสอนแบบธรรมดาไม่มีความคงทนของการเรียนรู้ ทั้งทางค่านิยม ความเข้าใจและทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 4

บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทย่อ

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อจะได้ทราบว่าการสอนเรื่องความรับผิดชอบแก่กลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มที่ใช้วิธีสอนแบบธรรมชาติ และกลุ่มควบคุม ทั้ง 3 กลุ่มนี้กลุ่มใดจะได้รับผลดีในการเรียนรู้มากที่สุด ในด้านต่อไปนี้

1.1 ความรู้ความเข้าใจในเรื่องความรับผิดชอบ

1.2 ทักษะการแสดงความรับผิดชอบ

2. เพื่อศึกษาว่าการสอนเรื่องความรับผิดชอบ โดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์จะมีผลแตกต่างกับระหว่างเด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกันหรือไม่ อย่างไร

3. เพื่อศึกษาดราม (Interaction) ของวิธีการสอน และระดับพัฒนาการทางสติปัญญา ที่มีต่อเรื่องความรับผิดชอบ

4. เพื่อศึกษาความคงทนของการเรียนรู้ (Retention) เรื่องความรับผิดชอบจากการใช้วิธีการสอนต่างกัน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2524 จำนวน 90 คน โดยการสุ่มตัวอย่างจากเด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกัน 3 ชั้น คือ

1. ขั้นก้าวไปสู่ขั้นรูปธรรม (The Transitional to Concrete Operations) จำนวน 30 คน

2. ขั้นรูปธรรม (The Period of Concrete Operations) จำนวน 30 คน

3. ขั้นการไปสู่ขั้นนามธรรม (The Transitional to Formal Operations) จำนวน 30 คน

เมื่อได้กลุ่มตัวอย่าง 90 คนแล้วใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ 30 คน กลุ่มที่ใช้วิธีสอนแบบธรรมดา 30 คน และกลุ่มควบคุม 30 คน โดยให้เด็กในแต่ละกลุ่มมีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาทั้ง 3 ชั้น ชั้นละ 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบ จำนวน 28 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น

2. แบบทดสอบวัดทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ จำนวน 38 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น

3. เครื่องมือวัดระดับพัฒนาการทางสติปัญญาตามทฤษฎีของเพียเจต์ ซึ่งประกอบด้วย

3.1 เครื่องมือวัด ระดับพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นรูปธรรม ซึ่งใช้เครื่องมือ 5 ชุด คือ

ก. เครื่องมือวัดเรื่องการรวมประเภท (Class Inclusion)

ข. เครื่องมือวัดเรื่องการอนุรักษ์ปริมาณที่ต่อเนื่อง (Conservation of Continuous Quantity)

ค. เครื่องมือวัดเรื่องการอนุรักษ์น้ำหนัก (Conservation of Weight)

3.2 เครื่องมือวัดระดับสติปัญญาในขั้นนามธรรม

4. โครงการสอนเรื่องความรับผิดชอบโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์และวิธีสอนแบบธรรมดา
วิธีดำเนินการรวบรวมข้อมูล ทำตามลำดับดังนี้

1. ทำการทดสอบกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม โดยใช้แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบ และแบบทดสอบวัดทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ

2. ทำการทดลองสอนเรื่องความรับผิดชอบ หลังจากการทดสอบในข้อ 1 สิ้นสุดไปแล้วเป็นเวลา 2 สัปดาห์ โดยให้วิธีการต่าง ๆ กัน คือ

กลุ่มที่ 1 ทดลองสอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งแบ่งกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. กิจกรรมเตรียมตัวเด็กในการเรียนวิธีกลุ่มสัมพันธ์ ใช้เวลาครึ่งวัน
2. กิจกรรมที่สอนเรื่องความรับผิดชอบใช้เวลาวันครึ่ง ตามโครงการสอนในภาคผนวก

ภาคผนวก

กลุ่มที่ 2 ทดลองสอนโดยวิธีสอนแบบธรรมชาติ ใช้เวลาในการสอน 3 ชั่วโมง ติดต่อกัน

ตามโครงการสอนในภาคผนวก

กลุ่มที่ 3 ไม่ได้รับการสอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์และวิธีสอนแบบธรรมชาติจากผู้วิจัย ถือว่าเป็นกลุ่มควบคุม

3. ภายหลังจากการทดลองสอนแล้วทำการทดสอบทันทีด้วยแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบ และแบบทดสอบวัดทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบต่อกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม

4. หลังจากนั้นอีก 2 สัปดาห์ ทำการทดสอบซ้ำอีกครั้งด้วยแบบทดสอบชุดเดิมกับกลุ่มตัวอย่างทั้งสามกลุ่ม

5. นำผลที่ได้จากการทดสอบมาทำการวิเคราะห์ เพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป
วิธีจัดการกับข้อมูล

1. นำผลจากการทดสอบมาตรวจให้คะแนนความถี่การให้คะแนนที่ได้กำหนดไว้
2. หาค่าสถิติพื้นฐาน ของคะแนนที่ได้จากการทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบต่อ และทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบต่อ

3. ทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นของสถิติที่จะใช้วิเคราะห์ข้อมูล โดยการทดสอบ

3.1 การแจกแจงความโค้งปกติ (Normal Distribution)

3.2 การเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวน (Homogeneity of Variance)

4. เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการทดสอบครั้งที่หนึ่ง (Pre - test) และการทดสอบครั้งที่สอง (Post - test) ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม

5. ทดสอบความแตกต่างของผลการเรียนรู้ ด้านความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบของการทดสอบครั้งที่หนึ่ง และครั้งที่สอง ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนรวม (ANCOVA) โดยใช้คะแนนจากการทดสอบครั้งแรกเป็นตัวแปรรวม

6. เมื่อค่าวิเคราะห์ความแปรปรวนรวมมีนัยสำคัญทางสถิติแล้ว จึงเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเป็นรายกลุ่ม โดยใช้ Newman - Kuels Test

7. ทดสอบความแตกต่างของผลการเรียนรู้ ด้านความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ ของกลุ่มตัวอย่างหลังจากการสอนโดยใช้กลุ่มสัมพันธ์ ในแต่ละระดับสติปัญญาทั้ง 3 ชั้น ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนรวม (ANCOVA) โดยใช้คะแนนจากการทดสอบครั้งแรกเป็นตัวแปรรวม

8. ทดสอบความแตกต่างระหว่างการทดสอบครั้งที่หนึ่ง กับการทดสอบครั้งที่สาม และระหว่างการทดสอบครั้งที่สองกับการทดสอบครั้งที่สาม ทั้ง 3 กลุ่ม เพื่อพิจารณาความคงทนของการเรียนรู้ (Retention) โดยใช้ t - test

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. เมื่อทดลองสอนเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมแล้ว ผลปรากฏว่า กลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีสอนแบบธรรมดา มีความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมเพิ่มขึ้นจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับกลุ่มควบคุมมีความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างจากเดิมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ผลการเปรียบเทียบความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ปรากฏว่า การทดลองสอนเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ วิธีสอนแบบธรรมดาและวิธีควบคุม ส่งผลให้เด็กมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่า

2.1 กลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ มีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 กลุ่มที่สอนโดยวิธีสอนแบบธรรมชาติมีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 กลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ มีความรู้ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบ แตกต่างจากกลุ่มที่สอนโดยวิธีสอนแบบธรรมชาติอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ผลการเปรียบเทียบทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ปรากฏว่า การทดลองสอนเรื่องความรับผิดชอบโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ วิธีสอนแบบธรรมชาติ และวิธีควบคุม ส่งผลให้เด็กมีทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่า

3.1 กลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์มีทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 กลุ่มที่สอนโดยวิธีสอนแบบธรรมชาติ มีทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 กลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์มีทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มที่สอนแบบธรรมชาติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลการเปรียบเทียบความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบของกลุ่มตัวอย่างที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ ปรากฏว่า ในกลุ่มเด็กที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกัน มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5. ผลการเปรียบเทียบทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบของกลุ่มตัวอย่างที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ ปรากฏว่า ในกลุ่มเด็กที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกัน มีทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

6. ผลการศึกษาผลรวม (Interaction) ของระดับพัฒนาการทางสติปัญญา และวิธีการสอน พบว่า ไม่มีผลรวมของระดับพัฒนาการทางสติปัญญาและวิธีการสอน

7. ผลการศึกษาความคงทนของการเรียนรู้ (Retention) ด้านความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบ เมื่อสิ้นสุดการทดลองสอนไปแล้วเป็นเวลา 15 วัน ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า

7.1 กลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ มีความคงทนของการเรียนรู้ โดยมีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบสูงกว่า ผลการทดสอบครั้งที่หนึ่งอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

7.2 กลุ่มที่สอนโดยวิธีสอนแบบธรรมดา ไม่มีความคงทนของการเรียนรู้ โดยมีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบ แตกต่างจากผลการทดสอบครั้งที่หนึ่ง อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

7.3 กลุ่มควบคุมมีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบ แตกต่าง จากผลการทดสอบครั้งที่หนึ่ง อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

8. ผลการศึกษาความคงทนของการเรียนรู้ (Retention) ด้านทัศนคติ ต่อการแสดงความรับผิดชอบ เมื่อสิ้นสุดการทดลองสอนไปแล้ว เป็นเวลา 15 วัน ของกลุ่ม ตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า

8.1 กลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ มีความคงทนของการเรียนรู้ โดยมี ทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบสูงกว่าผลการทดสอบครั้งที่หนึ่งอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

8.2 กลุ่มที่สอนโดยวิธีสอนแบบธรรมดา ไม่มีความคงทนของการเรียนรู้ โดยมีทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ แตกต่างจากผลการทดสอบครั้งที่หนึ่งอย่างไม่มีนัย สำคัญทางสถิติ

8.3 กลุ่มควบคุมมีทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบแตกต่างจากผลการ ทดสอบครั้งที่หนึ่ง อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

1. ผลการเปรียบเทียบความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบ ของกลุ่ม ตัวอย่างทั้งสามกลุ่มภายหลังการทดลองสอนแล้ว ปรากฏว่า ทั้งสามกลุ่มมีความรู้ ความเข้าใจ

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีสอนแบบธรรมคามีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจากทั้งกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ และกลุ่มที่ได้รับการสอนแบบธรรมคานั้นได้รับการสอนเนื้อหาความรับผิดชอบอย่างมีวิธีการในการถ่ายทอดและปลูกฝัง มีจุดมุ่งหมายในการสอน มีโครงการสอน มีการประเมินผลที่เป็นระบบ และมีอุปกรณ์การสอน เป็นต้น ดังที่ สมถวิล อัจฉรินทร์ (สมถวิล อัจฉรินทร์ 2505 : 7) ได้เสนอวิธีการสอนที่ได้ผลไว้ว่า ครูควรจะต้องจุดมุ่งหมายในการสอน ควรใช้อุปกรณ์การสอนเข้าช่วย ควรจัดกิจกรรมที่น่าสนใจให้มีส่วนร่วมในกิจกรรม มีการรายงานอภิปราย และโต้วาที และ จิรพันธ์ เขมะสุวรรณ (จิรพันธ์ เขมะสุวรรณ 2517 : 15) พบว่า การใช้อุปกรณ์การสอนจะช่วยให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจบทเรียนดี และยังช่วยกระตุ้นความสนใจเด็กอีกด้วย สำหรับกลุ่มควบคุมซึ่งมิได้รับการสอนแต่อย่างใดโดยตรงในเรื่องความรับผิดชอบ เด็กอาจจะมีโอกาสเพียงได้เรียนรู้จากประสบการณ์ หรือสังคมรอบตัว หรือได้รับการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ เป็นครั้งคราว แม้ว่าครอบครัวจะทำหน้าที่อบรมและมีโอกาสทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่เด็ก แต่ก็มิได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะทำหน้าที่อบรมได้เหมือนกัน หรือมีการถ่ายทอดเป็นแบบเดียวกันเสมอไป เนื่องจากเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละครอบครัวซึ่งแตกต่างกันออกไป (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522 : 32) ฉะนั้นความรู้ที่ได้รับโดยวิธีนี้จึงอาจจะไม่ครอบคลุมเนื้อหา และถูกต้องสมบูรณ์เหมือนกับ การได้รับการเรียนรู้จากผู้สอนโดยตรง กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีสอนแบบธรรมคามีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุม

เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยของความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบที่ปรับแล้วของกลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีสอนแบบธรรมคามาเปรียบเทียบกันแล้ว ปรากฏว่าทั้งสองกลุ่มมีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ พัทรี เอี่ยมทัศน (พัทรี เอี่ยมทัศน 2518 : ๖) ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบการสอนวิชาคณิตศาสตร์หน่วย "ร้อยละ" โดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์และวิธีสอนแบบธรรมคา ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลปรากฏว่า การทดสอบ

หลังการสอนทั้งสองวิธีทำให้สัมฤทธิ์ผลในการเรียนระหว่างนักเรียนทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และยังสอดคล้องกับ ปัทมา เทพธิดรพงศ์ (ปัทมา เทพธิดรพงศ์ 2516 : 85) ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่องการสอนอ่านเอาเรื่องภาษาอังกฤษ ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และด้วยวิธีแปล ผลปรากฏว่า ความแตกต่างของสัมฤทธิ์ผลในการเรียนของ นักเรียนทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ ในปี 2523 ขวดี นาคทัต ได้ทำการวิจัย เรื่องอิทธิพลของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาที่ละอรรณ และควมมีวินัยแห่งตน ซึ่งปรากฏผลเช่นเดียวกัน คือ พบว่าการเรียนรูของนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีสอนแบบปกติแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (ขวดี นาคทัต 2524 : 43) ฉะนั้นแม้ว่า การสอนทั้งสองวิธี จะมีลักษณะแตกต่างกัน แต่ใช้เนื้อหาในการทดลองสอนเหมือนกันทุกประการ ด้วยเหตุนี้เมื่อพิจารณาเฉพาะด้านความรู้ ความเข้าใจแล้ว วิธีการสอนที่แตกต่างกันจึงไม่ทำให้ความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องความรับผิดชอบต่างกัน

2. ผลการเปรียบเทียบทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบของกลุ่มตัวอย่าง ทั้งสามกลุ่มภายหลังจากการทดลองสอนเรื่องความรับผิดชอบ พบว่าทั้งสามกลุ่มมีทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อนำคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วของคะแนนทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบมาเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า กลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ และกลุ่มที่ใช้วิธีสอนแบบธรรมดา มีทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบดีกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีสอนแบบธรรมดา นั้นได้รับความรู้ในด้านความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น และได้รับความรู้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดการพัฒนาทางด้านทัศนคติไปในทางที่ดี เพราะความรู้เป็นองค์ประกอบด้านหนึ่งของทัศนคติ ดังที่ประภาเพ็ญ สุวรรณ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ 2520 : 9) สรุปว่า องค์ประกอบของทัศนคติมีสามองค์ประกอบ คือ องค์ประกอบทางความรู้ ทัศนคติ หรือความรู้ ด้านความรู้สึก และด้านการปฏิบัติ เมื่อกลุ่มตัวอย่างทั้งสองได้รับความรู้ อย่างถูกต้องแล้วย่อมจะเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปในทางที่ดีขึ้น

สำหรับการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบที่ปรับแล้วของกลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีสอนแบบธรรมดา ปรากฏว่า กลุ่มที่ได้รับการสอน

โดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ มีทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบดีกว่ากลุ่มที่สอนโดยวิธีการสอนแบบ
 ขรรมดา ทั้งนี้เพราะในการเรียนการสอนที่เด็กได้มีส่วนร่วม ได้แก้ปัญหา เพื่อเรียนรู้สิ่ง
 ต่าง ๆ ด้วยตนเองนั้น ทำให้เด็กมีทัศนคติที่ต่อเนื่องหาวิชามากกว่าการสอนที่เป็นลักษณะที่
 ครูบรรยายอยู่แต่ฝ่ายเดียวเป็นส่วนใหญ่ ดังเช่นจากผลการวิจัยของ วรณี ศิวกุล
 (วรณี ศิวกุล 2524 : 47) ที่ทำการวิจัยเรื่องการถ่ายทอดคหทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
 ในจังหวัดนครปฐม พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการถ่ายทอดด้วยวิธีแบบอยู่ค่ายพักแรมมี
 ทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ดีกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการถ่ายทอดด้วยวิธีสอนใน
 ห้องเรียน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ วิริยะ บุญยะนิवासัน (วิริยะ บุญยะนิवासัน
 2523 : 50) ซึ่งได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบการสอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ กับการสอนแบบ
 ขรรมดา ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งผลปรากฏว่า นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยวิธีกลุ่ม
 สัมพันธ์มีพัฒนาการทัศนคติทางจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนโดยวิธีการสอนแบบขรรมดา
 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการวิจัยของ มณฑา
 ขงอินเนตร นันทนา เทพบริรักษ์ และสุภาพรณ พวงจันทร์เพชร ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบ
 การสอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ และการสอนแบบขรรมดาในวิชาต่าง ๆ พบว่า การสอนโดย
 วิธีกลุ่มสัมพันธ์ทำให้นักเรียนมีทัศนคติต่อการเรียนการสอนดีกว่าการสอนโดยวิธีการสอน
 แบบขรรมดา เนื่องจากวิธีกลุ่มสัมพันธ์นั้น เป็นวิธีที่เด็กได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ได้คิด
 วิเคราะห์ แก้ปัญหาด้วยตนเอง และได้ทำงานเป็นกลุ่มจึงย่อมจะทำให้ทัศนคติเปลี่ยนไปใน
 ทางที่ดีได้ ดังที่ นันทนา ภาคมณฑา (นันทนา ภาคมณฑา 2517 : 5) ได้กล่าวว่า
 การสอนให้มีคุณธรรมและมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น ผู้สอนต้องเน้นถึงการเรียนรู้ที่เกิด
 ขึ้นจากการค้นพบด้วยตนเอง ซึ่งรวมทั้งการแก้ปัญหาด้วย และ แฮนเดอร์สัน (Handerson.
 1907 : 5) ได้กล่าวถึงการสอนด้วยวิธีทำงานเป็นกลุ่มว่า เป็นการช่วยให้เด็กเห็นและ
 ค้นพบ ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นการช่วยพัฒนาความร่วมมือในการทำงานร่วมกับ
 ผู้อื่น ซึ่ง ซิมบาร์โด (Zimbardo. 1969 : 20) ได้กล่าวถึงการสอนแบบนี้ว่า กลุ่ม
 จะเป็นเครื่องมือในการสอนอย่างหนึ่งที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านทัศนคติและ
 พฤติกรรม

3. ผลการศึกษาการสอนเรื่องความรับผิดชอบโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ของเด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกัน พบว่า ความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้เพราะ จริยธรรมด้านความรับผิดชอบ นั้นเด็กได้รับการปลูกฝังมาจากครอบครัว จากถาวรรมเลี้ยงดู และจากสังคมรอบตัวตั้งแต่เล็ก ๆ เช่น พอแม่มอบหมายงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ภายในบ้านให้เด็กช่วยทำตามความสามารถ เป็นต้น เด็กจะเริ่มมีความรับผิดชอบตั้งแต่อายุได้ 6 ขวบ จากการวิจัยของ ทัพย์สุภา นิลสินธพ (ทัพย์สุภา นิลสินธพ 2523 : 48) ได้ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางจริยธรรมกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า จริยธรรมความรับผิดชอบเกิดในเด็กวัย 6 ปี คือเด็กในวัยนี้จะมีจริยธรรมด้านความรับผิดชอบอยู่เหนือเกณฑ์ 80 % ดังนั้นระดับพัฒนาการทางสติปัญญาจึงไม่มีผลต่อการเรียนรู้ในเรื่องความรับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ สุริยา เหมตะศิลป์ (สุริยา เหมตะศิลป์ 2521 : 58) เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรม ระดับสติปัญญา และการยอมรับตนเองของเด็กวัยรุ่นตอนต้น พบว่า การให้เหตุผลเชิงจริยธรรม และระดับสติปัญญาไม่มีความสัมพันธ์กัน นอกจากนี้การวิจัยของ วิรัช จาบลนอม (วิรัช จาบลนอม 2520 : 62) ศึกษาเปรียบเทียบ การคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์ และการคิดหาเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับอายุ 13 และ 15 ปี ในกรุงเทพมหานคร พบว่า การคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์กับการคิดหาเหตุผลเชิงจริยธรรมไม่มีความสัมพันธ์กันแต่อย่างใด

4. จากการศึกษาผลรวม (Interaction) ของระดับพัฒนาการทางสติปัญญาและวิธีสอน พบว่า ไม่มีผลรวมระหว่างระดับพัฒนาการทางสติปัญญาและวิธีการสอน แสดงว่า เมื่อใช้วิธีการแต่ละวิธีกับกลุ่มที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่าง ๆ กันทั้ง 3 กลุ่ม ไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งทางด้านความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ

5. จากการศึกษาเรื่องความคงทนของการเรียนรู้ (Retention) ภายหลังจากสิ้นสุดการทดลองสอนไปแล้วเป็นเวลา 15 วัน ของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีสอนต่างกัน พบว่า กลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์นั้น มีความคงทนของการเรียนรู้ทั้งทางด้านความรู้ ความเข้าใจ และ

ทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ ส่วนกลุ่มที่ใช้วิธีสอนแบบธรรมดาไม่มีความคงทนของ
การเรียนรู้ทั้งทางความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ ทั้งนี้
เนื่องจากวิธีกลุ่มสัมพันธ์เป็นวิธีที่ใช้กลุ่มในการแก้ปัญหาหรือกระทำสิ่งใดร่วมกัน เพื่อเรียนรู้
สิ่งต่าง ๆ ผู้เรียนจะเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง และใช้วิธีวิเคราะห์พฤติกรรมของ
ผู้เรียน ซึ่งเกิดขึ้นในขณะที่เรียน เป็นกระบวนการสำคัญในการเรียนรู้ มิได้เกิดจากการ
ท่องจำ หรือเกิดจากการฟังเท่านั้น อุดลย์ วิเชียรเจริญ (อุดลย์ วิเชียรเจริญ 2514 : 3)
กล่าวไว้ว่า การศึกษาแบบที่เด็กไม่ได้คิด และไม่ได้ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เมื่อ
บทเรียนผ่านไปแล้ว เด็กก็อาจลืมได้ง่าย จากการวิจัยของ พรณี ลิ้มปัทนา (พรณี
ลิ้มปัทนา 2523 : 80) ศึกษาเปรียบเทียบการสอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีสอนแบบ
ธรรมดา ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และ อัจฉรา จตุรพิชพร (อัจฉรา จตุรพิชพร 2523:48)
ได้ทำการวิจัยในหัตถ์เองเดียวกัน พบว่า หลังจากการสอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ นักเรียนมีพัฒนา
การทางทัศนคติทางจริยธรรมสูงขึ้น และหลังจากการสอนไปแล้ว 1 เดือน ทัศนคติทาง
จริยธรรมของนักเรียนยังคงเท่าเดิม คือเท่ากับหลังจากการสอนใหม่ ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ
สุภาพรณ พวงจันเพชร (สุภาพรณ พวงจันเพชร 2520 : จ) ทำการวิจัยเรื่อง
การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาศีลธรรม หน่วย "คุณธรรมเสริมสร้างลักษณะนิสัย" โดย
วิธีกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีสอนแบบธรรมดา ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยวิธี
กลุ่มสัมพันธ์ทัศนคติเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีกว่า การเรียนการสอนแบบธรรมดา และ
สามารถคงทัศนคติไว้ได้หลังจากเรียนไปแล้ว 1 เดือน และยังสอดคล้องกับ มณฑา ชงอินเนตร
(มณฑา ชงอินเนตร 2521 : 56) ซึ่งทำการศึกษาเปรียบเทียบผลการสอนวิชาเรขาคณิต
โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีการสอนแบบธรรมดาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งได้ผลของ
การวิจัยในหัตถ์เองเดียวกัน

จากการวิจัยทั้งหมดที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยคิดว่า วิธีกลุ่มสัมพันธ์ เป็นวิธีที่เหมาะสม
ในการสอนเรื่องความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นคุณธรรมที่สำคัญยิ่งในสังคม เป็นคุณธรรมที่ควรปลูก
ฝังแก่เด็ก เพื่อให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี มีความรับผิดชอบ มีพลังที่จะต่อสู้อุปสรรคต่าง ๆ
ในการทำงาน มีความสามารถในการสร้างสรรค์สิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง และชาติ
บ้านเมือง เนื่องจากเด็กจะเริ่มมีคุณธรรมทางด้านนี้ตั้งแต่อายุ 6 ขวบ (ทิพย์สุตา นิลสินท

2523 : 48) ซึ่งเป็นวัยที่เด็กเริ่มเข้าโรงเรียน โรงเรียนจะเป็นสังคมใหม่ของเด็กต่อจากครอบครัว ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า บทบาทของโรงเรียนจึงมีมากในการปลูกฝังความรับผิดชอบ และถ้าใช้วิธีการปลูกฝังที่ดีก็จะเกิดผลดีแก่เด็กมาก ในการปลูกฝังคุณธรรมสร้างนิสัยนี้ นอกจากการจัดเนื้อหาให้เหมาะสมกับเหตุการณ์แล้ว ครูควรใช้วิธีการสอนที่ถูกต้อง เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีทักษะ ความสามารถ และทัศนคติที่ดีต่อสังคม (สุรินทร์ สรสิริ 2520 : 5) วิธีการสอนเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการปลูกฝัง และวิธีสอนเป็นกระบวนการที่ทำให้วัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของการศึกษาปรากฏผลขึ้นได้ ฉะนั้นวิธีการสอนจึงเปรียบเสมือนสะพานเชื่อมโยงวัตถุประสงค์กับผลให้ต่อเนื่องกัน (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2523:28) ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าวิธีการกลุ่มสัมพันธ์เป็นวิธีที่เหมาะสมในการปลูกฝังคุณธรรม เพราะทำให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีขึ้นต่อการเรียนการสอน และเนื้อหาวิชา ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว -

ฉันทนา ภาคบังคม (ฉันทนา ภาคบังคม 2517 : 25 อ้างอิงมาจาก Theodore Newcomb.) กล่าวว่า ทัศนคติมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้อย่าง

จะไม่เกิดขึ้นในการเรียนการสอนแบบธรรมดา แต่จะเกิดขึ้นในสภาพการเรียนยุคก้าวหน้า ก่อให้เกิดกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาปรับปรุงการเรียนการสอนในห้องเรียนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

นอกจากการใช้กลุ่มสัมพันธ์เป็นวิธีการสอนที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยยังมีความเห็นว่า ควรจะใช้วิธีการกลุ่มสัมพันธ์ในการสอนวิชาอื่น ๆ ด้วย เพราะจะไม่ทำให้เด็กเบื่อหน่ายการเรียน เด็กจะได้มีประสบการณ์ในการเรียนจากการทำกิจกรรม เช่น สถานการณ์จำลอง ละคร บทบาทสมมุติ อภิปราย เป็นการเร้าใจให้เด็กมีความสุข สนุกสนาน และมีบรรยากาศเป็นกันเอง ด้วย ซึ่งทำให้เด็กกล้าแสดงออก ผู้วิจัยคิดว่า แม้การใช้วิธีการนี้จะต้องทำให้ครูเตรียมตัวในการสอน มีการเตรียมตัวกับแผนการสอน และกับวิธีการที่ย่างยากซับซ้อนก็ตาม แต่ก็เกิดผลคุ้มค่า เพราะนอกจากจะทำให้เด็กได้รับความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาดีแล้ว ยังทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อเนื้อหาวิชานั้น ๆ ด้วย ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการเรียนการสอน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อตัวนักเรียนเองด้วย

ข้อเสนอแนะ ✓

1. ทางการศึกษา

1.1 การสอนเรื่องความรับผิดชอบโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ สามารถนำไปใช้กับเด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาตั้งแต่ขั้นก้าวไปสู่ขั้นรูปธรรม คือตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1.2 ควรสอนเรื่องความรับผิดชอบโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ให้ต่อเนื่องกันเพื่อให้เกิดความคงทนในด้านการเรียนรู้

1.3 ควรสอนคุณธรรมเรื่องความรับผิดชอบให้สัมพันธ์กับคุณธรรมด้านอื่น ๆ

1.4 ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาควรจัดวิธีกลุ่มสัมพันธ์ไว้ในคู่มือการสอน คำนิยมและคุณธรรมต่าง ๆ ในวิชาจริยศึกษา โดยทำโครงการสอนค่านิยมและคุณธรรมนั้น ๆ ไว้ด้วย

2. ทางการวิจัย

2.1 ควรทดลองสอนเรื่องความรับผิดชอบแก่เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาในชั้นก่อนปฏิบัติการ ซึ่งเป็นเด็กที่อยู่ในระดับชั้นต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เพื่อจะได้ทราบว่าสามารถเริ่มสอนคุณธรรมเรื่องนี้ในระดับใดได้ผลดีที่สุด

2.2 ควรศึกษาองค์ประกอบหรือตัวแปรอื่น ๆ ที่มีผลต่อการแสดงความรับผิดชอบ เช่น การอบรมเลี้ยงดู ฐานะของเศรษฐกิจของครอบครัว และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นต้น

2.3 ควรศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรับผิดชอบกับคุณธรรมด้านอื่น ๆ ด้วย เพื่อนำผลมาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนและหลักสูตรด้านจริยธรรมให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เช่น คุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย และความเชื่อมั่นในตนเอง

2.4 ในความรับผิดชอบแต่ละด้าน ควรศึกษาว่าเด็กในแต่ละระดับ พัฒนาการทางสติปัญญา มีความรับผิดชอบในด้านใดมากที่สุด

2.5 ควรจะได้้นำวิธีการสอนแบบอื่นมาทดลองสอนความรับผิดชอบด้วย เช่น การสอนแบบโปรแกรม เพื่อจะได้้นำผลมาเปรียบเทียบกับผลของการสอนแบบวิธีกลุ่มสัมพันธ์ ✓

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- การศาสนา, กรม กองวัฒนธรรม ศีลธรรมและวัฒนธรรมไทย 2521, 172 หน้า
- ก่อ สวัสดิพิพาณิชย์ "หลักธรรมประจำใจกับการฝึกความรับผิดชอบ" จุลสารสมาคมการศึกษา ฉบับที่ 8 สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย โรงพิมพ์บรรหาร 2505, 68 หน้า
- เกียรติ ศรีพจน์ "การฝึกให้เด็กรู้จักความรับผิดชอบ" จุลสารสมาคมการศึกษา ฉบับที่ 8 สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย โรงพิมพ์บรรหาร 2505, 68 หน้า
- เกื้อกูล ทาสีหรี "การศึกษาเปรียบเทียบสังคมประเพณีและบุคลิกภาพของบุคคลจากครอบครัว ที่ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่างกัน" วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2524, 186 หน้า อุดรธานี
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ "จริยธรรมในสังคมไทยในทัศนะของนักการศึกษา"
- วารสารสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 3 : 32 กันยายน 2522
- จรรยา สุวรรณทัต และคณะ พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม 1 : พื้นฐานความเข้าใจทางจิตวิทยา ไทยวัฒนาพานิช 2521, 110 หน้า
- จรัญญ์ เขมะสุวรรณ การใช้ประโยชน์สไลด์ เทปเสียงในการสอนวิชาสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2517, 56 หน้า อุดรธานี
- จันทน์ รักการดี คู่มือการปฏิบัติงานตามโครงการเร่งรัดพัฒนาชนบท เรื่องทัศนคติและความต้องการ โรงพิมพ์สวนทองถิ่น 2508, 87 หน้า
- ฉันทนา ภาคบงกช การสอนสังคมศึกษา หน่วย "วันสำคัญของชาติ" ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2517, 164 หน้า อุดรธานี
- ชวลี นาคทัต อิทธิพลของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศีลธรรม และความมีวินัยแห่งตน วิทยานิพนธ์ ค.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2524, 189 หน้า อุดรธานี

ชาวล แพร์ทกุล และคณะ หลักสูตรอบรมพิเศษวิชาการวัดผลการศึกษาาระยะสั้น

สำนักงานทดสอบ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2514, 102 หน้า

ชัยนาถ นาคบุปผา โลกของวัยรุ่น คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2513,
156 หน้า

เชิดศักดิ์ โขวาสินธุ์ การวัดทัศนคติและบุคลิกภาพ สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2520, 132 หน้า

_____ การศึกษาเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบบุคลิกภาพแบบอนุรักษนิยม ปริชญานิพนธ์
กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร 2516, 118 หน้า อักสำเนา

ชูชีพ อ่อนโคกสูง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแสดงตัว ความวิตกกังวล ความเชื่อมั่นใน
ตนเอง กับคุณธรรมแห่งพลเมืองดี วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2516,
104 หน้า

ชำนาญ พิสารตัน หนังสือเรียนสังคมศึกษา หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ไทยวัฒนาพานิช
2524, 88 หน้า

ชม ภูมิภาค "การปลูกฝังจริยธรรม" ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร 2(1) : 14 - 18 มิถุนายน - ธันวาคม 2520

_____ บทความทางวิทยุกระจายเสียง สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย 2518,
95 หน้า

คณีย งามมานะ ความรู้สึกรับผิดชอบ ความอยากรู้อยากเห็นและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของ
นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยกับแบบเอาใจใส่เกินไป
ปริชญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2518, 54 หน้า
อักสำเนา

ทองเคื่อน พันธุมนาวัน จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา ไทยวัฒนาพานิช 2524,
130 หน้า

_____ อิทธิพลของสังคมต่อทัศนคติวัยรุ่น รายงานการวิจัยฉบับที่ 18 กรกฎาคม 2518,
136 หน้า

- เดช วิโย การศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการด้านการคิดให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็ก
นักเรียนชั้นประถมศึกษาที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกัน ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม.
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2522, 106 หน้า อักสำเนา
- ทิพย์สุตา นิลสินธุ ความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางจริยธรรมกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
ก่อนวัยเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 ประสานมิตร 2522, 58 หน้า อักสำเนา
- ทีศนา แฉมณี "การสอนกลุ่มสัมพันธ์ในโรงเรียน" เอกสารประกอบการบรรยายในการ
สัมมนาอาจารย์เพื่อพัฒนาจริยศึกษา วิทยาลัยครูทั่วประเทศ บรรยาย ณ ห้องประชุม
 ยูนิเซฟ กรุงเทพมหานคร 6 - 10 สิงหาคม 2522, 56 หน้า อักสำเนา
- _____ และเยาวพา เกษะคุปต์ "ประวัติความเป็นมาและทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์"
กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติเล่ม 1 บุรพาศิลป์ 2522, 46 หน้า
- นันทนา เทพบริรักษ์ การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ หน่วย "พลังงาน"
โดยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีการสอนแบบธรรมชาติในชั้นประถมศึกษาปีที่หก
 วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2518, 64 หน้า อักสำเนา
- นาฏเจดีย์ สุมวงศ์ "การฝึกความรับผิดชอบในครอบครัว" จุลสารสมาคมการศึกษา
ฉบับที่ 8 สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย โรงพิมพ์บรรหาร 2505, 68 หน้า
- นิคม ตั้งกะภิกพ การเปรียบเทียบบุคลิกภาพ ความเกรงใจและความคิดสร้างสรรค์ของ
นักเรียนวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวไทยจีน ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา
 ประสานมิตร 2516, 123 หน้า
- บัญชา ศรีประม่ง กิจกรรมเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ ฌรินทร์การพิมพ์ 2521, 253 หน้า
- ปัทมา เทพอัครพงศ์ การสอนอ่านเอาเรื่องภาษาอังกฤษด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
 วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2516, 183 หน้า อักสำเนา
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ ทัศนคติ : การวัด การเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย ไทยวัฒนา
 พานิช 2520, 143 หน้า
- ประเทิน มหาจันทร์ "การคิดสร้างสรรค์" วารสารศูนย์ศึกษา 11 : 26 - 32
 พฤศจิกายน 2509

ประเทิน มหาจันทร์ คู่มืออบรมนักเรียน วิทยาลัยวิชาการศึกษา บางแสน ม.ป.ป.,
60 หน้า

พรรณี ลิมปิวัดนา การใช้วิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในการสอนจริยธรรม ระดับชั้นประถม
ศึกษาปีที่ 6 วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2523, 140 หน้า
อัครสำเนา

พัชรีย์ เอี่ยมทัศน การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาคณิตศาสตร์หน่วย "ร้อยละ" โดยวิธี
กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีการสอนแบบธรรมชาติในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
วิทยานิพนธ์ ก.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2518, 165 หน้า อัครสำเนา

พิศมัย วิบูลสวัสดิ์ และคณะ จิตวิทยาสังคม คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2522, 203 หน้า

ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว "พระบรมราโชวาท" พระราชทาน
เนื่องในปีเด็กสากล มิตรครู 2 : 2 มกราคม 2522

มงคล อาละพล "ในแผ่นดินไทย" มิตรครู 3 : 28 สิงหาคม 2523

มณฑา ชงอินเนตร การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาเรขาคณิตโดยวิธีกระบวนการกลุ่ม
สัมพันธ์และวิธีการสอนแบบธรรมชาติในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย 2521, 201 หน้า อัครสำเนา

ยุพา อานันทสิทธิ์ ผลการสอนแบบสอบสวนสืบสวนในวิชาวิทยาศาสตร์ที่มีต่อความคิดแบบ
สอบสวน ความถนัดทางการเรียนและความรู้สึกรับผิดชอบ วิทยานิพนธ์ กศ.ม.
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2515, 140 หน้า อัครสำเนา

เยาวพา เคะระคุปต์ ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สำหรับการสอนในระดับประถมศึกษา
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2516, 297 หน้า อัครสำเนา

รัฐจวน อินทรกำแหง "สื่อการศึกษาแห่งประเทศไทย" จุลสารสมาคมการศึกษา ฉบับที่ 8
สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย 2505, 68 หน้า

ละออ การุณยวณิช "ความรู้สึกรับผิดชอบควรสอนตั้งแต่เด็ก" จุลสารสมาคมการศึกษา
ฉบับที่ 8 สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย 2505, 68 หน้า

วรรณี คำกุล การทดลองการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่เด็กวัยรุ่นในจังหวัด
นครปฐม ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2524,
 50 หน้า อัดสำเนา

วรรณี รักธรรม การเปรียบเทียบความวิตกกังวล ความต้องการผลสัมฤทธิ์และความรู้สึก
รับผิดชอบของเด็กไทยเชื้อชาติไทย และเด็กไทยเชื้อชาติจีน ปรินญานิพนธ์ กศ.ม.
 วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2515, 70 หน้า อัดสำเนา

วรวิทย์ วตินสรการ การศึกษาของไทย บริษัทสารมวลชน จำกัด 2519, 482 หน้า

วิเชียร คำจันทร์ การเปรียบเทียบผลการเรียนวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง
(ม.1) โดยให้การสอนแบบศูนย์การเรียนกับการสอนแบบปกติ ปรินญานิพนธ์ กศ.ม.
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2522, 136 หน้า อัดสำเนา

วิเชียร ทองนุช การเปรียบเทียบการคิดให้เหตุผลตามหลักการอนุรักษ์และการให้เหตุผล
เชิงจริยธรรมของนักเรียนที่มีการอบรมเลี้ยงดู และภูมิหลังทางสังคมต่างกัน ปรินญานิพนธ์
 กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2521, 119 หน้า อัดสำเนา

วิรัช จามณม การเปรียบเทียบการคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์และการคิดหา
เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับอายุ 13 และ 15 ปี ในกรุงเทพมหานครและ
ในชนบท ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2520,
 73 หน้า อัดสำเนา

วิริยะ บุญยะนิवासัน การเปรียบเทียบการสอนจริยธรรมโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
กับการสอนแบบธรรมดา ชั้นประถมศึกษาปีที่หก วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาวิทยาลัย
 เกษตรศาสตร์ 2523, 145 หน้า อัดสำเนา

ศึกษาธิการ, กระทรวง หลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2503
 ครุสภา 2503, 395 หน้า

_____ หลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ครุสภา 2521,
 426 หน้า

_____ กรมวิชาการ แนวทางและการพัฒนาจริยธรรมไทย โรงพิมพ์ศาสนา 2523,
 157 หน้า

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ การพัฒนาคุณภาพประชากรไทย แพร่พิทยา 2514, 227 หน้า

สำนึกศึกษา, กรม หน่วยงานนิเทศการศึกษา คู่มือนิเทศการศึกษา วิชาสังคมศึกษา

ครูสภา 2513, 120 หน้า

สำโรช บัวศรี "การรับมือข้อบกพร่องในการตัดสินใจ" จุลสารสมาคมการศึกษา ฉบับที่ 8 สมาคม

การศึกษาแห่งประเทศไทย โรงพิมพ์บรรหาร 2505, 68 หน้า

สุนันทา ลิ้มอารีย์ การเปรียบเทียบผลการเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการ

ใช้บทเรียนแบบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ปรินิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร 2521, 127 หน้า อักษรานา

สุภาพรณ พวงจันทร์เพชร การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาศีลธรรม หน่วย "คุณธรรมเสริมสร้าง

ลักษณะนิสัย" โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีการสอนแบบธรรมชาติ ในชั้นประถมศึกษา

ปีที่หก วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2519, 145 หน้า อักษรานา

สุริยา เหมะศิลป์ ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมระดับสติปัญญา และการยอมรับตนเองของเด็ก

วัยรุ่นตอนต้น ปรินิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2521,

48 หน้า อักษรานา

สุรินทร์ สรสิริ และดำรง มัชฌมนันท์ วิธีสอนสังคมศึกษา องค์การคำครูสภา 2505,

130 หน้า

สมโชค พูลนวม ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับความรับผิดชอบต่อ ปรินิพนธ์ กศ.ม.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2523, 63 หน้า อักษรานา

สมเกียรติ ทิพย์ทัศน์ การศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการของเด็กในเมืองและชนบทในเรื่องความนึก

ในชั้นปฏิบัติการควมร่วมมือและสังเกตการณ์ความน่าจะเป็น ปรินิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2522, 82 หน้า อักษรานา

สมทวิธ อัจฉรินทร์ การสำรวจการวัดผลในวิชาศีลธรรมในวิชาศีลธรรมในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2505, 120 หน้า อักษรานา

สมพร เทพสิทธิ์ "คำกล่าวปราศรัย" คู่มือนิเทศการศึกษาวิชาสังคมศึกษา คำร่างการพิมพ์

2520, 58 หน้า

สมศักดิ์ จินพันธ์ ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในชั้นเรียนกับความรู้สึกรับผิดชอบ
และมีภาพแทนตน ปรวิญานพันธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2523,
 99 หน้า อักสำเนา

อดิศักดิ์ ทองบุญ "การสอนจริยศึกษาแก่เด็ก" ครูปริทัศน์ ฉบับความรู้เกี่ยวกับเด็ก 2522;
 167 หน้า

ฉวีสิทธิ์ วงษา ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกรับผิดชอบ การปรับตัว และลักษณะความเป็นผู้นำ
ของนักเรียนชั้น ป. 7 และ มศ. 3 ในเขตเทศบาลเมืองตาก ปรวิญานพันธ์ กศ.ม.
 วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2517, 69 หน้า อักสำเนา

อตุลย์ วิเชียรเจริญ "ปัญหาการศึกษาและวิชาการของไทย ใน รศ. 200" ศูนย์ศึกษา
 17 : 7 - 8 กรกฎาคม - สิงหาคม 2514

อัจฉรา จตุรพิชพร การใช้วิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในการสอนจริยธรรมระดับชั้นประถมศึกษา
ปีที่หก ปรวิญานพันธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2523, 146 หน้า อักสำเนา

อริยา ภาคานุพงศ์ เรื่องยังไม่จบ แบบฝึกหัดเสริมประสบการณ์ทางจริยศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่
 5 - 6 กรกฎาคม 2521, 35 หน้า

อัสนีย์ ศรีสุข การศึกษาทัศนคติในการอนุรักษ์ธรรมชาติและผลสัมฤทธิ์ในการเรียนเรื่องสิ่งแวดล้อม
ก่ายมทเรียนสำเร็จรูปของนักเรียนชั้น ป.4 ปรวิญานพันธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 ประสานมิตร 2521, 90 หน้า อักสำเนา

อุทุมพร ทองอุไทย แผนการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมศาสตร์ โรงพิมพ์เจริญผล 2523, 448 หน้า
 Browne C.G. The Study of Leadership: The Interstate Printers and
Publishers, Inc. Illinois. 1958. 287 p.

Bull, Norman J. Moral Education. London, Routledge and Kegan Paul.
 1969. 369 p.

Butterworth, Thomas W. "The Relationship of Two Different Methods
 of Reporting Pupil Progress to the Reading Achievement, School
 Attitude and Self - Responsibility of a sample of Six grade
 Pupils," Dissertation Abstracts International. 35 : 2043 - A,
 October, 1974.

Cronbach, Lee Josesh. Essentials of Psychological Testing. New York.
 Harper and Brothers. Inc. 1970. 752 p.

- Evan, K. Sociometry in School II Application Educational Research
6 (2) 1964. 123 p.
- Ferguson, George A. Statistic Analysis. London, Mc Graw - Hill
Kogakusha, Ltd. 1971. 492 p.
- Flavell, J.H. The Developmental Psychology of Jean Piaget. New Jersey.
D. Van Nostrand Company. 1963. 472 p.
- Flippo, Edwin B. Management : A Behavioral Approach, Allyn and
Bacon. 1966. 562 p.
- Funk and Wagnalls. New Standard Dictionary of The English Language.
1966. p. 2095.
- Good, Garter V. Dictionary of Education. New York, Mc Graw - Hill
Book Company Inc. 1959. 676 p.
- Guildford J.P. Fundamental Statistics in Psychology and Education.
Mc Graw - Hill, Inc. New York. 1965. 605 p.
- Handerson, George. Human Relations From Theory and Practice
Oklahoma : The Macmillan Company 1967. 576 p.
- Hartschorne, H. and May. Studies in the Nature of Character. Vol.1
Studies in Deccit. New York : Macmillan, 1928. p. 98.
- Justin, F. "Home Training in Human Values," Journal Home Economic.
47, p. 722. 1950.
- Kirk, Roger E. Experimental Design Procedures for the Behavioral
Sciences. California, Wadsworth Publishing Company, Inc. 1968.
577 p.
- Kretch and Crutchfield. Theory and Problems in Social Psychology
New York. Mc Graw - Hill. 1948. 152 p.
- Lawshe, C.H. Principles of Personnel Testing. Mc Graw - Hill Book
Co. 1966. 427 p.
- Lex, J. "Attitude Change of Seminary Students Associated with a course
in Group Dynamics." Dissertation Abstracts International.
33 (11) 6093 - A May. 1973.
- Lickona, T. "Research on Piaget's Thory of Moral Development,"
in T. Lickona (ed.). Moral Development and Behavior : Theory,
Research and Social Issues. New York. Holt. Reinhart and Winston.
1976. 430 p.

- Lindquist, Everet Franklin with chapters by Gordon V. Anderson (and others) Educational Measurement. 2nd. ed. American Council on Education Washington D.C., 1955. 819 p.
- Mueller, Danial J. "Differences in Social Responsibility among various group of College Students." Dissertation Abstracts International. August. Vol. 31, No.2. 495 - B. 1969.
- Newcomb, Theodore M. Social Psychology. New York, The Dryden Press. 1954. 591-p.
- Oppper, P. Sylvia. "Intellectual Development in Thai Children," Doctor's Thesis. Cornell University. 1971. 325 p.
- Peck, R.F. and R.J. Havighurt. Child Development and Personality. John Willey & Sons Inc. New York. 1963. 237 p.
- Piaget, J. The Crigins of Intelligence in Children. Translated by Margaret Cook, New York, International Universities Press. 1952. 419 p.
- The Moral Judgement of the Child. Hectoeulos, U.S.A. 1962. 409 p.
- Piaget and Barbell Inhelder. The Psychology of the Child. Translated by Helen Weaver. New York. Basic Book. Inc. 1969. 173 p.
- Siedman, Jerome M., The Child : A Book of Reading. Holt. Renchart and Winston. New York. 1962. 674 p.
- Spencer Thomas D and Norman Kass Perspective in Child Psychology. Mc Graw - Hill. Inc. 1970. 470 p.
- Sprenger, A. "Group Wook in Foreingn Languge Learning" A Report English Teaching. XI p. 1315. November. 1973.
- Thelen Herbert A. Dynamics of Groups At Work. Chicago. The University of Chicago Press. 1967. 730 p.
- Thompson George G. et. al. Educational Psychology. Appleton - Century - Crofts. New York 1959. 535 p.
- Tissana Tiansame A Model for Pre - Service Teacher Training in Human Relations for Thailand. Unpublished Ph.D Thesis. Arigona State University. 1972. 257 p.
- Triandis, Mary C. Attitude and Attitude Change. New York. John Wiley & Sons. Inc. 1971. 232 p.
- Winer, B.J. Statistical Principles in Experimental Design. 2 nd. ed. New York. Mc Graw - Hill. Inc. 1971. 907 p.

Withall, Hokn and W.W.Lewiss. "Social Interaction in Classroom,"
Handbook of Research on Teacher. edj. N.L.Gage Chicago Rand
Mc Nally and Company 1963. p. 687 .

Zimbardo Phillip and Ebbie B. Ebbesen. Influencing Attitudes and
Changing Behavior. Wesley : Adderson 1969. 200 p.

Zunich Michael. "Development of Responsibility Perception of Lower
and Middle Class Children,"The Journal of Education Research.
p. 947. Vol. 56, No. 9. May-June 1963.

การคำนวณ

ภาคผนวก ก

ตารางกำหนดน้ำหนักเนื้อหาและข้อสอบ

ภาคผนวก ข

แบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบ

ค่าความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจ
เรื่องความรับผิดชอบ

แบบทดสอบวัดทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ

ค่าอำนาจจำแนก วิเคราะห์ตามรายชื่อของแบบทดสอบวัดทัศนคติต่อการแสดง
ความรับผิดชอบ

ภาคผนวก ค

โครงการสอนเรื่องความรับผิดชอบ โดยวิธีการสอนแบบธรรมคา

โครงการสอนเรื่องความรับผิดชอบ โดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์

ภาคผนวก ง

เนื้อหาเรื่องความรับผิดชอบ

ภาคผนวก จ

แสดงการทดสอบสมมติฐานเบื้องต้นของสถิติที่จะใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ภาคผนวก ก.

ตารางกำหนดค่าน้ำหนักเนื้อหาและข้อสอบ

ตารางกำหนดน้ำหนักเนื้อหาและข้อสอบ

เนื้อเรื่อง	เวลา ที่ใช้ สอน	จำนวนข้อ ทดสอบความรู้ ความเข้าใจ	จำนวน ข้อทดสอบ วัดทัศนคติ	จุดมุ่งหมาย	ข้อสอบ
1. ความหมายของความ รับผิดชอบ	15 นาที	2	-	1. นักเรียนสามารถบอก ความหมายของความ รับผิดชอบได้	ข้อสอบวัด ความรู้ความ เข้าใจข้อ 1 16
2. ประเภทของความ รับผิดชอบ	15 นาที	4	-	1. นักเรียนสามารถบอก ประเภทของความรับ ผิดชอบได้	ข้อสอบวัด ความรู้ความ เข้าใจข้อ 2
2.1 ความรับผิดชอบต่อ ตนเอง				2. นักเรียนสามารถบอก ได้ว่าการแสดงพฤติ- กรรมเช่นไรเป็นความ รับผิดชอบประเภทใด	3, 4, 5
2.2 ความรับผิดชอบต่อ สังคม					
3. การแสดงความรับผิด ชอบต่อตนเองในแต่ละ ด้าน	45 นาที	1	2	1. นักเรียนสามารถ บอกได้ว่าจะแสดง ความรับผิดชอบต่อตน เองได้อย่างไรบ้าง	ข้อสอบวัด ความรู้ความ เข้าใจข้อ 22
3.1 ด้านการรักษาสุ- ภาพอนามัย				2. นักเรียนสามารถ อธิบายถึงวิธีแสดง ความรับผิดชอบต่อตน เองในแต่ละด้านได้	ข้อสอบวัด ทัศนคติข้อ 34 35
3.2 ด้านการจัดหา เครื่องอุปโภคบริโภค		-	1		ข้อสอบวัด ทัศนคติข้อ 5
3.3 ด้านสติปัญญาและ ความสามารถ		-	1	3. นักเรียนสามารถ บอกได้ว่าจะปฏิบัติตน	ข้อสอบวัด ทัศนคติข้อ 32

เนื้อเรื่อง	เวลา ที่ใช้ สอน	จำนวนข้อ ทดสอบความรู้ ความเข้าใจ	จำนวน ข้อทดสอบ วัดทัศนคติ	จุดมุ่งหมาย	ข้อสอบ
3.4 ด้านความประพฤติ		-	2	อย่างไรเพื่อแสดง ความรับผิดชอบต่อตนเองในแต่ละด้าน	ข้อสอบวัด ทัศนคติข้อ 25, 36
3.5 ด้านมนุษยสัมพันธ์		-	1		ข้อสอบวัด ทัศนคติข้อ 33
3.6 ด้านเศรษฐกิจ ส่วนตัว		-	1		ข้อสอบวัด ทัศนคติข้อ 37
3.7 ด้านการงานและ หน้าที่		5	6		ข้อสอบวัด ความรู้ความ เข้าใจข้อ 9, 21, 23, 25, 26
3.8 ด้านผลของการ กระทำ		3	7		ข้อสอบวัด ความรู้ความ เข้าใจข้อ 14, 27, 28
					ข้อสอบวัด ทัศนคติข้อ 1,

เนื้อเรื่อง	เวลา ที่ใช้ สอน	จำนวนข้อ ทดสอบความรู้ ความเข้าใจ	จำนวน ข้อทดสอบ วัดทัศนคติ	จุดมุ่งหมาย	ข้อสอบ
4. การแสดงความรัก ชอบต่อสังคมในแต่ละ ด้าน 4.1 ความรักนิยมน ต่อชุมชน 4.2 ความรักนิยมน ต่อบิดามารดาและ ครอบครัว 4.3 ... 4.3 ความรักนิยมน ต่อโรงเรียนและครู - อาจารย์	45 นาที	2	5	1. นักเรียนสามารถบอก ได้ว่าจะแสดงความรัก นิยมนต่อสังคมได้อย่างไรบ้าง 2. นักเรียนสามารถ อธิบายถึงวิธีแสดงความรัก นิยมนต่อสังคมในแต่ละ ฐานะได้ 3. นักเรียนสามารถ บอกได้ว่าจะปฏิบัติตน อย่างไรเพื่อแสดงความรัก นิยมนต่อสังคมในแต่ละ ฐานะหน้าที่	2, 6, 11, 14, 18, 28 ข้อสอบวัด ความรู้ความ เข้าใจข้อ 12, 20 ข้อสอบวัด ทัศนคติข้อ 3, 4, 10, 17, 29 ข้อสอบวัด ความรู้ความ เข้าใจข้อ 8, ข้อสอบวัด ทัศนคติข้อ 8, 13, 26, 27 ข้อสอบวัด ความรู้ความ เข้าใจข้อ 7, 11, 13, 17, 18

เนื้อเรื่อง	เวลา ที่ใช้ สอน	จำนวนข้อ ทดสอบความรู้ ความเข้าใจ	จำนวน ข้อทดสอบ วัดทัศนคติ	จุดมุ่งหมาย	ข้อสอบ
4.4 ความรับผิดชอบ ต่อเพื่อน		3	3		ข้อสอบวัด ทัศนคติข้อ 16, 21, 23, 30, 38 ข้อสอบวัด ความรู้ความ เข้าใจข้อ 6, 15, 24 ข้อสอบวัด ทัศนคติข้อ 9, 15, 24
5. ผลดีของการมีความ รับผิดชอบและผลเสีย ของการขาดความ รับผิดชอบ	45 นาที	2	-	1. นักเรียนสามารถ บอกผลดีของการมีความ รับผิดชอบและผลเสีย ของการขาดความรับ ผิดชอบได้	ข้อสอบวัด ความรู้ความ เข้าใจข้อ 10, 19

ภาคผนวก ข.

- แบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจเรื่อง ความรับผิดชอบ
- ค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบ
- แบบทดสอบวัดทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ
- ค่าอำนาจจำแนก วิเคราะห์รายข้อของแบบทดสอบวัดทัศนคติ

แบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจ เรื่อง ความรับผิดชอบ

คำชี้แจง ในการตอบแบบทดสอบ

แบบทดสอบฉบับนี้ต้องการถามความรู้ ความเข้าใจ เรื่อง ความรับผิดชอบ คะแนนที่ได้จากแบบทดสอบฉบับนี้ ไม่มีผลเกี่ยวข้องกับคะแนนสอบประจำภาค ของนักเรียนแต่อย่างใดทั้งสิ้น จึงขอให้นักเรียนตอบด้วยความตั้งใจตามความรู้ที่นักเรียนมีอยู่ และพยายามทำทุกข้อด้วย เพื่อประโยชน์ต่อการเรียนการสอนต่อไป

ขอขอบคุณนักเรียนที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบทดสอบ

วิธีตอบแบบทดสอบ

1. ให้นักเรียนอ่านคำถามให้ชัดเจน แล้วเขียนเครื่องหมาย ลงในช่องซึ่งตรงกับอักษร ก ข ค หรือ ง ซึ่งเป็นคำตอบที่ถูกที่สุดเพียงคำตอบเดียวในแต่ละข้อ ลงในกระดาษคำตอบเท่านั้น

ตัวอย่าง

- ข้อ ๐. ข้อใดแสดงถึงความไม่รับผิดชอบ
- ก. กัญญาไม่ยอมลอกกฎบ้านเพื่อน
 - ข. ลักคาช่วยลุงคนแก่ข้ามถนน
 - ค. ประนอมเห็นผู้ร้ายกระชากสร้อย คอมาผู้ร้ายถูกจับได้ ประนอมจึงช่วย เป็นพยานให้
 - ง. วิลาี่ยมเงินเพื่อน ถ้าเพื่อนไม่หวังวิชาจะไม่คืน

ถ้านักเรียนคิดว่าข้อ ง คือคำตอบที่ถูกต้องก็เลือกตอบข้อ ง ลงในกระดาษคำตอบ

ข้อ	ก	ข	ค	ง
๐				×

2. ในกรณีที่นักเรียนเลือกตอบไปแล้วแต่ต้องการเปลี่ยนคำตอบจากข้อ ง เป็นข้อ ค ให้ขีดเส้นผ่านคำตอบเดิม แล้วกาเครื่องหมายใหม่ดังนี้

ข้อ	ก	ข	ค	ง
๐			×	×

ตัวอย่างแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบ

๐) บุคคลในข้อใดน่ายกย่องที่สุด

ก. ถ้าเขาได้รับมอบหมายให้ทำงานยาก ๆ ถ้าทำไม่ได้

ก็ปฏิเสธทันที

ข. เมื่อทำงานใดแล้วยอมรับในสิ่งที่ตนทำลงไป ไม่ว่าผิดหรือถูก

ค. ทำงานที่ตนถนัดและทำได้เท่านั้น

ง. ทำงานสิ่งใดแล้ว เมื่อปรากฏผลเสียหาย พยายามหลีกเลี่ยงให้เร็วที่สุด

๐) ข้อใดจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด

ก. ช่วยสร้างสะพานข้ามคลอง

ข. ช่วยปลูกดอกไม้สวย ๆ ที่สนามหน้าโรงเรียน

ค. บริจาคเงินแก่คนที่ยากจน ที่มาขอรับบริจาค

ง. มาช่วยเชียร์นักกีฬาในวันแข่งขันกีฬาของโรงเรียน

๐) ข้อใดที่แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อตนเอง

ก. ช่วยพ่อแม่เลี้ยงน้อง

ข. มาโรงเรียนก่อนคนอื่น

ค. ทำการบ้านจนเสร็จทุกครั้ง

ง. รีบบอกครูเมื่อเพื่อนกินขนม

๐) ลักษณะใดที่แสดงว่ารับผิดชอบต่อการทำงาน

ก. พยายามทำงานให้มากกว่าคนอื่น

ข. ทำงานที่ได้รับมอบหมายจนเสร็จ

ค. รับงานทุกชนิดโดยไม่ขัดไปให้คนอื่น

ง. ลงมือทำงานก่อนคนอื่น

หมายเหตุ แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบ ฉบับสมบูรณ์อยู่ที่ภาค

จิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ตาราง ค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (Y) ของแบบทดสอบวัดความรู้
ความเข้าใจ ในเรื่องความรับผิดชอบ

ข้อที่	ค่า p	ค่า Y	ข้อที่	ค่า p	ค่า Y
1	.79	.52	15	.73	.65
2	.59	.33	16	.75	.56
3	.66	.48	17	.78	.72
4	.75	.43	18	.73	.55
5	.53	.41	19	.66	.65
6	.71	.59	20	.71	.64
7	.79	.42	21	.79	.74
8	.79	.46	22	.71	.47
9	.79	.57	23	.71	.68
10	.71	.44	24	.73	.66
11	.73	.58	25	.56	.56
12	.78	.34	26	.53	.42
13	.70	.57	27	.38	.26
14	.79	.57	28	.45	.54

แบบทดสอบวัดทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ

1. คำแนะนำ แบบทดสอบวัดทัศนคตินี้ไม่มีข้อใดถูกหรือผิด ผู้ตอบแต่ละคนจะตอบแตกต่างกันไปตามความคิดเห็น ความรู้สึกและประสบการณ์ ขอให้นักเรียนอ่านอย่างช้า ๆ แล้วพิจารณาว่า เห็นด้วยกับการกระทำของบุคคลในเรื่องในแต่ละข้อมากน้อยเพียงใด
2. วิธีตอบ ให้นักเรียนกาเครื่องหมาย ลงในข้อ ก, ข, ค, ง หรือ จ เพียงคำตอบเดียวเท่านั้น ในแต่ละข้อ ลงในกระดาษคำตอบ

ตัวอย่างการตอบแบบทดสอบ

- ข้อ ๑. ปัญหาเห็นแยกกระดาษเกลื่อนกลาดอยู่ข้างทาง ปัญญาจึงหยิบเก็บกระดาษเหล่านั้นไปทิ้งลงในถังขยะ
- นักเรียนคิดว่า การกระทำของปัญญาสมควรหรือไม่
- ก. สมควรอย่างยิ่ง ข. สมควร ค. ไม่แน่ใจ ง. ไม่สมควร
จ. ไม่สมควรอย่างยิ่ง
- ถ้านักเรียนเห็นว่าการกระทำของปัญญาสมควรอย่างยิ่ง ก็เลือกตอบข้อ ก.

ข้อ	ก	ข	ค	ง	จ
๑					

3. แบบทดสอบนี้ไม่มีผลเกี่ยวข้องกับคะแนนสอบประจำภาคของนักเรียนแต่อย่างใดทั้งสิ้น การที่นักเรียนตอบตามความรู้สึกที่แท้จริงของนักเรียน จะเป็นประโยชน์อย่างมากในการที่จะช่วยพัฒนาการเรียนการสอนให้แก่เราทุกคนต่อไป ดังนั้นจึงขอให้นักเรียนตอบคำถามทุกข้ออย่างจริงจัง

ขอขอบคุณนักเรียนที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบทดสอบเป็นอย่างดี

ตัวอย่างแบบทดสอบวัดทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ

- ๐) ในช่วงเวลาของการสอนวิชาวาทะเขียน สมศักดิ์สลับคู่กันซึ่งเพิ่งจับคู่ใหม่ ๆ ไปโดน
สุภาพซึ่งนั่งอยู่ข้างหน้าโดยบังเอิญ ทำให้เสื้อของสุภาพเปื้อน แต่สุภาพไม่รู้และ
ไม่มีใครเห็นเพราะเพื่อน ๆ คนอื่นสอบเสร็จหมดแล้ว สมศักดิ์ทำเฉยเสียเพราะ
กลัวสุภาพโกรธและไปบอกครูให้ทำโทษตน

นักเรียนคิดว่าการกระทำของสมศักดิ์สมควรหรือไม่

- ก. สมควรอย่างยิ่ง ข. สมควร ค. ไม่แน่ใจ ง. ไม่สมควร จ. ไม่สมควรอย่างยิ่ง

- ๐) คณียเล่นฟุตบอลอยู่กับเพื่อน ๆ บังเอิญเตะฟุตบอลไปโดนหน้าต่างกระจกของ
อาคารเรียนแตก เมื่อครูเรียกไปสอบสวน คณียไม่ยอมรับเพราะไม่มีใครเห็น

นักเรียนคิดว่าการกระทำของคณียสมควรหรือไม่

- ก. สมควรอย่างยิ่ง ข. สมควร ค. ไม่แน่ใจ ง. ไม่สมควร จ. ไม่สมควรอย่างยิ่ง

- ๐) ปัญญาถูกลบจากชื่อของให้แม่ที่ตลาด ในระหว่างทางกลับบ้านปัญญาเห็นชโมย 3 คน
กำลังปั่นรื้อบ้านคนอื่นอยู่ ปัญญาตัดสินใจจะฉวยของว่า "ชโมย ชโมยกำลังปั่นบ้าน"

นักเรียนคิดว่าการกระทำของปัญญาสมควรหรือไม่

- ก. สมควรอย่างยิ่ง ข. สมควร ค. ไม่แน่ใจ ง. ไม่สมควร จ. ไม่สมควรอย่างยิ่ง

- ๐) สุวิทย์เป็นเด็กยากจนอยากได้กางเกงตัวใหม่ เพราะมีกางเกงเก่า ๆ อยู่ตัวเดียว
บังเอิญวันหนึ่งสุวิทย์ไปพบกระเป๋าสตางค์อยู่ริมถนนข้างโรงเรียน และในกระเป๋ามี
เงินอยู่ 200 บาท สุวิทย์จึงเก็บกระเป๋าสตางค์นั้นไว้เสียเอง เพื่อนำเงินไปซื้อ
กางเกงตัวใหม่ด้วยความดีใจ

นักเรียนคิดว่าการกระทำของสุวิทย์สมควรหรือไม่

- ก. สมควรอย่างยิ่ง ข. สมควร ค. ไม่แน่ใจ ง. ไม่สมควร จ. ไม่สมควรอย่างยิ่ง

หมายเหตุ แบบทดสอบวัดทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบฉบับสมบูรณ์อยู่ที่ภาคจิตวิทยา

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ตาราง แสดงค่าอำนาจจำแนก (t) เป็นรายชื่อของข้อทดสอบวัดทัศนคติต่อการแสดง
ความรับผิดชอบ

ข้อ	ค่า t	ข้อ	ค่า t
1	5.04	20	5.17
2	6.35	21	3.73
3	2.49	22	3.27
4	2.59	23	4.88
5	3.11	24	2.75
6	4.32	25	4.28
7	7.55	26	3.21
8	4.35	27	4.32
9	3.79	28	4.73
10	5.13	29	3.19
11	4.83	30	2.98
12	3.02	31	2.08
13	2.73	32	2.30
14	2.81	33	2.37
15	2.79	34	4.51
16	4.77	35	2.26
17	5.07	36	2.33
18	2.88	37	4.17
19	5.81	38	5.43

ภาคผนวก ค.

- โครงการสอนเรื่องภาวะรับผิดชอบโดยวิธีสอนแบบธรรมชาติ
- โครงการสอนเรื่องภาวะรับผิดชอบโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์

โครงการสอนเรื่อง ความรับผิดชอบ

ระดับชั้น ประถมปีที่ 4 - 6

วิชา จริยศึกษา

จุดมุ่งหมายทั่วไป

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในความหมายของ ความรับผิดชอบ
2. เพื่อให้นักเรียนรู้จักการปฏิบัติตนในการแสดงความรับผิดชอบต่อทั้งตัวตนเองและ
 คอสังคม
3. เพื่อให้รู้จักผลดีของความรับผิดชอบ และผลเสียของการขาดความรับผิดชอบ
4. เพื่อปลูกฝังทัศนคติและเสริมสร้างนิสัยรับผิดชอบ ให้เกิดความรู้สึกและทัศนคติ
 ที่ถูกต้องการกระทำของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ และมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตนเป็นผู้นที่มีความรับ
 ผิดชอบ

เนื้อหาหรือความถึกรวบรวม

1. ความรับผิดชอบ คือ การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความถูกต้อง ด้วยความพากเพียรละเอียด
 รอบคอบ และพยายามปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สำเร็จ รวมทั้งยอมรับรู้และสำนึกในการกระทำ
 ของตนยอมรับทั้งความผิดและความชอบแห่งผลของการกระทำของตน ทั้งที่มีต่อตนเองและ
 คอสังคม
2. ความรับผิดชอบแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ความรับผิดชอบต่อตนเองและความ
 รับผิดชอบต่อสังคม
3. ความรับผิดชอบต่อตนเองได้แก่
 - ความรับผิดชอบในด้านการรักษาสุขภาพอนามัย
 - ความรับผิดชอบในด้านการศึกษาเรื่องอุปโลกและบริโลก
 - ความรับผิดชอบในด้านสติปัญญาและความสามารถ
 - ความรับผิดชอบในด้านความประพฤติ
 - ความรับผิดชอบในด้านมนุษยสัมพันธ์
 - ความรับผิดชอบในด้านเศรษฐกิจส่วนตัว

- ความรับผิดชอบในค่านางาน
- ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง

4. ความรับผิดชอบต่อสังคม

- ความรับผิดชอบต่อชุมชน
- ความรับผิดชอบต่อบิดามารดาและครอบครัว
- ความรับผิดชอบต่อโรงเรียนและครู อาจารย์
- ความรับผิดชอบต่อเพื่อน

5. ผู้ที่มีความรับผิดชอบ ไม่ทอดทิ้งหน้าที่การงานของตน ย่อมทำงานได้สำเร็จ ความความมุ่งมั่น ได้รับความไว้วางใจให้ทำงานสำคัญ ได้รับการยกย่องสรรเสริญ สังคมจะเจริญก้าวหน้า และอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เพราะทุกคนมีความรับผิดชอบต่อสังคม ตามฐานะ และหน้าที่ของตน

ความรับผิดชอบเป็นคุณธรรมอันประเสริฐ ซึ่งผู้ใดประพฤติปฏิบัติแล้วย่อมเป็นที่นับถือยกย่อง ให้คุณประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม

โครงการสอนเรื่องความรับผิดชอบโดยวิธีสอนแบบธรรมคา
เวลาที่ใช้ประมาณ 3 ชั่วโมง

เวลาที่ ใช้สอน	จุดมุ่งหมาย	เนื้อหา	กิจกรรมในการเรียนการสอน	อุปกรณ์	ประเมินผล
15 นาที	นักเรียนสรุปได้ ว่าทุกคนต้องมีหน้าที่ ที่รับผิดชอบ		<u>การนำเข้าสู่บทเรียน</u> 1. ครูแนะนำตัวเอง 2. ครูตั้งคำถามให้นักเรียน ช่วยกันตอบดังนี้ 2.1 ทำไมเราต้องนอนขึ้น มาเรามีกิจกรรมอะไรบ้างที่จะ ต้องกระทำ 2.2 ถ้าเราไม่ทำกิจกรรม เหล่านั้นจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง 3. ครูให้นักเรียนยกตัวอย่าง บุคคลอื่น ๆ ที่มีหน้าที่แตกต่าง กันออกไป		
15 นาที	1. นักเรียน สามารถบอกความ หมายของความรับ ผิดชอบได้ 2. นักเรียนให้ ความหมายของคำ ว่าสังคมได้	1. ความหมาย ของความรับผิด ชอบ 2. ประเภทของ ความรับผิดชอบ	<u>การสอนเนื้อหา</u> 1. ครูให้นักเรียนบอกลักษณะ ของผู้ที่มีความรับผิดชอบ 2. ครูให้นักเรียนยกตัวอย่าง การกระทำที่เป็นการแสดง ความรับผิดชอบต่อ ที่ละคน	1. แผนภูมิ ความหมาย และประ- เภทของ ความรับ ผิดชอบ 2. ภาพสัง- คมรอบตัว	1. สังเกตความ สนใจในการตอบ คำถามของนัก - เรียน 2. สังเกตจาก การยกตัวอย่าง ของนักเรียน

โครงการสอนเรื่องความรับผิดชอบ

เวลาที่ ใช้สอน	จุดมุ่งหมาย	เนื้อหา	กิจกรรมในการเรียนการสอน	อุปกรณ์	ประเมินผล
	3. นักเรียนบอก ประเภทของความ รับผิดชอบได้	2.1 ความรับผิดชอบ ต่อตนเอง 2.2 ความ รับผิดชอบต่อสังคม	3. ครูให้นักเรียนยกตัวอย่าง บุคคลที่นักเรียนรู้จัก ที่มีความรับผิดชอบ 4. ครูและนักเรียนช่วยกัน ให้ความหมายของ ความรับผิดชอบ 5. ครูให้นักเรียนบอกความ หมายของคำว่า สังคมและยก ตัวอย่างสังคมขนาดเล็ก จนถึง สังคมขนาดใหญ่ และให้ดูภาพ ประกอบ 6. ครูให้นักเรียนแยกประ- เภทของความรับผิดชอบที่นัก- เรียนได้ยกตัวอย่างมาแล้วว่า การกระทำ เช่นไร เป็นความรับ ผิดชอบต่อตนเองและการกระทำ เช่นไร เป็นความรับผิดชอบต่อ สังคม	นักเรียน ได้แก่ภาพ โรงเรียน ครอบครัว ชุมชนและ กลุ่มเพื่อน	3. สังเกตจาก การที่นักเรียน อภิปราย
45 นาที	1. นักเรียนบอก ได้ว่าจะแสดงความ รับผิดชอบต่อตนเอง ได้อย่างไรบ้าง	1. ความรับผิดชอบ ต่อตนเองใน แต่ละด้าน	1. ครูให้นักเรียนช่วยกัน อภิปรายว่าเราจะแสดงความ รับผิดชอบต่อตนเองได้อย่างไรบ้าง	แผนภูมิ แสดงความ รับผิดชอบ	1. สังเกตจาก การอภิปราย และยกตัวอย่าง ของนักเรียน

โครงการสอนเรื่องความรับผิดชอบ

เวลาที่ ใช้สอน	จุดมุ่งหมาย	เนื้อหา	กิจกรรมในการเรียนการสอน	อุปกรณ์	ประเมินผล
45 นาที	2. นักเรียนบอก ได้ว่าจะปฏิบัติตน อย่างไรในการ แสดงความรับผิดชอบ ต่อตนเองในแต่ละ ระดับชั้น	2. วิธีแสดง ความรับผิดชอบต่อ ตนเองในแต่ละ ชั้น	2. ครูให้นักเรียนยกตัวอย่าง ของความรับผิดชอบต่อตนเอง ในแต่ละ ชั้น โดยครูจะคอยช่วยถามคำถามนำ จากตัวอย่างที่นักเรียนยกมาโยง เข้าสู่ความรับผิดชอบต่อตนเอง ในแต่ละชั้น 3. ครูและนักเรียนร่วมกัน อภิปรายและสรุปถึงการปฏิบัติตน ในการแสดงความรับผิดชอบต่อ ตนเองในแต่ละชั้น	ตนเอง ในแต่ละ ชั้น	2. สังเกตจาก การตอบคำถาม ของนักเรียน
	1. นักเรียน สามารถบอกได้ว่า จะแสดงความรับผิดชอบ ต่อสังคมใน ฐานะใดได้บ้าง 2. นักเรียนบอก ได้ว่าจะปฏิบัติตน อย่างไรบ้างเพื่อ เป็นการแสดง ความรับผิดชอบต่อ	1. ความรับผิดชอบ ต่อสังคมตาม ฐานะ 2. การปฏิบัติ ตนในการแสดง ความรับผิดชอบต่อ สังคมในแต่ละ ฐานะหน้าที่	1. ครูให้นักเรียนดูภาพทั้ง 4 ภาพ โดยให้นักเรียนช่วยกัน อภิปรายที่ละภาพ ครูจะตั้งคำถามนำว่า จากภาพนั้นแสดงให้ เห็นถึงความรับผิดชอบต่ออย่างไรบ้าง 2. ครูให้นักเรียนบอกถึง ในสังคมของแต่ละบุคคลและฐานะ ของนักเรียนในขณะนี้ว่านักเรียน มีฐานะอย่างไรในสังคมใดบ้าง	ภาพการ พัฒนาชุมชน, พัฒนาการให้เหตุผลของ โรงเรียน, ภาพครอบครัวและ กลุ่มเพื่อน และแผนภูมิ แสดงความรู้สึก รับผิดชอบ	1. สังเกตจาก การอภิปรายและ พัฒนาการให้เหตุผลของ นักเรียน 2. สังเกตจาก การยกตัวอย่าง และการตอบคำถาม ของนักเรียน

โครงการสอนเรื่องความรับผิดชอบ

เวลาที่ ใช้สอน	จุดมุ่งหมาย	เนื้อหา	กิจกรรมในการเรียนการสอน	อุปกรณ์	ประเมินผล
45 นาที	สังเกตในแต่ละฐานะ หน้าที่ 1. จากนิทาน เรื่อง "ใครจะช่วยดูแลเธอ" นักเรียน สามารถบอกได้ว่า เสรีควรจะทำอย่างไรในการ แสดงความรับผิดชอบอย่างถูกต้อง 2. จากนิทาน "ใครมีความรับผิดชอบมากที่สุด" นักเรียนสามารถ บอกได้ว่าการกระทำ ของตัวละครคน ใดที่มีความรับผิดชอบ	1. ผลดีของการ มีความรับผิดชอบ 2. ผลเสียของ การขาดความรับผิดชอบ หมายเหตุ เนื้อหาที่ภาค ผนวก ง.	3. ครูให้นักเรียนช่วยกัน บอกถึงการแสดงความรับผิดชอบตามฐานะ ต่อสังคมของนักเรียนในแต่ละ ฐานะหน้าที่ 4. ครูและนักเรียนช่วยกัน สรุปถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ในแต่ละฐานะ 1. ครูบอกให้นักเรียนทุกคน ตั้งใจฟังนิทานที่ครูจะเล่าให้ฟัง พร้อมทั้งติดตามไปด้วย 2. ครูเล่านิทานเรื่อง "ใคร จะช่วยดูแลเธอ" 3. เมื่อครูเล่าจบแล้วให้นัก- เรียนร่วมกันอภิปรายแก้ปัญหาว่า เสรีควรจะทำอย่างไรในการ แสดงความรับผิดชอบต่อคนที่สุด 4. ครูให้นักเรียนอภิปรายถึง ผลดีและผลเสียในการเลือกตัดสินใจของเสรี 5. ครูอธิบายให้นักเรียนเข้าใจถึงการเลือกตัดสินใจในการ แสดงความรับผิดชอบโดยคำนึง	ต่อสังคม ตามฐานะ ภาพตัวละครประกอบ นิทานทั้ง 2 เรื่อง	1. สังเกตจาก การตอบคำถาม ของนักเรียน 2. สังเกตจาก การแสดงความ คิดเห็นของนัก- เรียน 3. เมื่อครูสอน ครบเนื้อหาแล้ว ให้นักเรียนทุก คนช่วยกันสรุป เนื้อหาที่เรียน มาทั้งหมดและ ครูช่วยเสริมใน ส่วนที่นักเรียนยัง

โครงการสอนเรื่องความรับผิดชอบ

เวลาที่ ใช้สอน	จุดมุ่งหมาย	เนื้อหา	กิจกรรมในการเรียนการสอน	อุปกรณ์	ประเมินผล
	มากที่สุด 3. นักเรียน สามารถบอกผล ของการมีความ รับผิดชอบได้ 4. นักเรียน สามารถบอกผล เสียของการขาด ความรับผิดชอบ ได้		ถึงผลที่จะตามมาจากการกระทำนั้นๆ เป็นสำคัญ 6. ครูเล่านิทานเรื่อง "ใครมีความรับผิดชอบมากที่สุด" 7. เมื่อครูเล่าจบแล้วให้นักเรียนตอบคำถามครูว่าตัวละครทั้ง 3 นั้น ใครมีความรับผิดชอบมากที่สุดตามลำดับ 1, 2, 3 เพราะเหตุใด โดยครูจะถามนักเรียนทีละคน 8. ครูให้นักเรียนช่วยกันแก้ปัญหา และให้เหตุผล 9. ครูให้นักเรียนอภิปรายถึงผลดีของการที่บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตามฐานะหน้าที่ และผลเสียของการขาดความรับผิดชอบต่อบุคคลตามฐานะจากนิทาน 10. ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปผลดีของการมีความรับผิดชอบต่อและผลเสียของการขาดความรับผิดชอบ		เข้าใจไม่ถูกต้อง

โครงการสอนเรื่องความรับผิดชอบ

เวลาที่ ใช้สอน	จุดมุ่งหมาย	เนื้อหา	กิจกรรมในการเรียนการสอน	อุปกรณ์	ประเมินผล
			<u>หมายเหตุ</u> นิทานทั้ง 2 เรื่องเป็น นิทานเรื่องเดียวกันที่เล่าใน การสอน โดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์		

โครงการสอนเรื่องความรับผิดชอบโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์

1. บารู จักกัน

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้สึกคุ้นเคยกับเพื่อนในกลุ่ม เป็นการเตรียมตัวเด็กในการเรียนด้วยวิธีกลุ่มสัมพันธ์
2. เพื่อให้นักเรียนกล้าเปิดเผยตัวเอง กล้าพูด และกล้าแสดงออก
3. เพื่อให้นักเรียนมองเห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล

เวลาที่ใช้

30 นาที

ขนาดของกลุ่ม

30 คน

วิธีการ

1. แนะนำวิทยากร พร้อมทั้งให้นักเรียนคิดป้ายชื่อของตนเองให้เรียบร้อยแล้วให้ยืนเป็น 2 แถว หันหน้าเข้าหากัน และจับมือกันเป็นคู่ ๆ โดยให้คนที่อยู่ปลายแถว และหัวแถวยืนอยู่คนเดียวกัน ไม่มีคู่
2. คอยกันระหว่างคู่หักท่ายพูดคุยกันถึงเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตนเองและคู่สนทนา เช่นถามชื่อ, ถามประวัติเล็กน้อย, มาจากไหน, ชอบทำอะไร, ไม่ชอบเรียนอะไร, มีความรู้สึกเช่นไร เป็นต้น
3. ให้สัญญาณเปลี่ยนคู่ และจับมือกันไว้ (แต่ละคู่ใช้เวลาประมาณ 1-2 นาที) โดยให้วิทยากรเป่านกหวีดทุก ๆ 1-2 นาที จนกว่าจะพบกันทั่วทุกคน

คำถาม

1. นักเรียนรู้สึกอย่างไร เมื่อได้รู้จักคนอื่น และได้แนะนำตัวเอง
2. คนที่นักเรียนได้พูดคุย นั้น แต่ละคนเหมือนกันหรือไม่
3. นักเรียนได้พบอะไรบ้างจากประสบการณ์ครั้งนี้

สรุปกิจกรรม

1. นักเรียนได้มีโอกาสเห็นหน้าเห็นตากันอย่างใกล้ชิด และทราบชื่อของแต่ละคน ได้เล่าเรื่องราวต่าง ๆ ของเราให้เพื่อนฟัง เป็นการเปิดเผยตัวเอง และการเปิดเผยตัวเองนี้ เป็นสิ่งที่น่าชมเชยมาก ถ้าหากว่าเราเปิดเผยตัวเองอย่างจริงใจ และสุจริตใจ จะทำให้เราเป็นผู้ใหญ่ขึ้นโดยเฉพาะทางด้านจิตใจ เพราะเรากล้าเปิดเผยตัวเอง

2. แต่บางครั้งการเปิดเผยตัวเองนี้จะขัดกับความรู้สึกของเรา จึงมีใช้ของง่ายที่จะเปิดเผยตัวเอง บางครั้งเราจะลังเลใจ เพราะเรากลัวว่าเขาจะถูกหรือตำหนิเราได้ภายหลัง ความจริงแล้วเราไม่ควรจะถูกหรือตำหนิผู้อื่น เพราะคนเราอาจมีบางอย่างที่ไม่เหมือนกันได้
3. เมื่อเราได้ทำงานพร้อมกันหลายครั้ง ความวิตกกังวลต่าง ๆ จะค่อย ๆ ลดลง เราอาจจะรู้จักกันมากขึ้น ถ้าเราทุกคนเต็มใจที่จะเปิดเผยตนเองก็จะมีปัญหาอะไร เราก็จะได้คุ้นเคยและรู้จักกันลึกซึ้งยิ่งขึ้น

หมายเหตุ กิจกรรมที่ 1-4 เป็นกิจกรรมที่เตรียมตัวเด็กในการเรียนรู้ด้วยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อให้เด็กมีความคุ้นเคยกัน กล้าแสดงออก และรู้จักการเรียนรู้เป็นกลุ่ม ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ส่วนกิจกรรมที่ 5-11 เป็นกิจกรรมที่สอนเรื่องความรับผิดชอบ ซึ่งฉบับสมบูรณ์อยู่ที่ภาคจิตวิทยาคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ภาคผนวก ง
เนื้อหาเรื่องความรับผิดชอบ

เนื้อหาเรื่องความรับผิดชอบ

1. ความหมาย

ความรับผิดชอบ คือ ความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน ด้วยความพากเพียรและละเอียดรอบคอบ และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ เพื่อให้บรรลุตามความมุ่งหมาย ยอมรับรู้ และสำนึกในการกระทำของตน ยอมรับผลแห่งการกระทำและหน้าที่ที่ปฏิบัติด้วยความเต็มใจ ไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลร้าย ไม่ว่าจะกระทำผิดหรือถูก ไม่มีความผิดไปให้ผู้อื่น ทั้งพร้อมที่จะพยายามปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติหน้าที่ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

ผู้ที่มีความรู้สึกรับผิดชอบจะมีพฤติกรรมดังนี้

1. มีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นตัวของตัวเอง
2. มีความอดทน ต่ออุปสรรคอย่างไม่ท้อถอย
3. มีความปรารถนาที่จะทำงานให้ดีกว่าเดิม
4. มีความสามารถในการควบคุมตนเอง
5. ยึดมั่นในกฎเกณฑ์
6. เป็นที่ไว้วางใจได้ มีความตรงต่อเวลาและซื่อสัตย์
7. กล้าเผชิญต่อความเป็นจริง

2. ประเภทของความรับผิดชอบ

ตามลักษณะความหมายของความรับผิดชอบ แบ่งได้เป็น 2 ด้านใหญ่ ๆ คือ

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรู้ถึงฐานะบทบาทของคนที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นภาระของสังคม บุคคลควรจะสามารถอยู่ในสภาพที่ช่วยตนเองได้ รู้จักว่าอะไรผิด อะไรถูก รู้ชั่ว รู้ดี สามารถเลือกตัดสินใจในการดำรงตนให้เป็นที่ยอมรับของสังคมได้อย่างดี

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องกับมีส่วนร่วมต่อสวัสดิภาพของสังคมที่ตนดำรงอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องที่ถูกพันเกี่ยวข้องกับหลายสิ่งหลายอย่าง กว้างขวางออกไป ตั้งแต่สังคมขนาดเล็ก ๆ จนถึงสังคมขนาดใหญ่ ๆ ที่บุคคลเป็นสมาชิกอยู่ในสังคมนั้น ๆ

3. ความรับผิดชอบตนเอง

บุคคลย่อมมีหน้าที่และความรับผิดชอบตนเอง ดังนี้ คือ

3.1 ความรับผิดชอบในด้านการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเอง ได้แก่การรู้จักระวังรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองให้สมบูรณ์อยู่เสมอ ซึ่งเป็นหน้าที่ของบุคคลแต่ละคน เพราะผู้ที่มีสุขภาพสมบูรณ์เท่านั้นที่จะข้ามสิ่งถึงคุณค่าแห่งการมีชีวิต ผู้ที่มีสุขภาพดี สามารถเรียนและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง ไม่ต้องเสียเงิน และเสียเวลา สำหรับการรักษาพยาบาล นอกจากนี้ยังมีอารมณ์ขันบาน หน้าตาอímเอิบ แจ่มใส เป็นที่น่าคบหาสมาคมด้วย เพราะเมื่อร่างกายสมบูรณ์แล้ว จิตใจย่อมจะเบิกบานอímเอิบตามไปด้วย เพราะสุขภาพกาย และสุขภาพจิตย่อมจะเกี่ยวข้องกัน

3.2 ความรับผิดชอบในด้านการจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภค ได้แก่ความสามารถจัดหาเครื่องอุปโภคและบริโภคสำหรับตนเองได้อย่างเหมาะสม ถูกกาละเทศะในแต่ละวัย เมื่อบุคคลพ้นจากสภาพที่ช่วยตนเองไม่ได้ คือตอนเยาว์วัยแล้วบุคคลควรมีความสามารถในการช่วยตนเอง ไม่ต้องให้ผู้ปกครอง คอยดูแลเอาใจใส่ตลอดเวลา ไม่ทำตนให้เป็นที่ยึดงา-
ใจของผู้ปกครอง หรือบุคคลในสังคม

3.3 ความรับผิดชอบในด้านสติปัญญาและความสามารถ ได้แก่ตั้งใจเล่าเรียนหมั่นใฝ่หาความรู้ และฝึกฝนตนเองในด้านเพิ่มพูนประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นหน้าที่อันสำคัญประการหนึ่งของบุคคล ในการที่จะศึกษาเล่าเรียน แสวงหาความรู้ รวมทั้งประสบการณ์ต่างๆ และพัฒนาสติปัญญาให้ขึ้นถึงจุดสูงสุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้เพื่อพัฒนามุคคลีภาพของเราเอง นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพอีกด้วย

3.4 ความรับผิดชอบในด้านความประพฤติ ได้แก่ รู้จักประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสม ละเว้นความชั่ว ฝักอบรมให้เกิดคุณธรรมในจิตใจ เพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตอย่างราบรื่น รู้จักรับผิดชอบชั่วดี และเลือกประพฤติแต่สิ่งที่ดีงาม ละเว้นสิ่งที่ทำให้เสื่อมเสียทั้งต่อตนเองและผู้อื่นอันได้แก่ความชั่วและความทุจริตทั้งปวง

3.5 ความรับผิดชอบในค่านิยมมนุษยสัมพันธ์ ได้แก่ การรู้จักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม รู้จักการคบหาสมาคมกับบุคคลอื่น เพราะมนุษยเราก็ตองพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ควรจะรู้จักถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน มีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส และสกลันเข้าหากัน ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินชีวิตในสังคม เป็นไปด้วยดี

3.6 ความรับผิดชอบในกรณีฉุกเฉินส่วนตัว คือรู้จักประมาณในการใช้จ่าย และมีความประหยัด พยายามช่วยเหลือตัวเอง ไม่ทำตนให้ตกเป็นภาระของสังคม

3.7 ความรับผิดชอบในด้านการงาน ได้แก่การทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ เนื่องจากบุคคลทุกคนย่อมมีหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติ บุคคลควรจะต้องใจกระทำหน้าที่ของตนให้เสร็จความที่ได้รับมอบหมายมา ไม่ละเลยทอดทิ้งไป ควรจะคอยเอาใจใส่ในการงานของตน คอยหาทางให้การงานของตนก้าวหน้าและหาทางมิให้เกิดความบกพร่องเสื่อมเสียในการงานที่ตนรับผิดชอบอยู่ ย่อมคงถือว่างานที่ได้รับมอบหมายเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะละเลยเสียมิได้ จะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด และปฏิบัติตามระเบียบต่าง ๆ ที่วางไว้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับหน้าที่แต่ละอย่าง ผู้ที่รับผิดชอบในหน้าที่ย่อมจะถือว่าเป็นข้อเสียหายอย่างร้ายแรงถ้าตนปฏิบัติงานในหน้าที่บกพร่องไป ดังนั้นจึงยอมไม่มอบงานของตนให้ผู้อื่นทำแทน เพื่อเห็นแก่ความสะดวกรวดเร็วเป็นครั้งคราว

3.8 ความรับผิดชอบต่อผลของการกระทำของตนเอง ได้แก่การยอมรับผลของการกระทำของตนเอง เมื่อบุคคลได้กระทำสิ่งใดไปแล้วก็ต้องยอมรับผลของการกระทำนั้น ๆ ทั้งผลดีและผลเสีย เพราะบุคคลส่วนใหญ่จะยินดีรับผลการกระทำดีเท่านั้น หากเป็นผลไม่ดีก็จะไม่ยอมรับว่าเป็นการกระทำของตน ถ้าเป็นเช่นนั้นถือว่า ขาดความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง ฉะนั้นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง ย่อมจะต้องไตร่ตรองดูให้รอบคอบ ก่อนว่า สิ่งที่จะทำลงไปนั้นจะเกิดผลเสียหรือไม่ และจะปฏิบัติแต่สิ่งที่จะทำให้เกิดผลดีเท่านั้น

4. ความรับผิดชอบต่อสังคม

บุคคลย่อมมีภาระหน้าที่ที่จะต้องเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมต่อสวัสดิภาพของสังคมที่ตนดำรงอยู่ เป็นความผูกพันในฐานะพลเมืองของประเทศชาติ หรือฐานะนักเรียนที่ดีของโรงเรียน ถือเป็นความรับผิดชอบต่อประโยชน์ส่วนรวม กระทำการเพื่อคนส่วนใหญ่ ความรับผิดชอบต่อสังคมนี้ บางคนอาจจะละเลย เพราะคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ของตน และถึงแม้ว่าตนจะกระทำไปแล้วก็ได้เกิดผลประโยชน์แก่ตนเลย จึงละเลยเสีย ถือว่าเป็นการขาดความรับผิดชอบต่อสังคมซึ่งหมายถึงหมู่คณะของคนที่อาจจะมีขนาดต่าง ๆ กันไป ตั้งแต่สังคมหรือหมู่คณะเล็ก ๆ ในครอบครัว ตลอดจนหมู่คณะใหญ่ ๆ ถึงขนาดประเทศชาติก็ตาม เพราะสังคมคือกลุ่มคนที่อยู่รวมกัน ณ ที่ใดที่หนึ่ง มีความสัมพันธ์ต่อกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สามัคคีกัน มีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมอย่างเดียวกัน

ผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อหมู่คณะ ย่อมจะถือว่ากิจการของตนที่หมู่คณะมอบให้ทำนั้น เป็นของสำคัญจะต้องปฏิบัติหน้าที่นั้นให้สุดความสามารถ ย่อมถือว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของ หมู่คณะ ถ้าคนประพฤติกเล็ดเลื้อย ก็จะทำให้หมู่คณะพลอยเสื่อมเสียไปด้วย และถ้าคนทว่าสิ่งใด อันควรยกย่องสรรเสริญ หมู่คณะก็จะพลอยได้รับเกียรติ ได้รับความสรรเสริญไปด้วย ดังนั้น คนที่มีความรับผิดชอบเช่นนี้ ย่อมจะทำกิจการใด ๆ โดยถือผลประโยชน์เสียของหมู่คณะเป็นเครื่อง พิจารณาว่าควรกระทำหรือไม่ ย่อมจะหมั่นหาทางให้หมู่คณะเจริญก้าวหน้าและจัดอุปสรรคแห่ง ความเจริญของหมู่คณะ เเท่าที่จะทำได้ อาจจะทำตามลำพังหรือชักชวนเพื่อนฝูง และสมาชิก ในหมู่คณะให้ร่วมมือกันกระทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

บุคคลมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม ไค่ดังนี้คือ

4.1 ความรับผิดชอบต่อชุมชน ในฐานะสมาชิกของชุมชน เพราะชุมชนหมายถึง พื้นที่ซึ่งบุคคลกลุ่มหนึ่งมาอยู่ร่วมกัน มีวิถีชีวิต หรือขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยึดถือคล้ายคลึงกัน มีจุดประสงค์ในการดำรงชีวิตร่วมกัน ชุมชนประกอบด้วยบุคคลจำนวนมากมาย ในฐานะเป็น สมาชิกของชุมชน บุคคลมีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อชุมชนดังนี้ คือ

4.1.1 ปฏิบัติตนตามระเบียบข้อบังคับของสังคม อาจจะเป็นแบบแผน คำสั่ง กฎหมาย หรือคำตักเตือน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

4.1.2 ช่วยกันรักษาทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวม คอยดูแลรักษาสาธารณสมบัติ ของชุมชนมิให้เสียหาย หรือถูกทำลายไป รวมทั้งช่วยกันขจัดสิ่งที่กีดขวางต่อการใช้สาธารณ-สมบัติ เช่น กำจัดผักตบชวา หรือช่วยบุคคลลงขันเงิน เป็นต้น

4.1.3 ให้ความร่วมมือในการทำงานเพื่อส่วนรวม บุคคลควรรับใช้ชุมชน ตามความรู้ ความสามารถ ทั้งทางด้านการเงิน วิชา และกำลังกาย ในฐานะที่เป็นสมาชิกของ ชุมชน เพื่อการพัฒนาชุมชน เช่น การสร้างถนน ขุดคลอง สร้างโรงเรียน หรือสมัครเป็น กรรมการหรือที่ปรึกษา ในการทำกิจการต่าง ๆ เพื่อความสงบสุขของชุมชน

4.1.4 เมื่อเห็นสิ่งที่เป็นอันตรายต่อชุมชน ควรช่วยแก้ไขตามความสามารถ บุคคลควรช่วยระมัดระวังสอดส่องช่วยเหลือ และป้องกันภัยพิบัติต่าง ๆ ที่จะบังเกิดแก่ชุมชน ตามความสามารถ หรือแจ้งเจ้าหน้าที่ให้ทราบ เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม โจรผู้ร้าย หรือ โรค ระบาด เป็นต้น

4.1.5 คอยช่วยเหลือผู้อื่นที่อยู่ในสังคม เมื่อเห็นผู้ตกทุกข์ได้ยากในสังคม ควรจะเสียสละกำลังกายและกำลังทรัพย์ ในการช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้อย่างสุดความสามารถ ไม่เบียดเบียน

4.1.6 ไม่ละเลยในหน้าที่พลเมืองที่ดี เช่น เมื่อเก็บเงินได้ควรหาทางคืนเจ้าของ เป็นต้น

4.2 ความรับผิดชอบต่อบีความารคาและครอบครัว

ครอบครัวเป็นสังคมเล็ก ๆ สังคมหนึ่งที่บุคคลทุกคนอยู่ใกล้ชิดที่สุด และบุคคลทุกคนย่อมมีบีความารคาเป็นที่เคารพนับถือ ฉะนั้น ความรับผิดชอบต่อบีความารคาในฐานะบุตร ที่มีต่อบีความารคา และต่อครอบครัวในฐานะที่เป็นสมาชิกของครอบครัว ควรจะปฏิบัติดังนี้ คือ

4.2.1 เคารพเชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบีความารคา

4.2.2 ช่วยเหลือภารกิจของบีความารคาและครอบครัวตามควรแก่โอกาสเมื่อ บีความารคาขอร้องไห้เราทำอะไรให้ท่านเราก็ควรทำด้วยความเต็มใจ ไม่ทำอย่างขอไปที

4.2.3 ไม่ทำความเกือกร้อนมาสู่ครอบครัว

4.2.4 ช่วยรักษาและเชิดชูชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล ทำตนเป็นคนดีตั้งใจเรียน ตั้งใจทำงานไม่เกเร

4.3 ความรับผิดชอบต่อ ครู อาจารย์ และ โรงเรียน

โรงเรียนเป็นสังคมที่บุคคลมีความใกล้ชิด รองลงมาจากครอบครัว ฉะนั้น ในฐานะที่เป็นนักเรียน บุคคลควรมีความรับผิดชอบต่อโรงเรียน และครู อาจารย์ ดังนี้คือ

4.3.1 ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน มีความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน

4.3.2 ไม่หนีโรงเรียน

4.3.3 เคารพเชื่อฟังครู อาจารย์ เพราะครูทุกคนย่อมมีความปรารถนาดีต่อนักเรียน และสั่งสอนให้ศิษย์ทุกคนเป็นคนดี

4.3.4 ช่วยเหลือภารกิจของครู อาจารย์ ตามควรแก่โอกาส

4.3.5 ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของโรงเรียน ไม่ละเมิดกฎต่าง ๆ

4.3.6 ช่วยรักษาความสะอาดบริเวณโรงเรียน เช่น ทิ้งขยะลงในถังรองรับขยะ ไม่ทิ้งเกะฮ้อนเกลือก ช่วยกันมัดกวาดเช็ดถู โดยการจ้กเวรทำความสะอาดห้องเรียน เป็น

การรับผิดชอบร่วมกัน เมื่อเห็นโรงเรียนสกปรก ควรจะช่วยกันทำความสะอาด ไม่นิ่งดูเฉยเสีย

4.3.7 ถนนของใช้ในโรงเรียน ไม่ทำลายทรัพย์สินของโรงเรียน รวมทั้งการช่วยกันประหยัดการใช้จ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียน เช่น น้ำประปา และไฟฟ้า เป็นต้น

4.3.8 ช่วยงานโรงเรียนตามความสามารถ และเมื่อมีโอกาส

4.3.9 รักษาชื่อเสียงของโรงเรียน และ เชิดชูชื่อเสียงของโรงเรียนให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

4.4 ความรับผิดชอบต่อเพื่อน

ในฐานะเพื่อน บุคคลควรมีความรับผิดชอบต่อเพื่อน ซึ่งเป็นสังคมอีกสังคมหนึ่งที่บุคคลใกล้ชิด ดังนี้ คือ

4.4.1 ช่วยตักเตือนเมื่อเห็นเพื่อนกระทำความผิด

4.4.2 คอยแนะนำให้เพื่อนกระทำความดี

4.4.3 ช่วยเหลือเพื่อนตามความเหมาะสมและถูกต้อง เช่น เมื่อเพื่อนทำการบ้านไม่ได้ แล้วมาขอความช่วยเหลือจากเรา เราควรอธิบายให้ด้วยความเต็มใจแต่จะไม่ให้เพื่อนเอาไปลอก เพราะมิได้เป็นการช่วยเหลือเพื่อน แต่กลับเป็นการทำลายเพื่อนทางอ้อม นอกจากนี้ยังรวมถึง การช่วยเหลือ และป้องกันเพื่อนให้พ้นจากอันตราย ตามความสามารถ

4.4.4 ให้อภัยเมื่อเพื่อนกระทำความผิด

4.4.5 มีความรักและจริงใจต่อกัน พูจจากกันด้วยความไพเราะ ไม่ทะเลาะรังแกกัน

4.4.6 ไม่เอารักเอาเปรียบเพื่อน

ผลดีของการมีความรับผิดชอบ

1. คนมีความรับผิดชอบย่อมจะทำงานทุกอย่างสำเร็จตามเป้าหมายทันเวลา
2. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นต้นแบบ ได้รับการยกย่องสรรเสริญและเป็นคุณประโยชน์ทั้งต่อตนเอง และสังคม เป็นคุณธรรมที่เสริมสร้างความเชื่อมั่น
3. ความรับผิดชอบ เป็นสิ่งเกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติตนสอดคล้องกับกฎจริยธรรม และหลักเกณฑ์ของสังคมโดยไม่ต้องมีการบังคับ ความมุ่งมั่นอย่างเข้มงวดจากผู้อื่น

4. ไม่เกิดเหตุอันเป็นความเสื่อม และความเสียหายแก่ประโยชน์ส่วนรวม
5. ทำให้เกิดความก้าวหน้าในสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต ทำให้สังคมนั้น

สงบสุข เรียบร้อย

ผลเสียของการขาดความรับผิดชอบ

1. คนที่ขาดความรับผิดชอบ ย่อมจะไม่ได้รับความไว้วางใจ ในการทำงานสำคัญใดๆ และมักจะได้รับคำตำหนิในการทำงาน
2. คนที่ขาดความรับผิดชอบ จะเป็นคนเฉื่อยชา ไม่สามารถแก้ไขอุปสรรคใด ๆ ได้ ต้องพึ่งผู้อื่นอยู่เสมอ กลายเป็นคนไม่มีความสามารถและไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง
3. คนที่ขาดความรับผิดชอบมักจะทำงานใด ๆ ไม่บรรลุความมุ่งหมายได้

ทันเวลา

4. ไม่ก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในสังคมแต่อย่างใด
5. ทำให้สังคมวุ่นวาย ไม่เรียบร้อย ไม่มีระเบียบแบบแผน เป็นเหตุให้เกิดความเสื่อมทั้งประโยชน์ของตนเอง และสังคม

ภาคผนวก จ.

แสดงการทดสอบสมมติฐานเบื้องต้นของสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ตาราง แสดงผลการวิเคราะห์ การแจกแจงแบบโค้งปกติ (Normal Distribution)
 ของคะแนนความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบจากคะแนนการทดสอบครั้งที่หนึ่ง ครั้งที่สอง
 และครั้งที่สามของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละเขต (Cell) โดยใช้ Chi - Square

กลุ่ม ตัวอย่าง	ค่า สถิติ	กลุ่มตัวอย่างที่แบ่งตามวิธีการ								
		วิธีกลุ่มสัมพันธ์			วิธีสอนแบบธรรมชาติ			วิธีควบคุม		
		ครั้งที่			ครั้งที่			ครั้งที่		
		1	2	3	1	2	3	1	2	3
TC	df	9	9	9	9	9	9	9	9	9
	χ^2	10.24	4.15	5.51	12.90	9.84	7.56	5.80	14.13	14.84
C	df	9	9	9	9	9	9	9	9	9
	χ^2	6.54	7.60	4.03	13.28	15.69	14.70	10.22	8.99	14.87
TF	df	9	9	9	9	9	9	9	9	9
	χ^2	7.97	5.37	2.34	6.80	8.25	9.02	7.25	6.98	8.11

$$\chi^2_{.05} = 16.92, df = 9$$

จากตาราง แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างทุกเขต (Cell) มีการแจกแจงแบบโค้งปกติ

ตาราง แสดงผลการวิเคราะห์ความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวน (Homogeneity of Variance) ของคะแนนความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบ จากการทดสอบ ครึ่งหนึ่ง ครึ่งที่สอง และครึ่งที่สามของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละเซลล์ (Cell) โดยใช้ F_{max}

สอบครั้งที่	s^2 มากที่สุด	s^2 น้อยที่สุด	F_{max}
1	23.11	10.10	2.29
2	18.71	6.40	2.92
3	25.43	4.01	6.34

$$F_{.05} = 9.45, \quad df = 9, 9$$

จากการตารางแสดงว่า คะแนนความรู้ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบ จากการทดสอบ ครึ่งหนึ่ง ครึ่งที่สอง และครึ่งที่สาม ของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละเซลล์ (Cell) มีความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวน

จากการตารางแสดงผลการวิเคราะห์การแจกแจงแบบโค้งปกติ และการตารางแสดงผลการวิเคราะห์ความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวนของคะแนนความรู้ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบ สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนรวม (ANCOVA) ได้

ตาราง แสดงผลการวิเคราะห์การแจกแจงแบบโค้งปกติ (Normal Distribution)
 ของคะแนนทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบจากคะแนนการทดสอบครั้งที่หนึ่ง ครั้งที่สอง และ
 ครั้งที่สาม ของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละเซลล์ (Cell) โดยใช้ Chi - Square

กลุ่ม ตัวอย่าง	ค่า สถิติ	กลุ่มตัวอย่างที่แบ่งตามวิธีการ								
		วิธีกลุ่มตัวอย่าง			วิธีสอนแบบธรรมชาติ			วิธีควบคุม		
		ครั้งที่			ครั้งที่			ครั้งที่		
		1	2	3	1	2	3	1	2	3
TC	df	9	9	9	9	9	9	9	9	9
	χ^2	4.74	5.68	7.06	10.42	11.98	6.85	4.67	8.30	14.14
C	df	9	9	9	9	9	9	9	9	9
	χ^2	15.87	9.23	8.32	6.27	12.24	8.40	10.94	10.01	12.37
TF	df	9	9	9	9	9	9	9	9	9
	χ^2	14.91	6.46	4.91	5.11	6.50	4.67	12.45	10.61	14.27

$$\chi^2_{.05} = 16.92, \quad df = 9$$

จากตารางแสดงว่า กลุ่มตัวอย่างทุกเซลล์ (Cell) มีการแจกแจงแบบโค้งปกติ

ตาราง แสดงผลการวิเคราะห์ความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวน (Homogeneity of Variance) ของคะแนนทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ จากการทดสอบครั้งที่หนึ่ง ครั้งที่สอง และครั้งที่สาม ของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละเซลล์ (Cell) โดยใช้ $F_{\max}$

สอบครั้งที่	s^2 มากที่สุด	s^2 น้อยที่สุด	$F_{\max}$
1	304.94	95.57	3.19
2	232.32	107.83	2.15
3	211.51	69.17	3.06

$$F_{.05} = 9.45, \quad df = 9, 9$$

จากตารางแสดงว่า คะแนนทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ จากการทดสอบครั้งที่หนึ่ง ครั้งที่สอง และครั้งที่สาม ของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละเซลล์ (Cell) มีความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวน

จากตารางแสดงผลการวิเคราะห์การแจกแจงแบบโค้งปกติ และตารางแสดงผลการวิเคราะห์ความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวนของคะแนนทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (ANCOVA) ได้

ตาราง แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน เพื่อหาความแตกต่างของคะแนนความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบต่อของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ก่อนการทดลอง

Source	SS	df	MS	F
วิธีการ	36.16	2	18.08	1.15
ระดับพัฒนาการทางสติปัญญา	172.42	2	86.21	5.50*
Interaction	36.11	4	9.03	0.58
Error	1269.10	81	15.67	

$$F .05 = 3.112 , df = 2, 81$$

$$F .05 = 2.495 , df = 4, 81$$

จากตารางแสดงว่า ก่อนการทดลองสอน คะแนนความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบต่อกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีการทั้ง 3 วิธี มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาทั้ง 3 ชั้น มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน เพื่อหาความแตกต่างของคะแนนทัศนคติต่อการ
แสดงความรักของคู่รักของทั้ง 3 กลุ่ม ก่อนการทดลอง

Source	SS	df	MS	F
วิธีการ	170.16	2	85.08	0.46
ระดับพัฒนาการทางสติปัญญา	2.30	2	1.15	0.01
Interaction	692.24	4	173.06	0.94
Error	14905.80	81	184.02	

$$F .05 = 3.112 , df = 2, 81$$

$$F .05 = 2.495 , df = 4, 81$$

จากตารางแสดงว่า ก่อนการทดลองสอน คะแนนทัศนคติต่อการแสดงความรักของ
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีการทั้ง 3 วิธี และกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาทั้ง 3 ชั้น มีความ
แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง แสดงผลการวิเคราะห์ การแจกแจงแบบโค้งปกติ (Normal Distribution)
 ของคะแนนความรู้ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบ จากคะแนนการทดสอบครั้งที่หนึ่ง ครั้งที่สอง
 และครั้งที่สาม ของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ในแต่ละเขต (Cell) โดยใช้

Chi - Square

ระดับพัฒนาการ ทางสติปัญญา	ค่า สถิติ	กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในวิธีกลุ่มสัมพันธ์		
		ครั้งที่		
		1	2	3
TC	df	9	9	9
	χ^2	11.17	6.53	12.51
C	df	9	9	9
	χ^2	7.14	12.00	9.16
TF	df	9	9	9
	χ^2	8.70	8.47	5.32

$$\chi^2 . 05 = 16.92 , df = 9$$

จากการตารางแสดงว่า กลุ่มตัวอย่างทุกเขต (Cell) มีการแจกแจงแบบโค้งปกติ

ตาราง แสดงผลการวิเคราะห์ความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวน (Homogeneity of Variance) ของคะแนนความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบ จากการทดสอบครั้งที่หนึ่ง ครั้งที่สอง และครั้งที่สาม ของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ในแต่ละเซลล์ (cell) โดยใช้ F_{max}

สอบครั้งที่	s^2 มากที่สุด	s^2 น้อยที่สุด	F_{max}
1	17.83	11.39	1.57
2	9.07	4.94	1.84
3	2.43	4.01	2.35

$$F_{.05} = 5.34, df = 3, 9$$

จากตารางแสดงว่า คะแนนความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบ จากการทดสอบครั้งที่หนึ่ง ครั้งที่สอง และครั้งที่สาม ของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ ในแต่ละเซลล์ (Cell) มีความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวน

จากตารางแสดงผลการวิเคราะห์การแจกแจงแบบโค้งปกติ และตารางแสดงผลการวิเคราะห์ความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวนของคะแนนความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบ ของกลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ สามารถนำมาวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (ANCOVA) ได้

ตาราง แสดงผลการวิเคราะห์การแจกแจงแบบโค้งปกติ (Normal Distribution)

ของคะแนนทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบจากคะแนนการทดสอบครั้งที่หนึ่ง ครั้งที่สอง และ
ครั้งที่สาม ของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ในแต่ละเซลล์ (Cell) โดยใช้ Chi - Square

ระดับของการ ทางสถิติ	ค่า สถิติ	กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์		
		ครั้งที่		
		1	2	3
TC	df	9	9	9
	χ^2	4.11	7.17	9.39
C	df	9	9	9
	χ^2	9.95	11.66	11.07
TF	df	9	9	9
	χ^2	12.94	8.16	6.54

$$\chi^2_{.05} = 16.92, df = 9$$

จากตารางแสดงว่า กลุ่มตัวอย่างทุกเซลล์ (Cell) มีความแจกแจงแบบโค้งปกติ

ตาราง แสดงผลการวิเคราะห์ความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวน (Homogeneity of Variance) ของคะแนนทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ จากการทดสอบครั้งที่หนึ่ง ครั้งที่สอง และครั้งที่สาม ของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ในแต่ละเซลล์ (Cell) โดยใช้ F_{max}

สอบครั้งที่	s^2 มากที่สุด	s^2 น้อยที่สุด	F_{max}
1	304.94	96.94	3.15
2	175.33	107.83	1.63
3	123.39	72.84	1.69

$$F_{.05} = 5.34, \quad df = 3, 9$$

จากตารางแสดงว่า คะแนนทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ จากการทดสอบครั้งที่หนึ่ง ครั้งที่สอง และครั้งที่สาม ของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ ในแต่ละเซลล์ (Cell) มีความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวน

จากตารางแสดงผลการวิเคราะห์การแจกแจงแบบไค้กสกี และตารางแสดงผลการวิเคราะห์ความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวนของคะแนนทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ ของกลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ สามารถนำมาวิเคราะห์หลายการวิเคราะห์ความแปรปรวนรวม (ANCOVA) ได้

ตาราง แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน เพื่อหาความแตกต่างของคะแนนความรู้ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ ก่อนการทดลอง

Source	SS	df	MS	F
ระดับพัฒนาการทางสติปัญญา	22.40	2	11.20	0.78
Error	387.90	27	14.37	

$$F_{.05} = 3.35, df = 2, 27$$

จากตารางแสดงว่า ก่อนการทดลองสอน คะแนนความรู้ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ ที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาทั้ง 3 ชั้น มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน เพื่อหาความแตกต่างของคะแนนทัศนคติต่อการ
แสดงความรักชอบ ของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ ก่อนการทดลอง

Source	SS	df	MS	F
ระดับพัฒนาการทางสติปัญญา	450.60	2	225.30	1.06
Error	5726.60	27	212.10	

$$F_{.05} = 3.35, df = 2, 27$$

จากตารางแสดงว่า ก่อนการทดลองสอน คะแนนทัศนคติต่อการแสดงความรักชอบ
ของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ ที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาทั้ง 3 ชั้น มีความแตกต่างกัน
อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

การทดสอบความรับผิดชอบแก่เด็กที่มีระดับพัฒนาการ
ทางสติปัญญาต่างกัน โดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์

บทคัดย่อ

ของ

พิจิตรา พงษ์จินดากร

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

กันยายน 2525

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์ที่จะศึกษาว่าวิธีการกลุ่มสัมพันธ์ เป็นวิธีที่ส่งผลต่อความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติเกี่ยวกับความรับผิดชอบ มากกว่าวิธีการสอนแบบธรรมดาหรือไม่ และส่งผลมากที่สุดที่ระดับพัฒนาการทางสติปัญญาของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับใด

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2524 จำนวน 90 คน ซึ่งเลือกมาโดยการสุ่มจากกลุ่มนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 จำนวน 250 คน ที่ได้รับการทดสอบด้วยเครื่องมือวัดระดับพัฒนาการทางสติปัญญาตามแนวคิดของเพียเจต์ ในการสุ่มนี้ได้สุ่มเด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญา 3 ชั้น คือ ขั้นก้าวไปสู่ขั้นรูปธรรม ขั้นรูปธรรม และขั้นก้าวไปสู่ขั้นนามธรรม ชั้นละ 30 คน จากนั้นสุ่มเด็กในแต่ละชั้นของระดับพัฒนาการทางสติปัญญาดังกล่าว เข้ากลุ่มที่สอนโดยวิธีการกลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มที่สอนแบบธรรมดา และกลุ่มควบคุม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ เครื่องมือวัดระดับพัฒนาการทางสติปัญญาตามแนวคิดของเพียเจต์ แบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบ แบบทดสอบวัดทัศนคติต่อการแสดงความรับผิดชอบ และโครงการสอนเรื่องความรับผิดชอบต่อวิธีการกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีสอนแบบธรรมดา

วิธีดำเนินการทดลอง มีดังนี้

1. ทำการทดสอบความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติเรื่องความรับผิดชอบ ก่อนการทดลองสอน
2. หลังจากนั้นอีก 2 สัปดาห์ ได้ทำการทดลองสอนโดยใช้เวลา 2 วัน และทำการทดสอบทันที ที่สิ้นสุดการสอน
3. หลังจากนั้นอีก 2 สัปดาห์ ได้ทำการทดสอบอีกครั้งเพื่อตรวจสอบความคงทนของการเรียนรู้

ผลการวิจัยพบว่า

1. กลุ่มที่สอนโดยวิธีการกลุ่มสัมพันธ์ และกลุ่มที่สอนโดยวิธีสอนแบบธรรมดา มีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบ และทัศนคติเกี่ยวกับความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. กลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์มีความรู้ความเข้าใจ เรื่องความรับผิดชอบแตกต่างจากกลุ่มที่สอนโดยวิธีสอนแบบธรรมดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. กลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ มีทัศนคติเกี่ยวกับ เรื่องความรับผิดชอบ ดีกว่า กลุ่มที่สอนโดยวิธีสอนแบบธรรมดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4. กลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์มีความคงทนของการเรียนรู้ทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติเกี่ยวกับความรับผิดชอบ ส่วนกลุ่มที่สอนโดยวิธีสอนแบบธรรมดาไม่มีความคงทนของการเรียนรู้ ทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติเกี่ยวกับความรับผิดชอบ

AN EXPERIMENTATION ON TEACHING RESPONSIBILITY TO CHILDREN
AT DIFFERENT STAGES OF COGNITIVE DEVELOPMENT
THROUGH GROUP DYNAMICS

AN ABSTRACT

BY

PIJITTRA PONGJINDAKORN

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree
at Srinakharinwirot University

September 1982

The purpose of this study is to find out whether group dynamics is more effective in teaching responsibility than the traditional method and at what stage of cognitive development.

The subjects were 90 elementary school pupils in Bangkok in the academic year 1981. These subjects were drawn from 250 pupils in Grade 4 - 6 after they were tested for the stages of cognitive development according to Piaget's theory: transition to concrete operations, concrete operations and transition to formal operation. Then 30 pupils at each stage of cognitive development were randomly assigned to group dynamics - group, traditional method - group and control group

Instruments for data collecting were cognitive development tests of Piaget, tests for knowledge of responsibility and attitude towards responsibility and programs for teaching by group dynamics and traditional method.

Procedures were:

1. Pre - test for knowledge of responsibility and attitude towards responsibility.
2. Two weeks after the pre - tests, treatments were given for about 2 days to the appropriate groups and then the three groups were given the post - tests.
3. The follow - up tests were conducted after the treatments to determine the learning retention after the two weeks.

Results of Analysis

1. The group dynamics - group and the traditional method - group have significantly increased in knowledge of responsibility and attitude towards responsibility

2. No significant difference in knowledge of responsibility was found between group dynamics - group and traditional method - group

3. The group dynamics - group has significantly more favorable attitude towards responsibility than the traditional method - group

4. The group dynamics - group has learning retention in both knowledge of responsibility and attitude towards responsibility while the traditional method - group has no learning retention.